פרק ח **א לעשות** בבית אביה. פירוש לעשות שמחת החג: תאכל במקום שהיא רוצה. מוקים בגמרא שברירה בשעת שחיטה לאיזה מקום היא רוצה דאם לא כן אין ברירה לומר שהוברר הדבר בשחיטה וזריקה דהאי פסח שפיר אזדריק עלה דהיא אתתא. ועיין במשנה לקמן. ועיין בפרק ה' דנדרים. וא"ת אי ברירה בשעת שחיטה מאי למימרא. וי"ל דקמ"ל דאי לא ברירה איכא אוכלת כלל אף על גב דס"ד דבתר בעלה גרירה טפי. כך כתבו התוספות: אפטרופסין. אבי ילדים[e] בלשון יון פטירא פידיאה. ערוך: יאכל במקום שהוא רוצה. הכא לא שייך לומר שברר בשעת שחיטה דפשיטא ומאי קמ"ל הלכך אמרינן בגמרא אף על גב דלא ברירא ויליף מדכתיב שה לבית אב מקום וא"ל מדעתו של בני ביתו: לא יאכל משל רבו. פירש רש"י דמסתמא שלא היה דעת רבו להמנות חלק החירות על פסחו. ע"כ. ומ"ש הר"ב לאכל משל עצמו יאכל כיון דדינא הוי דכופין כו' וכפירש"י בגמרא. ומהלשה שיטתיה ברפ"ק דחגיגה דאדרבה למאי דכופין לשחרר לא יאכל אף משל עצמו כדי שרבו ימהר לשחררו יותר כדי שיוכל העבד לקיים המצוה. והוא פירושו של הרמב"ם במשנתינו: **ב** יאכל מן הראשון. כתב הר"ב במלך ומלכה ומשוש שלוש מלכות. כ"כ הרמב"ם בפ"ג מהק"פ וכתב עליו כ"מ וז"ל דבגמ' דדעתן קלה. ומפרש רבינו דהיינו לומר שאם נאמר למלך שלא יאכל כלל יכעוס על עבדו ויהרגנו או שמא יכעוס על החכמים שאמרו דלא יאכל כלל משום דאין ברירה. שיעלה על דעתו של מלך דיש ברירה מן הדין אלא שלהקניטו אמרו כן. ודברי רבינו בפי' המשנה אינם מובנים לי. עכ"ל. וז"ל הרמב"ם בפירוש המשנה וזה להכרון דעת העבדים ומיעוט התעסקם במלות. ע"כ. ונראה בעיני שהוא מפרש שדעתן קלה ירלה שדעת עבדיהם קלה עליהן. ואע"פ שלא הוזכרו במאמר אלא אמר מלך ומלכה דדעתן קלה עליהן. מכל מקום הענין מובן ור"ל עבדיהם ומתקני סעודתם. והיינו שלוש מלכות שאמר בחבורו דהואיל ועבדיהן קלי הדעת ואינם מתעסקין במלות. וע"י כן נעשה מכבוד זה. יבואו לידי מחלוקת עם עבדיהם ויהרגום. וכ"ל דמסך דהכא איכא למידק דהא דאמרינן דאין ברירה בדאורייתא כמ"ש בזה בפ"ה דנדרים בס"ד שזה עצמו מחומרת החכמים להחמיר בשל תורה אבל מדאורייתא יש ברירה דאלת"ה אלא דמדאורייתא אין ברירה א"כ היאך נאכיל

פרק ח **א האשה** בזמן שהיא בבית בעלה. שחט עליה בעלה. ושחט עליה אביה א). תאכל משל בעלה ב). הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה ג). שחט עליה אביה. ושחט עליה בעלה. תאכל במקום שהיא רוצה ד). יתום ה) ששחטו עליו אפטרופסין ו) יאכל במקום שהוא רוצה ז). עבד של שני שותפין. לא יאכל משל שניהן ח). מי שחציו עבד. וחציו בן חורין. לא יאכל משל רבו ט): **ב** האומר לעבדו י) צא ושחוט עלי את הפסח. שחט גדי. יאכל יא). שחט טלה יאכל יא). שחט גדי וטלה. יאכל מן הראשון יב). שכח מה אמר לו רבו יג).

פרק ח **א האשה**. תאכל משל בעלה. כל זמן שלא פירסה שדעתה בשל אביה דמסתמא דעתה למנות על של בעלה: רגל הראשון. שלאחר נשואיה שכך דרך הנשואות ללכת לבית אביהן: תאכל במקום שהיא רוצה. וכגון שאינה רדופה עד הנה ליכך לבית אביה תדיר. הילכך מספקא לן בהי ניחא לה: אפטרופין. יתום שהיו לו שני אפטרופין והמנהו זה על פסחו וזה על פסחו: לא יאכל משל שניהם. לא מפסחו של זה. ולא מפסחו של זה. דמי נתן רשות לחלק האחד להמנות עם זה ואין לו תקנה אלא אם כן רצו שניהם שימנה עם האחד: לא יאכל משל רבו. אבל משל עצמו אוכל. דכיון דדינא הוי דכופין את רבו וכותב לו גט שחרור אע"פ שעדיין לא נשתחרר הרי הוא כבן חורין הילכך אוכל משל עצמו: **ב** שחט גדי יאכל. רבו ממנו ואע"ג דכל שאר פסחים רגיל תדיר בעלה כיון דלא פירש לו עליה סמיך: יאכל מן הראשון. והכני ישרף. ובגמ' מוקי לה דוקא במלך ומלכה. אית דאמרי מבוש שלוש מלכות. ואית דאמרי מפני שסומכין על עבדיהם ואין מקפידים על סעודתן אם גדיים. אם טלאים. הילכך יאכל מן הראשון כיון דליכא קפידא. דבראשון ילאו ידי חובתן. אבל אינשי דעלמא דקפדי לא יאכל. לא מן הראשון ולא מן הבני. דקי"ל אין נמנין על ב' פסחים כאחד לאכול איזה מהם שירצה דאין ברירה. וכי בעי למיכל מהא. דלמא בשעת שחיטה לא הוה דעתיה עליה: שכח מה שאמר. שפירש לו גדי או טלה וזה שכח: וטלה

יכין תפארת ישראל בועז

פ"ח (א) ולא אמרה תחילה אנה תאכל: ב) דמסתמא דעתה על של בעלה: ג) שכך נהגו אחר הנשואין, ליך ולעשות שמחת יו"ט אצל אביה: ד) ר"ל במקום שיהיה רוצה בשעת שחיטה, דאל"כ אין ברירה בדאו', ואסור' מלאכול בשתיהן. וקמ"ל דבלא ברירה, לא אמרינן דמסתמא ניחא לה בשל בעלה. ומייתי נמי באינה רגילה ליך לבית אביה, דאם רגילה מסתמא ניחא לה בשל אביה. וג"ל דמה"ע נקט נמי התנא סתם', דהתאכל במקום שהיא רוצה, ר"ל במקום שם הוכחה מבוררת שרוצה שם, דהיינו בין שהתחיל מתחילה לאכל שם, או ברגילה ליך לשם או לא: ה) יתום קטן: ו) ר"ל ב' אפטרופסין: ז) אף שלא ברור בשעת שחיטה, דמן התורה א"ל קטנים להמנות כלל על הפסח ואעפ"כ אוכלין, דמ"ש תורה שה לבית אבות, משמע מכל מקום, שיאכלו אף שלא נמנו [פי' ר"ן נדרים לו"ח]: ח) לא מזה ולא מזה, רק כשהתרלו יחד מראש יאכל: ט) דלא ניחא לרבו שיאכיל פסחו להלד חירות שבו: י) כ"ל דהא דלא נקט שלוחו, דקמ"ל אף בעבד, דרגיל להכיר טפי בהי ניחא לרבו לא אמרינן דלהכי לא פי' רבו דעתו, מדסמך את עלמו שעבדו מכיר באיזה רגיל, אלא אמרינן מדלא פי' התרלה בכל מה שיעשה העבד: יא) אף דרגיל במין האחר: יב) מתניתין מיירי במלך שאמר לעבדו, אבל באדם אחר, דוקא ברישא שלא שחט רק אחד, יש לומר מדלא פי' איזה ישחט, על העבד סמיך, משא"כ בשחט עבד ב' פסחים, ליכא למימר הכי, ומדאין ברירה אסור בשתיהן. אבל במלך, מדיש לו רוב מעבדים, אינו מקפיד איזה יאכל ולא סמך כלל על דעת העבד, רק על איזה שיזדמן לשתות ראשון, להכי יאכל מהראשון, אף שהעבד מסופק היה. או י"ל דמשו"ה הקילו נבי מלך, כיון דהא דבדאורייתא אין ברירה מדרבנן הוא, להכי משוש שלוש מלכות, שלא יכעס, לא גזרו בי' רבנן (א): יג) אם גדי או טלה:

פ"ח (א) ורתוי"ט כ' דאפי' נימא דמדאו' אין ברור' בדאורייי', אפ"ה כמו דאמרי' כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, כמו כן כל המצוה שלוחו לעשות מצוה, כי הכא שלוחו לשחוט פסח, סמיך לאיזה שירלה ב"ד. ותמהני, בקדושין שאני, דאמר בשעת קדושין דמקדש' כדת משה וישראל, דהיינו כדעת ב"ד כרש"י ותוס' [ניסין ל"לג א'], ומכ"ל בדוכתי אחרית'. ולרמב"ם כל אדם שאינו מקפיד איזה יאכל, דינו כמלך, והא דאוקמ' הש"ס במלך דמסתמא לא קפיד]:

פ"ח א האשה. פ"ז פ"ח מיי' פ"ג מהלכות ק"פ סי' ל"ו: עבד מיי' שם הי"ג: מי שחציו. מיי' שם הי"ג: ב האומר לעבדו. פ"ח מ"ג, מיי' פ"ג מהל' ק"פ הי"ח: שכח. מיי' שם הי"ב:

שנויי נוסחאות

פ"ח א בזמן. כ"מ מ' בל זמן. שחט עליה בעלה כו' אביה נד"ל וכ"ק ונמשכי"ר הכדר.. אביה.. בעלה וכ"ה נפי' ר"ח. רגל ראשון נד"ל וכ"ק ונמשכי"ר.. הראשון; במכיות ד' פיזמו ברגל הראשון. (לעשות) בבית כמ"א ל ב י ת ולינתא. ועי' תוס' סד"ה כלן ובתוי"ט ד"ה לעשות. במקום שהיא רוצה. כ"ק ונמשכי"ר ממקום; נד"ל ממקום שתרצה. אפטרופסין כ כ י"ק אפטרופין. במקום שהוא רוצה כ"ק ונמשכי"ר ממקום..; כ"ל ממה שירצה. (מי ש)חציו עבד כ"ק ונכי"מ מ' ונמשכי"ר ליתא. ב מה אמר נד"ל מה שאמר וכן בסמוך.

ראשון לציון

פ"ח א תוי"ט סד"ה לא יאכל כו' והוא פירושו של הרמב"ם במשנתינו ע"כ. עיי' מ"ל פ"ב מהל' ק"פ דין י"ג ד"ה תנן התם ואיינב דעת הר"ב להיפך מתמיהת הרוי"ט:

תוספות רע"ק

פ"ח א נאות מאז בתוי"ט ד"ה אפטרופסין אבי ילדים. כן הוא בהרע"ב פ"א מ"ה דבבורים:

לקוטים

ב במשנה האומר לעבדו הא דלא תני לשלוחו מבוש דלא לרמוז בסיפא דבכה מה מ"ל דיש זכייה לעבד לעשויה וכמ"ש הר"ב ואע"ג דבכר נשנה בשאר מקומות אומרים דהנא בהכי ושיין מ"ש הרוי"ט בהפ"ד דבכת. והרמ"ז כתב בע"א. ונפי' הרוי"ט בדברי הרמב"ם על דעתן קלה עליהן מ"ש דוקא עבדו מבוש סיפא דמלך דמייתי דוקא בעבד (ש"ל): תוי"ט ד"ה יאכל וכולי בדעת עבדיהן וכו' כ' הרמ"ז יותר נכון לומר דדוקא מלך ומלכה דעתן קלה שאין זמיים במצות כיון שסמוכין על עבדיהן שאינם זמיים בהם ע"כ ואין לתק' דבפי"ז הסיקר חסר מן הספר דהיכן למדנו עדיין שעבדיהן אינם זמיים עד שנאמר שמצי כן דעת המצווים עליהם

וטלה שלי. בגמ' מוקי לה כגון שהלך העבד אצל רועה הרגיל אצל רבו ורועה בחקנתו ואמר לו אם גדי אמר לך רבך גדי שלו וטלה שלך ע"מ שאין לרבך רשות בו דכה"ג קנה העבד. דאי לאו הכי מה שקנה עבד קנה רבו וגמלאו שניהם של רבו: ופטורים מלעשות פסח שני. דלעו"ג דשניהם יוצאים לבית השריפה ואינן נאכלין מפני שאין המצויין מיכרים. מיהו שחיטה וזריקה מעלייתא היא. חדא דאמי. ותרא דאמי. *דקמי שמיא גליא: ג על מי שיעלה ראשון לירושלם. כדי לזרזן קאמר שיזדרז כל אחד להיות ראשון ומיהו כל בניו המנה על הפסח אצל שאותו שיעלה ראשון יזכה ראשון. וכל אחיו יזכו אחריו על ידו: עד שיזרק הדם. לעולם יכול לימשך אפי' אחר שחיטה עד שיזרק הדם. ומודה רבי שמעון דאין נמנין אצל עד שישחט. ואין הלכה כר' שמעון: ד הממנה אחרים על חלקו. אחד מבני חבורה שהמנה אחרים על חלקו בלא דעת חבורה: רשאין בני חבורה לומר לו. טול את שלך ולא. ואטול אתה וחברך שאין בני חבורה מתרצים להיות

ביצד יעשה. ישחט טלה וגדי ויאמר. אם גדי אמר לי רבי. גדי שלו. וטלה שלי יד) ואם טלה אמר לי רבי. הטלה שלו וגדי שלי. שכח רבו מה אמר לו. שניהם יצאו לבית השריפה. ופטורין מלעשות פסח שני טו): ג האומר לבניו טז) הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלם יז). כיון שהכנים הראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו יח). לעולם נימנין עליו עד שיהא בו כזית לכל אחד ואחד. נימנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט. רבי שמעון אומר. *עד שיזרוק עליו את הדם יט): ד הממנה עמו אחרים בחלקו כ). רשאין בני חבורה

נאכיל למלך ומלכה קדם הטומד לשריפה משום שלום ביתם. אבל יותר כ"ל דלעולם למ"ד אין בדיקה בדאוריתא היינו מדאוריתא. ואפילו הכי מתירין לאכול הראשון משום שלום מלכות כדאמרינן בעלמא כל המקדם אחתא דרבנן מקדם. וה"ג דכוותיה דאמרינן כל ביתיה דאדם בפסחא נתלה בדעת החכמים. והחכמים קבעו לראשון אצל שלא רצו חכמים לתלות בדעתם לכל אדם לפי שאין בו לזרק כמו גבי קדושין דבכל עת וזמן והרבה עקרי דינים מתקנים בכך. אבל פסח דפעם אחת בשנה הניחו לכל אדם על דעת עצמו. ולא רצו לומר כל הממנה על פסחו על דעת רבנן ממנה. ובמלך ומלכה מפני שלום מלכות אמרו כן. ויש לי כדמות ראיה על זה דבבריתא דהני מעשה במלך ומלכה וכו' ומחטו בני פסחים ובאתו למלך אמ' להו אתו למלכ' [שאתו למלכה] א"ל באתו לר"ג ושוב פעם אח' במלאת הלטאה וכו' ומאתו וכו' כדלעיל במלא מלך תלוי במלכה ובמלאת מלכה תלויה בר"ג במלאת כל הטעורה

ליתן

תלויה בר"ג. פ"כ. ואין נראה שלא בא אצל לומר רבותיה דר"ג שהמלך והמלכה לא יוכלו להורות בדין איסור והיתר דפסח ולא בדין טומאה וטהרה דהלטאה אצל מפי ר"ג. דמאי רבותיה ודאי דחכם עדיף ממלך ומלכה בדיני התורה. אצל בבא לומר ג"כ טעם אמעשה דשל פסח דהתיר להם לאכול מהראשון דהיינו טעמא דכל סעודת מלך ומלכה תלויה בדעת ר"ג וחכם דור ודור ומכל מקום אי לאו דדעתן קלה לא היו אומרים להלת סעודתן בדעת רבן גמליאל. ומכוח כך אנן לא נאכל לא מן הראשון ולא מן השני. ואית דאמרי שכתב הר"ב מכוח דאין מקפידין כו'. כ"כ רש"י. ולכון התוספות שיש להם רוב מעדנים ולא קפדי אם גדי אם טלה אם שמן אם כחוש. ומ"ש הר"ב דקי"ל דאין נמנים וכו' דאין בדיקה היינו בדאוריתא. וכמ"ש במ"ד פ"ז דדמאי: וטלה שלי. כתב הר"ב שהרועה א"ל אם גדי כו' וכן להפך אמר לו ג"כ והוא פטור. ומ"ש הר"ב על מנת שאין לרבך רשות בו זה לסברתו כמו שכתבתי במשנה ג' פרק קמא דקדושין. אבל לפי דברי הרמב"ם שכתבתי במשנה ח' פרק בתרא דגדרים לריך שיאמר ג"כ ומה שתרלה בו תעשה ואי נמי כשיאמר על מנת שתצא בו ידי פסח בלאוד סגי לפי שכתבתי בדברי הרמב"ם וכפ' ג' מהלכות קרבן פסח העתיק הרמב"ם על מנת שלא יהא לרבך בו כלום. וכתב עליו הכסף משנה שכן הוא בגמרא. ואף על פי שרבינו כתב כפ' ג' מהלכות זביח הלא מהני האי לישנא לבלא יקנה רבו. כתב לישנא דגמרא ונמך על מ"ש בהלכה הנזכרת ע"כ. וכיולא בזה נמצא זה הלשון בגמרא והוסיף עליו הרמב"ם ומה שתרלה בו' בפרק ט' מהלכות נזירות והזכרתיו במשנה ו' פרק ז' דעירובין: ג על מי שיעלה מכם ראשון. פי' הר"ב שיזדרז להיות ראשון ומסיים רש"י ויהיה הוא ראש לאחיו שיזכו על ידו: רבי שמעון אומר עד שיזרק. כתב הר"ב ומודה ר"ש דאין נמנין [אצל] עד שישחט דאמר קרא (שמות יב) במכסת נפשות והדר תכוסו ומחלוקת לימשך דרבנן סברי מהיות מכה מחיותה דכה. ור"ש סבר מהיותה דשה קודם גמר עבודותיו: ד רשאין בני חבורה כו'. כתב הר"ב ואית ליה להאי תנא פסח נאכל בשתי חבורות כן לבון רש"י. ומיהו הר"ב לא

הוצרן

יכין — תפארת ישראל — בועז

יד) ואין בזה עניין לבריה, מדכבר מבורר הדבר אצל שהוא אינו יודע וכדאמרינ' [ביצה ית'] וכבר בא חכם, וכש"ם אמרינן, שהולך אצל מוכר בהמות שרבו רגיל אצלו, ורולה בתקנת רבו, ויאמר המוכר אם גדי אמר רבך, גדי שלו וטלה שלך [על מנת שאין לרבך רשות בו, דאל"כ מה שקנה עבד קנה רבו], וכן יאמר גם כן להיפך: טו) דשניהם כשרין הן רק אין לא יודעינן מי לזה ומי לזה [ונ"ל דמדלא קאמר שהם ופטורין מלעשות פסח, אין לדייק דדוקא מפסח שני פטורין, הא בפסח ראשון דשאין רשאין להביא אחר כשיש עוד פנאי להביאו, דמ"ש דכיון דנפטר כל אחד מהן בחד מהן, ואכילת פסחים אינו מעכב [כש"ם ע"ח ב'] א"כ אינו יכול להביא אחר מחשש חולין בעזרה, אצל לרבותא נקט פסח שני, דלא מבעיי' פסח ראשון אחר דאסור להביא דהרי משנשחטו ב' הספיקות אסורין למשוך ידן מהם ולהמנות על אחר [כמ"ש פ"ט] אבל פסח שני סד"א דהו"ל כנאנס ולא עשה הראשון יעשה שני כלקמן רפ"ע קמ"ל: טז) קודם עלותו לירושלים: יז) ונתכוון האב לזרון למלוה, שיכבד הזרע לעשותו ראש, לזכות לאחיו על ידו: יח) כ"ל דלמ"ד שם לבית אבות דאוריתא [בגיטין דכ"ה], הכי פירושי, דעכ"פ לריך האב לזכות לבולן בתחילה עליו, דאל"כ הרי נאכל אצל למעוייו: יט) דוקא להמשך ממנו, אבל להמנות עליו מודה דעד שישחט (ב): כ) בחלק שיש לו בפסח:

ר"ל

(ב) הקשה הגאון הגדול מהו' עקיבא איגר"א, הרי רבי שמעון ס"ל כל הטומד לזרוק כזרוק דמי [כמתות ק"ב ב']. עכלה"ש. אמרה נקי, במתכו"ת הגאון הגדול הנ"ל, אתמיהתי' גמרא עדוכה [ב"ק ע"ץ ב'], דלר"ש דוקא מגמראה לזריקה, דהיינו מגתקבל כל הדם בכוס [כתוס' שם ד"ה כל] אז הו"ל כזרוק, א"כ בהא פליג את"ק, דלת"ק נמנין עד שישחט, ולר"ש עד שיתקבל בכוס. ואאמו"ר רבינו הגאון הגדול זצוק"ל הקשה לרמב"ם, דס"ל דכל דאמרי' במשנה מ' דחיגו עבד אינו אוכל כלל, היינו כמשנה אחרונה דמחוייב לשחרר [דלא כרש"י דפי' איפכא]. וק' עכ"פ נימא כל הטומד לשחרר כמשוחרר דמי, ואכל מכל עמו. עכלה"ש. ויען הכל, נולא דאימת אדי על המפגיע, אמר י"ל דרמב"ם ס"ל כתוס' [ב"ק ע"ץ ב' ד"ה והלא]. דלא אמרי' לר"ש כל הטומד לעשות

כעשוי

ב האומר לבניו. פ"פ ע"א נדפיס נ"ר ע"ל ניפין כ"ה ע"א: לעולם. מיי' פ"ג מ"ב: קיפ"ה כו"ד: נמנין. פ' מ"ב יומא מ"ע פ"ב ניפין כ"ה ע"א: ד הממנה. פ"פ ע"ב מיי' פ"ב מ"ז: קיפ"ה הע"ג:

שנויי נוסחאות

ישחט טלה וגדי בד"ל וכמנכי"ל.. גדי וטלה; בכי"מ ת' יקח גדי וטלה. הטלה שלו. בד"ל וכמנכי"ל טלה.. ג על מי שיעלה כמנכי"ל על מנת מי שיעלה. ראשון לירושלים בכי"ת ל ירושלים ראשון. שהכנים הראשון בד"ל.. ראשון. ומזכה (את) אחיו בכי"ת ליתת; בד"ל את כל אחיו; בנגס' סיגרו ובכי"ק וזיכה את אחיו.. לעולם נימנין עליו בד"ל.. עמו; כמנכי"ל.. אין נימנין.. (בו) כזית בכי"ת ליתת. (את) ידיהן בו' שישחטו; בד"ל שישחוט וליתת. רבי שמעון בכי"ת ר' ישמעאל. שיזרוק עליו את הדם כמנכ"ב שיזרוק את הדם; בכי"מ ת' שיזרוק עליו הדם; בכי"מ כ' ובכי"ת שיזרק הדם וכ"ה בהע"ב. ד (עמו) אחרים בחלקו כמנכ"ב.. אחר..; בכי"מ ת' ובכי"ת אחרים על חלקו וליתת וכ"ה בהע"ב וכ"ה על חלקו גם בד"ל ובמנכי"ל; בלס"י.. על שחטו. רשאין (בני חבורה) בד"ל ובכי"ק וכמנכי"ל ליתת.

תוספות רע"ק

ב נאות מבן בהרע"ב סד"ה ופטורים. דקמי שמיא גליא. ודוקא בשבת רבו אחר הזריקה דבעידן זריקה היה עומד לברר אבל שבת קודם זריקה דכי אזדרק לא הוי חזי לאכילה חייבים לעשות פסח שני מימרא דאביי בלישנא קמא וספקו הרמב"ם פ"ג מהל' ק"פ: ג במשנה [אות כג] רש"א עד שיזרק. יש לעיין הא ר"ש ס"ל דכל העומד לזרוק כזרוק דמי כדאיתא במנחות דק"ב:

לקוטים

עליהם קלה על שמנוים להם דאין זה כלום שזה דבר פשוט דבשבת דוחין מחיון דחכמי עבדי דלא מעלי ופתם עבדים אינם זכיים במצות: (ס"ל) ד במשנה הממנה עמו אחרים פלי דנקט בלי רבים ולא הני אחר דאי הוה אמר הכי לא הוה משמע דעצמא דבלאין ליתן ע"ת שלו הוא משום

הולך לפרש דהא כבר סחס לן תנא הכי בס"פ דלעיל. ורש"י בפירש כן משום דלעיל אמרינן הכי בגמרא אהכיא מתניתין והלכך פירש ליה הכא נמי אהך מתניתין: **ה שוחטין** עליו בשביעי. פירש הר"ב והוא שטבל בשעת הסחיטה דדילמא פשע ולא טביל. גמרא. ומ"ש טמא מת שחל שביעי שלו ביו"ד נדחה וכו' כתבתי במשנה ב' פרק ו' דזוטי בשמת הרמב"ם וקרא כוותיה דייקא ולא יכלו לעשו' הפס' ביום ההוא הא לערב וכו'. ואלו לשעת הראב"ד וסיעתו שכתבתי לעיל דבטבילה תלית. הלא כך היו יכולין ביום ההוא כמו למחר אם יטבלו ביום ההוא. ואם לא יטבלו גם למחר לא יהיו יכולין לעשות. כן כתב בכ"מ. ועוד הארכתי בשמו לעיל: **ראה** שלש שוחטין עליו. כתב הר"ב והוא שנתן קרבנותיו לבית דין. ולינא למיחש להיות כל אלו הדעות בחבורתן. ואיה ליה להאי תנא פסח מאכל בב' חבורות: **ה זב** שראה שתי ראיות. בטמא טומאת ז' ואין מעון קרבן: שוחטין עליו. ואע"פ שלא העריב שמשו והוא שטבל בשעת הסחיטה דהא חזי למיכל לאורתא דזוקא טמא מת שחל שביעי שלו ביו"ד נדחה לפסח שני אע"ג דחזי למיכל לאורתא דדכתיב (במדבר ט) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא. ביום ההוא לא היו יכולים. הא לערב היו יכולים לאכול בפסח ונדחו לפסח שני. אבל אחר טומאות אי חזי למיכל לאורתא שוחטים עליו ואע"פ שלא העריב שמשו: **ראה** שלש. לא חזי למיכל עד דמייתי כפרה: שוחטין עליו. אם חל שמיני שלו בערב פסח אפילו לא הביא כפרתו. והוא שנתן קרבנותיו

ליתן לו את שלו (בא). **והוא אוכל משלו. והן אוכלין משלהן: ה זב שראה שתי ראיות** (בב). **שוחטין עליו בשביעי** (בג). **ראה שלש** (בד) **שוחטין עליו בשמיני שלו** (בה)

דלמא

ה זב. ל"מ"ל מ"ש פ"ו מה' ק"פ ה"ב סמ"ג עשין רכ"ד:

שנויי נוסחאות

והוא אוכל בכי"ק ובכי"מ מ' הוא.. **ה בשביעי** בגליון כ"מ ובכי"מ בשביעי שלו.. בשמיני (שלו) בד"ב ובכי"ק ובמשני"ר ליתא.

תוספות רע"ק

ד במשנה [אות כד] **את שלו**. ואף בלא ממנה אחרים אם דרך א' מהם למהר ולאכול הרבה יכולים לומר מול הלקך וצא אלא דנקט ממנה דבזה אפילו היכי דבתרוייהו אכלי כחד מבני חבורה מצי אמרי ליה לא ניחא לן אינש נברי גבן. גמרא:

לקוטים

ומוס דישות כדפי' הר"ב אלא הוא אמיתא כדס"ד בס"ם משום דהו"ל בידים של מ' מהן יפות כלומר שאוכל הבכה מס"ה נקט אחרים דהשתא מי משום יופי הידים פשיטא אריבא למימר דיפים וטובים הבמים מן הא' אלא מוכרח דבטעם משום דישות. ומה שהבתבתי ק"ע על מאי דדייק הרמ"ז מלישנא דמלקו דלא הימנו אלא בחלקו ממש כלומר לאתה לו הסוק בלבד ומיומא דא"כ היכי ס"ד בתלמודא דטעמא משום דהו"ל בידים יפות הא יותר ממה שהמנה זה לוחם (שהיא חלקו) לא יאכלו מ"ו דליתא להא ומה שבכרית הרמ"ז משום דאל"כ הו"ל ברוכה דל"ד לחבריה הימנים דהכא כיון דקפדי בני חבורה אינם מזכיה לאותם האחרים שום חלק ע"כ אינו מועלת לע"ד הכרת דא"ע לא מזכו לאחרים מה בכך כיון דמזכו לדידיה דבא קבלוהו מעיקרא אדם רשאי נשלו ליתנו לאי שיראם ואין כאן אלא משום דישות דלכך נותנים לו את שלו: (ס"ל)

יבין תפארת ישראל בועז

בא) ר"ל דרשאין לומר לו טול חלקך ולא, דאין אנו רוצים שיתערב זר ביניהו, דהרי פסח מותר לאכלו בב' חבורות: **כב)** דלריך ז' נקיים וא"ל קרבן: **כג)** שלז"ל שלו ודוקא בטבל כבר ולא העריב שמשו, אבל בלא טבל, לא, דשמא יפסל ולא יטבול ומה"ט לא נקט נמי נדה, דהרי טבילתה בלילה ושמא לא תטבול. מיהו טמא מת, אפי' טבל והוה, כל שלא העריב שמשו, נדחה לפסח שני: **כד)** דאם חייב נס כן להביא קרבן בח' שלו: **כה)** אף שחולה בדעת

נימא בשאין מגיעה להמולו ולהטביל, דכל שעומד למול ולטבול, כמל וכטבול דמי, ויהי' מותר לאכול קדשי'. ואף אם ח"ל דר"ש לא קאמר רק בשהתחיל ככר בשעולת הזריקה, כש"ס ב"ק הנ"ל [ומנחות ע"ש מ']. עכ"פ ה"ל נימא הכא בשהתחיל למול אף שלא פרע עדיין, או כשיבל כבר לגיס לטבול, יהיה מותר לאכול פסח וקדשי'. ואח"ל בערל ומטא דיש ריעותא בגוף לא כשטו דמי. עכ"פ ק"ל בזריקה גופה, דאמרי' [פסחים נ"ט ב'] דכהנים אסורים לאכול קדשים קודם זריקת דמן, האם נימא דמשתקבל הדם בכוס מותרים לאכול הבשר. ואף לבתר מ"ש תוס' [חולין ד"פ ע"ב ד"ה דבמה וב"ק הנ"ל], דאף ר"ש לא ס"ל כל העומד וכו' רק בשאין מלוה לעשות כן, ולא בשאין מלוה, וכ"ש כשאסור לעשות. עכ"פ כל הנהו שהבאתו לעיל מלוה ניכו. ומה מקשי בפסחים [נ"ש ב'] והא כל נמה דלא מתקשרי לימורין, כהנים לא מלי אכיל בשר. הרי עכ"פ כיון דכבר העלה האימורין לראש המזבח ולא מחסרא מלתא, נימא דהו"ל כאילו כבר נתקטרו, ויהיו הכהנים מותרים לאכול בשר. וכמו כן אמרינן [מעילה ד"ז ב'] דבקדשים קלים אין מעילה רק אחר זריקת דמן, ובקדשי קדשים רק קודם זריקה. וכי ס"ל דלר"ש דכל העומד לזרוק כזרוק דמי, יהיה הדין בסיפוך. ואח"ל דוקא לאומרא אמר ר"ש כזרוק דמי, אבל בנמה בהמה והקדישה ושחטה תמימה בפנים, אע"ג דבשעת שחיטה לא הוחרה עדיין על שיחרק דמה אפ"ה כל העומד לזרוק כזרוק דמי, ולא מהנב בחיטה שחיטה ראויה, ואיהי בד' וה' [כב"ק ע"ו ב'] וכמו כן בחטאת שנמצאה הראשונה אחר שכבר נתקבל דם השני בכוס, אמרי' כל העומד לזרוק כזרוק דמי, וכלילו נמלאת החטאת הראשונה אחר זריקת דמיה ותמות [בתמורה כ"ב ב'], בכל אלו לאומרא אמר ר"ש כזרוק דמי, אבל לקולא שיהי' הבשר מותר באכילה קודם הזריקה, לא אמרינן כזרוק דמי. ליתא דהרי בנסכים שאין מתקדשין רק בשחיטת הזבח וזריקתו, ואם שחט הזבח וקבל דמו בכוס, ואח"כ נשפך דם הזבח אמרי' כזרוק דמי מטעה שנתקבל הדם בכוס, ומותר לנסך הנסכים [מנחות דע"מ ב'] הרי דאפי' לקולא אמרי' כזרוק דמי. ואי"ל דוקא להקל בנוף אחר אמרי' כזרוק דמי, כדמקלינן בנסכים מטום דדם הקרבן כזרוק דמי, אבל להקל בנוף הקרבן בעצמו, לאכול הבשר קודם זריקה. לא אמרי' כזרוק דמי. ליתא, דהרי בשר כרה האדומה ובשר מותר, שעומדין להשרף שיתבטל אז מהן קבלת טומאת אוכלין, אמרי' דאפי' לא נשרפו עדיין, כשרופין דמי, ואינן מקבלין טומאת אוכלין [כמנחות ק"ב ב']. הרי דאפי' לקולא ואפי' באותו נוף בעצמו המחוסר בו המעשה, אמרינן כל העומד להעשות כעשוי דמי. ואח"ל אף לענין קבלת טומאה מחשב כנוף אחר, ה"ש כיון דמנוף אחר מתעמא, להכי אמרי' דכזרוק דמי' אבל לאכול הבשר נגמי' הו"ל שפי באותו נוף, ולא אמרי' כזרוק דמי. ליתא. מדאמרינן [פסחים די"ע ב'], דתודה שנתקבל דמה בכוס ונשפך, דנתקדש הלחם לנפסל כמנשפך הדם אח"כ, דאף דאין הלחם מקודש רק בזריקת הדם, עכ"פ כיון שנתקבל בכוס כזרוק דמי לענין שיפסל, וכ' שם רש"י [ד"ה כל] מבמע דשפי הנתבר למימר בנופי' דזבח דכזרוק דמי, שפי מדימא כן בנוף אחר. ואין לחלק בין אכילות דמי. ואדרבה מתוס' שם [ד"ה כל] מבמע דשפי הנתבר למימר בנופי' דזבח דכזרוק דמי, ומודע לו שלא הטא אמרי' [בכריתות דכ"ל ב'] דלולא שבשעת שחיטה כבר הי' עומד להוודע שלא חטא [ור"ל דמה"מ לא דמי לנשפך הדם לעיל, שבשעת שחיטה לא הי' עדיין עומד להשפך אח"כ], הוה אמרי' גבי' משתקבל בכוס דכזרוק דמי, ויהיה מותר לאכול האדם אלו הוה כאילו הודע אחר זריקה, א"כ ק' ספיר מה"מ נופי' יהיה מותר לאכול כל קרבן קודם זריקת דמו ושי' בש"ג בגליון הרי"ף ב"מ דקל"נ א' שכתב דהיכא דחסר מעשה באותו עניין ואין בידו לעשותו לא אמרינן דכעשוי דמי. ובמקל"ר עדיין לא מרפלא בזה כל קושיותיו. גם רבעתו"ם [סוטה כ"ה ב'] וב"ק [נ"ה ב'] וב"ב [מ"ב ב'] הניחו מקלוט דבר זה בש"ס בנ"ש. על כרחך נ"ל דלא לכל אמר ר"ש כל העומד להעשות כעשוי דמי, דהיכא דפיכשה תורה דלא, כגון כל ערל לא יאכל בו וכל טמא לא יאכל בו, וכמו כן לענין שיאכלו הבשר קודם זריקה, הרי כתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל [כפסחים דע"ו ב'], וכמו כן הקטרת אימורין קודם אכילת בשר, בפירוש אמרה תורה והקטיר הכהן ואח"כ וחי' אחזה לאחרן [כפסחים דנ"ע ב'] בכל הנהו אמרי', שאני הנהו דגלי בהו קרא דלא אמרי' כזרוק דמי, וכיון דאיכא מילי טובא דגלי בהו קרא כן, הו"ל שפי מנ' כהוכיס הבאים כאחד דלכ"ע לא גמרי' מגייהו [בקידושין דל"ה ב']. **א"כ** מתורץ קו' תוס' [פסחים י"ג ב' ד"ה כל] שהקשו בזרק דמן שלא נשמן, וימא נמי כזרוק דמי. נ"ל דהתם גלי קרא לענין הזבח גופיה דלאו כזרוק דמי [בזבחים ד"ד א'] א"כ ה"ה לענין הלחם שהוא גלו הודה. וכ"כ מתורץ קושיתם [חולין דס"א ב' ד"ה הוא"ל] שהקשו דנימא לר"ש דכל הקדשים יקבלו טומאה מחיים מדמלוה נשחטן נימא כשחוטין דמו. ואח"ל עכ"פ נרוך שיקובל הדם בכוס, וכ"ש כשלא נשחטו עדיין עכ"פ שעיר המשתלח יק"ש אוכלין בחיוו מדמלוה לחוטו לגוף נימא כדאהו דמי. ולפי דרכנו גם הא לא ק', דלנחר שאמרה תורה כל מאכל אחר יאכל, דאמק"ש רק הראוי למאכל אדם, ומה"ש כל בע"ח אמק"ש [כחולין דע"ה א'] א"כ הכך אע"ג דכשחוטין ולהוויין לגוף דמי, עכ"פ לא חזי עדיין להקרא מאכל, ולא עדיפי מפירות מחוברין דאמק"ש מדלא מחשבו מאכל, וכ"ל לא עדיף מטליל חולין [דע"ז א'] דאמ"ג דולמי שחוט הוא אפ"ה אמק"ש מדלאינו מאכל. **וא"כ** גם קו' הגאון הגדול **מהרע"ק** נ"י הנ"ל מתורלת שהקשה לר"ש דנימא הכא כל העומד לזרק כזרוק דמי, ואחמכ"ת ליתא, דעכ"פ מודה ר"ש דלריך לזרוק והכי א"כ יש הוחה דשם עוד, והכא בפסח גלי קרא דכל עוד שיש הוחה דשם נמנין עליו, כדאמרי' בש"ס הכא. **וא"כ** גם קו' ע"ר הגנוצוק"ל מתולת דכיון דמן הדין של תורה עבדו הוא ואינו אוכל משום פסח רק בשיתהו רבו [ברכ"מ פ"ב מפסח הי"ג ורמב"ם שם] ורק למשנה אחרונה אפקעיהו רבנן לשעבודיה, ומשנה ראשונה לא אפקעו

(שעבוד')

כעשוי דמי, רק בדאיכא מלוה דאוריתא לעשות, יע"ש. **אמנם** מלן יהיב לן משפרת קדישא שתחת כפות רגלי קדשו של ע"ר זצוק"ל ומלא לעיינן, דהדבר צריך תלמוד לפנים, ולפני ולפנים, להבין דברי ר"ש דס"ל בכל דוכתא כל העומד לעשות כעשוי דמי, מ"כ **לא מצינו ידינו** ורגלינו בכל דיני התורה הקדושה, דבכל מקום שאלתה תורה פעולה, שלא תעשה עד שיעשה פעולה אחרת, נימא אם אין מגיעה לפעולי המסבבת להתיר הפעולה האחרת, דהו"ל דוגמת דם זריקה שנתקבל בכר בכוס [כמ"ש לעיל בשם תוס' ב"ק], הו"ל כעשוי. למשל התורה אמרה כל ערל לא יאכל בו, וכ"כ כל ממא לא יאכל קודם, הכי נימא בשאין מגיעה להמולו ולהטביל, דכל העומד למול ולטבול, כמל וכמבול דמי, ויהי' מותר לאכול קדשי'. ואף אם ח"ל דר"ש לא קאמר רק בשהתחיל ככר בשעולת הזריקה, כש"ס ב"ק הנ"ל [ומנחות ע"ש מ']. עכ"פ ה"ל נימא הכא בשהתחיל למול אף שלא פרע עדיין, או כשיבל כבר לגיס לטבול, יהיה מותר לאכול פסח וקדשי'. ואח"ל בערל ומטא דיש ריעותא בגוף לא כשטו דמי. עכ"פ ק"ל בזריקה גופה, דאמרי' [פסחים נ"ט ב'] דכהנים אסורים לאכול קדשים קודם זריקת דמן, האם נימא דמשתקבל הדם בכוס מותרים לאכול הבשר. ואף לבתר מ"ש תוס' [חולין ד"פ ע"ב ד"ה דבמה וב"ק הנ"ל], דאף ר"ש לא ס"ל כל העומד וכו' רק בשאין מלוה לעשות כן, ולא בשאין מלוה, וכ"ש כשאסור לעשות. עכ"פ כל הנהו שהבאתו לעיל מלוה ניכו. ומה מקשי בפסחים [נ"ש ב'] והא כל נמה דלא מתקשרי לימורין, כהנים לא מלי אכיל בשר. הרי עכ"פ כיון דכבר העלה האימורין לראש המזבח ולא מחסרא מלתא, נימא דהו"ל כאילו כבר נתקטרו, ויהיו הכהנים מותרים לאכול בשר. וכמו כן אמרינן [מעילה ד"ז ב'] דבקדשים קלים אין מעילה רק אחר זריקת דמן, ובקדשי קדשים רק קודם זריקה. וכי ס"ל דלר"ש דכל העומד לזרוק כזרוק דמי, יהיה הדין בסיפוך. ואח"ל דוקא לאומרא אמר ר"ש כזרוק דמי, כגון נגב בהמה והקדישה ושחטה תמימה בפנים, אע"ג דבשעת שחיטה לא הוחרה עדיין על שיחרק דמה אפ"ה כל העומד לזרוק כזרוק דמי, ולא מהנב בחיטה שחיטה ראויה, ואיהי בד' וה' [כב"ק ע"ו ב'] וכמו כן בחטאת שנמצאה הראשונה אחר שכבר נתקבל דם השני בכוס, אמרי' כל העומד לזרוק כזרוק דמי, וכלילו נמלאת החטאת הראשונה אחר זריקת דמיה ותמות [בתמורה כ"ב ב'], בכל אלו לאומרא אמר ר"ש כזרוק דמי, אבל לקולא שיהי' הבשר מותר באכילה קודם הזריקה, לא אמרינן כזרוק דמי. ליתא דהרי בנסכים שאין מתקדשין רק בשחיטת הזבח וזריקתו, ואם שחט הזבח וקבל דמו בכוס, ואח"כ נשפך דם הזבח אמרי' כזרוק דמי מטעה שנתקבל הדם בכוס, ומותר לנסך הנסכים [מנחות דע"מ ב'] הרי דאפי' לקולא אמרי' כזרוק דמי. ואי"ל דוקא להקל בנוף אחר אמרי' כזרוק דמי, כדמקלינן בנסכים מטום דדם הקרבן כזרוק דמי, אבל להקל בנוף הקרבן בעצמו, כזרוק דמי. ואי"ל דוקא לאכול הבשר קודם זריקה. לא אמרי' כזרוק דמי. ליתא, דהרי בשר כרה האדומה ובשר מותר, שעומדין להשרף שיתבטל אז מהן קבלת טומאת אוכלין, אמרי' דאפי' לא נשרפו עדיין, כשרופין דמי, ואינן מקבלין טומאת אוכלין [כמנחות ק"ב ב']. הרי דאפי' לקולא ואפי' באותו נוף בעצמו המחוסר בו המעשה, אמרינן כל העומד להעשות כעשוי דמי. ואח"ל אף לענין קבלת טומאה מחשב כנוף אחר, ה"ש כיון דמנוף אחר מתעמא, להכי אמרי' דכזרוק דמי' אבל לאכול הבשר נגמי' הו"ל שפי באותו נוף, ולא אמרי' כזרוק דמי. ליתא. מדאמרינן [פסחים די"ע ב'], דתודה שנתקבל דמה בכוס ונשפך, דנתקדש הלחם לנפסל כמנשפך הדם אח"כ, דאף דאין הלחם מקודש רק בזריקת הדם, עכ"פ כיון שנתקבל בכוס כזרוק דמי לענין שיפסל, וכ' שם רש"י [ד"ה כל] מבמע דשפי הנתבר למימר בנופי' דזבח דכזרוק דמי, שפי מדימא כן בנוף אחר. ואין לחלק בין אכילות דמי. ואדרבה מתוס' שם [ד"ה כל] מבמע דשפי הנתבר למימר בנופי' דזבח דכזרוק דמי, ומודע לו שלא הטא אמרי' [בכריתות דכ"ל ב'] דלולא שבשעת שחיטה כבר הי' עומד להוודע שלא חטא [ור"ל דמה"מ לא דמי לנשפך הדם לעיל, שבשעת שחיטה לא הי' עדיין עומד להשפך אח"כ], הוה אמרי' גבי' משתקבל בכוס כזרוק דמי, ויהיה מותר לאכול האדם אלו הוה כאילו הודע אחר זריקה, א"כ ק' ספיר מה"מ נופי' יהיה מותר לאכול כל קרבן קודם זריקת דמו ושי' בש"ג בגליון הרי"ף ב"מ דקל"נ א' שכתב דהיכא דחסר מעשה באותו עניין ואין בידו לעשותו לא אמרינן דכעשוי דמי. ובמקל"ר עדיין לא מרפלא בזה כל קושיותיו. גם רבעתו"ם [סוטה כ"ה ב'] וב"ק [נ"ה ב'] וב"ב [מ"ב ב'] הניחו מקלוט דבר זה בש"ס בנ"ש. על כרחך נ"ל דלא לכל אמר ר"ש כל העומד להעשות כעשוי דמי, דהיכא דפיכשה תורה דלא, כגון כל ערל לא יאכל בו וכל טמא לא יאכל בו, וכמו כן לענין שיאכלו הבשר קודם זריקה, הרי כתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל [כפסחים דע"ו ב'], וכמו כן הקטרת אימורין קודם אכילת בשר, בפירוש אמרה תורה והקטיר הכהן ואח"כ וחי' אחזה לאחרן [כפסחים דנ"ע ב'] בכל הנהו אמרי', שאני הנהו דגלי בהו קרא דלא אמרי' כזרוק דמי, וכיון דאיכא מילי טובא דגלי בהו קרא כן, הו"ל שפי מנ' כהוכיס הבאים כאחד דלכ"ע לא גמרי' מגייהו [בקידושין דל"ה ב']. **א"כ** מתורץ קו' תוס' [פסחים י"ג ב' ד"ה כל] שהקשו בזרק דמן שלא נשמן, וימא נמי כזרוק דמי. נ"ל דהתם גלי קרא לענין הזבח גופיה דלאו כזרוק דמי [בזבחים ד"ד א'] א"כ ה"ה לענין הלחם שהוא גלו הודה. וכ"כ מתורץ קושיתם [חולין דס"א ב' ד"ה הוא"ל] שהקשו דנימא לר"ש דכל הקדשים יקבלו טומאה מחיים מדמלוה נשחטן נימא כשחוטין דמו. ואח"ל עכ"פ נרוך שיקובל הדם בכוס, וכ"ש כשלא נשחטו עדיין עכ"פ שעיר המשתלח יק"ש אוכלין בחיוו מדמלוה לחוטו לגוף נימא כדאהו דמי. ולפי דרכנו גם הא לא ק', דלנחר שאמרה תורה כל מאכל אחר יאכל, דאמק"ש רק הראוי למאכל אדם, ומה"ש כל בע"ח אמק"ש [כחולין דע"ה א'] א"כ הכך אע"ג דכשחוטין ולהוויין לגוף דמי, עכ"פ לא חזי עדיין להקרא מאכל, ולא עדיפי מפירות מחוברין דאמק"ש מדלא מחשבו מאכל, וכ"ל לא עדיף מטליל חולין [דע"ז א'] דאמ"ג דולמי שחוט הוא אפ"ה אמק"ש מדלאינו מאכל. **וא"כ** גם קו' הגאון הגדול **מהרע"ק** נ"י הנ"ל מתורץ שהקשה לר"ש דנימא הכא כל העומד לזרק כזרוק דמי, ואחמכ"ת ליתא, דעכ"פ מודה ר"ש דלריך לזרוק והכי א"כ יש הוחה דשם עוד, והכא בפסח גלי קרא דכל עוד שיש הוחה דשם נמנין עליו, כדאמרי' בש"ס הכא. **וא"כ** גם קו' ע"ר הגנוצוק"ל מתולת דכיון דמן הדין של תורה עבדו הוא ואינו אוכל משום פסח רק בשיתהו רבו [ברכ"מ פ"ב מפסח הי"ג ורמב"ם שם] ורק למשנה אחרונה אפקעיהו רבנן לשעבודיה, ומשנה ראשונה לא אפקעו

(שעבוד')

קרבנותיו לב"ד: שומרת יום כנגד יום. הרואה תוך י"א יום סבין נדה לנדה דבעינא לספור יום המחרת. שוחטין עליה ביום הספירה. דכיון דספירה מקלת היום מותרת לעבוד. ואע"פ דמחוסרה הערב שמש שוחטין עליה: והזבה. שראתה ג' ימים רצופים בתוך י"א יום. ולריכה לספור ז' נקיים ולהביא קרבן שוחטין עליה בשמיני: ן האונן. כל זמן שלא נקבר המת קרוי אונן ולאחר שנקבר כל יום המיתה הוא קרוי אונן. ולילה שלאחריו הוא אונן מדרבנן. ולא העמידו דבריהם במקום כרת נגד פסח. הלכך שוחטין עליו דלאורייתא חד: והמפקח בגל. שנפל על אדם ואין ידוע אם ימצאנו חי או מת שוחטין עליו דבחזקת טהרה עומד עד שיודע שבטמא: שוחטין עליהם. בחבורת אחרים: שמא יביאוהו לידי פסול. שמא יטמא אונן למתו מתוך טרדו. ומפקח גל שמא ימצאנו מת. ונמצא שהאהיל על הטומאה. והחבוש שמא לא יצא ובחבוש בנית האסורים של עובדי כוכבים מיירי. שאף ע"פ שהבטיחוהו שמא לא יוציאוהו אשר פיהם דבר שוא. אבל חבוש ע"י ישראל כגון לכופו להוציא אשה פסולה. או לשלם ממון. שוחטין עליהם אפילו בפני עצמן. אם הבטיחו להוציאן. דשאריה ישראל לא ידברו כזב. ואם בית האסורים בתוך ירושלים אפי' בידי עובדי כוכבים שוחטין עליהם בפני עצמן דאפשר דמטיילי לפסח לבית האסורים ואולי ליה אתי. וחולה וזקן אין שוחטין עליהן בפני עצמן שמא יכבד עליהם החולי ולא יוכלו לאכול כזית: לפיכך. הואיל ובשעת שחיטה ראויין הוו ומזרק הדם עליהם אם אירע

שומרת יום כנגד יום [מ"ב]. שוחטין עליה בשני שלה [מ"ג]. ראתה שני ימים. שוחטין עליה בשלישי [מ"ד] והזבה [מ"ה] שוחטין עליה בשמיני [מ"ו]: ן האונן [מ"ז] והמפקח את הגל [מ"ח]. וכן מ שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים. והחולה. והזקן. שהן יכולין לאכול כזית שוחטין עליהן [מ"ט]. על כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן. שמא יביאו את הפסח לידי פסול [נ"א]. לפיכך אם אירע בהן פסול [נ"ב]. פטורין מלעשות

אבנים (קהלת ג) מתרגמינן עידן במיר לפקחא דגור אבנין: שמא יביאוהו לידי פסול. פי' הר"ב שמא יטמא אונן למתו מתוך טרדו וכפירש"י וקשיא דהתינא כל זמן שלא נקבר. אבל לאחר שנקבר מאי איכא למימר. ורש"י פירש בריטא האונן שמתו מוטל לפניו. כדאמרינן בשחיטת קדשים פרק מבול יום איזהו אונן כ"ז שלא נקבר. ואם כן איכא למימר דטמא לדידיה דהא לא מקרי אונן אלא כל שלא נקבר. אלא שלא נראה כן בגמרא שהזכיר דאיתא התם רבי אומר כל זמן שלא נקבר הא קבור אסתרי ליה [ומי] איכא דלית ליה אחריתא כיום מר [אלמא מרירות יום שלם הוא] ומסקינן דלאומרא קאמר דרבנן סברי יום קבורה מתאונן עליו כל אותו היום בלא לילה ורבי אומר כל זמן שלא נקבר תפוס ליו ואע"ג דיום קבורה עצמו מדרבנן חכמים

עשו חיזוק לדבריהם יותר ממה שעשתה תורה לדבריה דיום מיתה מדאורייתא לא תפס ליו מדאורייתא. ועוד קשיא לרש"י למה ליה למפקח לישנא דר' דלא אריא לפי המסקנא אלא ביום קבורה שהוא מדרבנן ומתניתין ודאי במדאורייתא קאי דלא העמידו דבריהם

במקום

ן האונן והמפקח. נ"א ע"א עיי"ן מ"ר מה' ק"פ ה' מ' י': מי שהבטיחוהו. מיי' עש פ"ב ה"ע:

שנויי נוסחאות

שומרת יום בני"ק ובמשני"ר וכן .. : בד"כ. ליום. בשני (שלא) בד"ע ובכי"ק ובמשני"ר ליתא. ראתה בכי"ק ובמשני"ר ראת. בשלישי בגליון כי"מ בשלישי שלה וכן בסמוך בשמיני שלה. ן (את הגל בד"ע ובכי"ק ובמשני"ר בגל. וכן הוא בדע"ב. והחולה והזקן. בד"ע וחולה וזקן; בכי"ק ובמשני"ר החולה.. שהן יכולין בכי"מ שיכולין ועי' בדבור הסמוך. (שוחטין עליהן על כולן). בכי"מ מ' ליתא כ"ג במס' פיזו בטעות שאינן יכולין לאכול כזית אין שוחטין.. ועל כולן. על כולן בכי"מ ב' ובולן. שמא יביאו (את הפסח) לידי בד"ע שלא יביאו.. ; במשני"ר שלא יביאוהו.. וב"ה בכי"ק וליתא ובכי"מ. וליתא (ונסס שמא) וכן ליתא בכי"מ ב' (ונסס שלא יבאו) וכן ליתא בכי"מ מ' (ונסס שלא יבאו לידי. פסול אבל שוחטין עליהן עם אחרים) וכן ליתא בכי"ק (ונסס שלא יביאום..)

ראשון לציון

ה תוי"ט סר"ח והזבה כו' ומוכל (בשמיני) ומביא קרבן בשמיני ע"כ כ"ל דל"ל ומוכל בשביעי כי כן האמת דאין חילוק בין זב לזבה שתי לאיות לרואה שלא אלא קרבן כדאיתא במגילה פ"א מ"ז אבל לענין עבילה ב' שיהם שוין וכן מבואר ברמב"ם מגיגה כא. ד"ה והמחוסר כפורים כו' ע"ש דדוקא אם רואה לאכול קדשים אחר שהגיע קרבנו עבדו רבנן מעלה דליך (מחוסר כפורים) לעבול א"ע אבל בלא"ה לא מצינו רמז לעבילה ביום השמיני וכן מבואר בהרמב"ם פ"ג מהלכות מחוסרי כפרה דין א' כל המים כו' ומוכל בשביעי ומעריב שמשו. ובשמיני מביא קרבנו:

תוספות רע"ק

ה [אות מה] בתוי"ט ד"ה ראה שלש. גמרא. וכ"כ הרמב"ם וכתב עלה הכ"מ שכן הוא בגמרא. ואני בעניי לא ידעתי הא השתם שכתב התוי"ט מקודם דקודם מבילה אין שוחטים דחיישינן דלמא פשע

דלמא פשעי דחזקה שאין בית דין של כהנים טומדים משש על מיכלו כל מעות שבשופרות. גמרא: והזבה וכו' בשמיני. היינו נמי כשמסרה קרבנותיה לב"ד ובפירוש הרמב"ם חסר וכל"ל וטובל בשביעי וכשרלה שלש ראיות סופר שבעה ימים בלא ראיה וטובל בח' [נ"ל ב'] ומביא קרבן בח': ן האונן. פירש הר"ב כל זמן שלא נקבר כו' ולאחר שנקבר כל יום המיתה. ה"פ כל זמן שלא נקבר כו' ואפי' לאחר שנקבר קרוי אונן והייט כל יום המיתה קודם קבורה ולאחר קבורה. דאיט יום קבורה שאיט יום המיתה איט אונן אלא מדבריהם ובגילה שלאחריו אין אינות כלל אפי' מדבריהם כדאיתא בהקפ"פ פ"ו [וכן כתב הר"ב במבנה ה' פ"ג דהוריות]. ועיין לקמן בסמוך: והמפקח את הגל. עת להשליך

אבנים (קהלת ג) מתרגמינן עידן במיר לפקחא דגור אבנין: שמא יביאוהו לידי פסול. פי' הר"ב שמא יטמא אונן למתו מתוך טרדו וכפירש"י וקשיא דהתינא כל זמן שלא נקבר. אבל לאחר שנקבר מאי איכא למימר. ורש"י פירש בריטא האונן שמתו מוטל לפניו. כדאמרינן בשחיטת קדשים פרק מבול יום איזהו אונן כ"ז שלא נקבר. ואם כן איכא למימר דטמא לדידיה דהא לא מקרי אונן אלא כל שלא נקבר. אלא שלא נראה כן בגמרא שהזכיר דאיתא התם רבי אומר כל זמן שלא נקבר אסתרי ליה [ומי] איכא דלית ליה אחריתא כיום מר [אלמא מרירות יום שלם הוא] ומסקינן דלאומרא קאמר דרבנן סברי יום קבורה מתאונן עליו כל אותו היום בלא לילה ורבי אומר כל זמן שלא נקבר תפוס ליו ואע"ג דיום קבורה עצמו מדרבנן חכמים

יבין תפארת ישראל בועז

לשעבודיה להכי כיון דמדאורייתא אינו אוכל בני המגלת רבו. הרי בני רחמנא להדיא שיהיה הפסח נאכל למגוין דוקא, ובכה"ג לא אמרי' דכמשוחרר דמי. **ואגב** נפש פה גרגר א' ממגילת סתרים שחנו ה', דמצינו ג' מיני פלוגתות בענין זה, פלוגתא דר"מ ורבנן [סנהדרין דע"ו א'] ר"מ ס"ל כל העומד לגזון כגזון דמי, אף דליכא מנה [כתוס' סוטה כ"ה ב' ד"ה לא]. ור"ש ס"ל כל העומד לגזוק כזרוק דמי, דוקא בדאיכא מנה לגזוק [כתוס' חולין ד"פ ע"ב ד"ה דכמה]. ור' זירא ס"ל כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו [במנחות ק"נ וחולין פ"ג ב'], היינו רק באותו ענין דא"ל לבלול, משא"כ לר"ש אפי' לענין אחר דמותר לאכול הבשר בנודע לו שהעא קודש שנזרק באשם תלוי: (ג) **ואין** להקשות עכ"פ הרי כל מחוסר כפורי' צריך עבילה לאכילת קדשים אחר שקרבו קרבנותיו [מגיגה כ"א א'], וא"כ אף שמוסר קרבנותיו לב"ד ויהא שמא יפגע מלטבול קודם הערב, ויפסול הפסח. י"ל כיון דעבילה זו רק מדרבנן היא, וא"ל הערב שמש. דכל עבילה מדרבנן א"ל הערב שמש [כמ"ש פ"א סי' ל"ד] א"כ יכול לאכול גם בגילה קודם שיאכל [תוס'] ואף שבכר קרב תמיד של בין הערביים, מותרים הב"ד להקריב הם חמאת העוף שחייב, דמדאין למזבח אלא דמה. ליכא נני' עשה דהשלמה. ואפי' מצורע שהוא מחוסר כפורים, שמביא בהמות, אפ"ה עשה דפסח שהוא בכרת דוחה עשה דהשלמה שאינה בכרת:

לשעבודיה להכי כיון דמדאורייתא אינו אוכל בני המגלת רבו. הרי בני רחמנא להדיא שיהיה הפסח נאכל למגוין דוקא, ובכה"ג לא אמרי' דכמשוחרר דמי. **ואגב** נפש פה גרגר א' ממגילת סתרים שחנו ה', דמצינו ג' מיני פלוגתות בענין זה, פלוגתא דר"מ ורבנן [סנהדרין דע"ו א'] ר"מ ס"ל כל העומד לגזון כגזון דמי, אף דליכא מנה [כתוס' סוטה כ"ה ב' ד"ה לא]. ור"ש ס"ל כל העומד לגזוק כזרוק דמי, דוקא בדאיכא מנה לגזוק [כתוס' חולין ד"פ ע"ב ד"ה דכמה]. ור' זירא ס"ל כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו [במנחות ק"נ וחולין פ"ג ב'], היינו רק באותו ענין דא"ל לבלול, משא"כ לר"ש אפי' לענין אחר דמותר לאכול הבשר בנודע לו שהעא קודש שנזרק באשם תלוי: (ג) **ואין** להקשות עכ"פ הרי כל מחוסר כפורי' צריך עבילה לאכילת קדשים אחר שקרבו קרבנותיו [מגיגה כ"א א'], וא"כ אף שמוסר קרבנותיו לב"ד ויהא שמא יפגע מלטבול קודם הערב, ויפסול הפסח. י"ל כיון דעבילה זו רק מדרבנן היא, וא"ל הערב שמש [כמ"ש פ"א סי' ל"ד] א"כ יכול לאכול גם בגילה קודם שיאכל [תוס'] ואף שבכר קרב תמיד של בין הערביים, מותרים הב"ד להקריב הם חמאת העוף שחייב, דמדאין למזבח אלא דמה. ליכא נני' עשה דהשלמה. ואפי' מצורע שהוא מחוסר כפורים, שמביא בהמות, אפ"ה עשה דפסח שהוא בכרת דוחה עשה דהשלמה שאינה בכרת:

זהו פ"ד דהש"ס ולאותו פ"ד פרכי' א"ה מחוסר כפורים נמי דלמא פשע ומשנינן דמסרום לכהנים אבל למאי דפרבינן עלה ורב סבר מדאורייתא מיהני חזי [ופי' רש"י דאם חפעם דלמא פשע הוי רק גזירה ומדרבנן] וכו' ומסקינן דרב מקרא ילף ע"ש. וע"כ החילוק בין קודם עבילה לקודם כפרה היינו דאח"כ קליש טומאה ולא מצינו בלל בדבר החשש

[סדר מועד] ח"א

דשמא

במקום כרת. ועוד דאין הלכה כרבי מחבריו. אלא מחוורתא כפירוש הר"ב דמתניתין אף לאחר קבורה והדרא קושיין לדוכתא דלא שייך שמא יטמא. והרמב"ם פירש דאין שוחטין על האונן לכתחילה שמא לא יאכל דבר לגודל אבלותו ואגמתו שחטנו עליו וחשבנו על אכילתו ויותר הבשר ושרף עד כאן: שהוא טמא מחמילתו. דימה לרבינו יונתן מפקח הגל גמי גימא מי הוה כשהתחיל לפקח. ויש לומר דכיון דמגלתו מת אית לן למימר שמתחלתו היה מת. שכל הטומאות כשעת מציאתן. תוספות. ומה שכתב הר"ב והוא שיהיה ענול וכו' אבל ארוך וכו'. כלומר אבל ארוך אף ע"פ שהוא בענול. כל שהוא ארוך עד שאפשר שלא האהיל על כל הגל מפני ארכו ארוך קרי ליה. וזה שכתב הרמב"ם וגל ענול הוא שיהיה כמו ענול הטומר: ן אין שוחטין את הפסח ביחיד. פירש הר"ב דכתיב לא תוכל לזבוח את הפסח וכו' כלומר ביחיד. מבאחד שעריך דרים ליה באחד ביחיד [*וכלקמן]: ור' יוסי מתיר. דהא כתיב (שמות יב) איש לפי אכלו. ובאחד דרים ליה. לזבוח את פסחו בבמת יחיד שאינו חייב אלא בשעת איסור במות. דכתיב (דברים ט"ז) באחד שעריך. בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד. גמרא: ואין עושין חבורות נשים ועבדים וקטנים. פירש הר"ב נשים עם עבדים. וכן עבדים עם קטנים. והכי איתא בגמרא. ומשמע דאי דלאבכרן עם אנשים שרי. וקשיא מאי שנא מזמון דפרק שביעי דברכות. דתנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן. והביא יוסף סימן קל"ט כתב בשם הר"ן פרק שני דמגילה דלא אסרו אלא כשהזימון נעשה על ידיהן דהשתא איכא הכירא דשינוי במנהג דברכת המזון. וכיון שניכר לירופן עם האנשים איכא למיחש לפריצותא אבל היכא דאיכא חלתא בר מנשים מלטרפין אף הנשים עמהם. משום דהשתא אין לירופן ניכר עמהן כלל. עד כאן לשונו. והשתא הכא נמי אין לירופן ניכר כלל. וגראה לי שמשנתינו ראיה גמורה לדברי הר"ן זלה"ה. ומה שכתב הר"ב אבל נשים ועבדים כל חדא באפי נפשה עושין. אבל חבורה שכולה קטנים אין עושין כמה שכתב הרמב"ם בפרק שני מהלכות ק"פ ויהיב טעמא שאינן בני דעת. וכתב הכסף משנה דמאים אי אפשר למשוטי. דא"כ אפילו עם בני חבורה לא היו נמנין. ובהדיא תניא סוף פרק לולב הגזול דשוחטין על הקטן ביטול לאכול כזית הילכך איצטריך לפרש שאינן בני דעת. ואפשר דטעמא משום שאינו בן דעת אין הקדשו הקדש. ואפשר לומר דהכי קאמר דוקא כשאינם בני דעת. כלומר דוקא כשלא הגיעו לעונת הנדרים. אבל אם הם בני דעת שהגיעו לעונת הנדרים שהקדישן הקדש שפיר דמי. עד כאן לשונו. אבל אין לומר שאינן בני דעת ויבואו לידי מותר דאם כן אם עברו ושחטו היה כשר. ואין נראה כן מלשון הרמב"ם שאחר כך כתב. וכן אין עושין כו' תולים או זקנים כו'. ואם עברו ושחטו על חבורה זו כשר. משמע הא דכולה קטנים אינו כשר: ן אונן טובל. כתב הר"ב מתוך שנאסר כו' והסיח דעתו ושמא נטמא והוא לא ידע. כן כתב הרמב"ם סוף פרק י"ב מהלכות תכות הטומאה: והמלקט לו עצמות. ל' הר"ב וכן מי שלקטו לו וכו' בגמרא דאי מלקט עצמו הא בני הזיה שליטי ובביעי: טובל. דכל גר צריך טבילה כדאשכחן במתן תורה (שמות יט) וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם כדאיתא ברפ"ב דכריתות: כפורים

פסח שני לח). חוץ מן המפקח בגל שהוא טמא מתחלתו): ן אין שוחטין את הפסח על היחיד. דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר. אפילו חבורה של מאה שאין יכולין לאכול כזית. אין שוחטין עליהן. ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים לט): ן אונן טובל ואוכל את פסחו לערב לח). אבל לא בקדשים. השומע על מתו לט). והמלקט לו עצמות מ). טובל ואוכל

חבורת נשים ועבדים. לשחוט פסח. נשים ועבדים בחבורה אחת משום הרגל עבירה. אלא קטנים ועבדים בחבורה אחת. משום פריצותא דמשכב זכור. אבל נשים. ועבדים. כל חדא באפי נפשה עושין: ן אונן טובל ואוכל פסחו לערב. דאין אנינות מן התורה אלא ביום. שנאמר (ויקרא י') ואכלתי חטאת היום. יום אסור. ולילה מותר. *וטבילה בעי. מהוך שנאסר עד עכשיו בקדשים. אלרבוהו רבנן טבילה. אבל לא אכיל אונן בשאר קדשים לערב. דאנינות לילה אסורה מדרבנן ולגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת. אבל אכילת שאר קדשים עשה בעלמא הוא. ואכלו אותם אשר כופר בהם (שמות כט): השומע על מתו. יום שמועה הוי אונן דרבנן. וכן מי שלקטו לו עצמות אביו ואמו אחריכן במ"ק מתאבל עליהם כל אותו היום ולערב אין מתאבל עליהם: טובל ואוכל בקדשים לערב. דאפי' יום נופיה מדרבנן הוא:

*) גר"ב ד"ר הפסח בלאחד כלומר. כפורים

מירע בהם פסול כמו שאמרנו פטורים מלעבות פסח שני: חוץ מן המפקח הגל. וגמלא מת תחתיו שלריך לעשות פסח שני שהיה טמא מתחילתו קודם שחיטה שסרי האהיל על הטומאה מעשה שהתחיל לפקח. והוא שהיה הגל ענול דודאי האהיל עליו מתחלה אבל אם היה הגל ארוך. שמא בשעת שחיטה עדיין לא האהיל על הטומאה ופטור מלעבות פסח שני: ן אין שוחטין את הפסח ביחיד. דכתיב (דברים טז) לא תוכל לזבוח את הפסח *)וכו' כלומר ביחיד: אפילו חבורה של מאה. ר' יוסי קאמר לה. כלומר לא תליא מילתא אלא באכילה. יחיד ויכול לאכול כזית שוחטין עליו. מאה ואין כל אחד מהם יכולין לאכול כזית. אין שוחטין עליהם והלכה כר' יוסי: אין עושין חבורת נשים ועבדים. לשחוט פסח. נשים ועבדים בחבורה אחת משום הרגל עבירה. אלא קטנים ועבדים בחבורה אחת. משום פריצותא דמשכב זכור. אבל נשים. ועבדים. כל חדא באפי נפשה עושין: ן אונן טובל ואוכל פסחו לערב. דאין אנינות מן התורה אלא ביום. שנאמר (ויקרא י') ואכלתי חטאת היום. יום אסור. ולילה מותר. *וטבילה בעי. מהוך שנאסר עד עכשיו בקדשים. אלרבוהו רבנן טבילה. אבל לא אכיל אונן בשאר קדשים לערב. דאנינות לילה אסורה מדרבנן הוא. ואכלו אותם אשר כופר בהם (שמות כט): השומע על מתו. יום שמועה הוי אונן דרבנן. וכן מי שלקטו לו עצמות אביו ואמו אחריכן במ"ק מתאבל עליהם כל אותו היום ולערב אין מתאבל עליהם: טובל ואוכל בקדשים לערב. דאפי' יום נופיה מדרבנן הוא:

*) גר"ב ד"ר הפסח בלאחד כלומר. כפורים

אין שוחטין. ל"ל ע"ל ל"ל ע"ל ל"ל ע"ל יומא נ"ל ע"ל קדושין מ"ב ע"ל: מתיר. לו' ואין עושין. מ"ר ע"ב מה' ק"פ פ' ג' ג' ד': ן אונן. ל"ל ע"ב זבחים ל"ם ע"ב מיי' פ"ו פסל' ק"פ פ"ב ופ"ב מה' ביאת מקדש פ"ו הל' אלפס ברכות פ"ב ד' ע"ב ובגלא"ם פס פי' פ"ו ובכנס פ"ל ז' ע"ב ובגלא"ם פס מי' ל"ח:

שנויי נוסחאות

מן המפקח בגל שהוא כר"ל ובכי"ק ובמסכי"ר .. שהיה וכ"ה בכי"מ ב' (ופס מפקח) וכ"ה בכי"ל (ופס מפקח את הגל..) ן אפילו.. שאין יכולין במסכ"ב ואפילו.. שאינן.. ואין עושין חבורת בכי"ק ובכי"מ ב' ובמסכי"ר .. חבורה וכ"ה בריב"ד"ר; בכי"ל ואין שוחטין על חבורת. ן אונן בכי"מ מ' ובכי"ל האונן. את פסחו בכי"ק ובמסכי"ר ליתא; והמלקט (לו) בד"ר ובכי"ק והמתלקט לו; במסכי"ר ומי שנתלקטו לו; בכי"מ ב' ובכי"ל ליתא. ואוכל בקדשים ובכי"מ ב'.. בקדשים לערב; בכי"ל ואוכל בתרומה אבל לא בקדשים (ז).

תוספות חדשים

ח במשנה אבל לא בקדשים בס"ם ס"ע דזכמי' ד' ע"ש מוקמי' הייתן אבל לא בקדשים של כל ימות השנה אבל בפסח אוידי דאכיל פסח אכיל נמי

תוספות רע"ק

דשמא יפשע וכיון דחוי' דשולא דסבר שוי' על ס"ש לא ס"ל חששא דיפשע ולדידיה ל"צ למסירתם לכהנים ובסברא זו היכן מצינו דפליג רב כיון דטעמא דאין שוי' עש"ש דליף לה מקרא. וצע"ג: ח [אות מו] הר"ב ד"ה אונן ומכילת בעי. כדאיתא פ"ג משנה נ' דחגיגה:

אור גדול

פ"ח ז בתוי"ם ד"ה ואין שוחטין כו' משמע הא דכולה קטנים אינו כשר. לפע"ד דאם עברו ושחטו קאי נמי על חבורה שכולה קטנים דלעיל מינה מדכתב וכן משמע דחד דינא אית להו. וכן נראה פהא דכתב שם בהלכה ב' דקטן או זקן או חולה אם א"י לאכול כזית אין שוחטין וסיים אפילו חבורה של מאה ואין כל אחד מהם יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן וכוונתו דאף בדיעבד פסול וקאי נמי על קטנים מכלל רביבולין לאכול כזית אף בקטנים כשר והתם מיירי בפני עצמן כמובן להמעיין היטב, וראי' ברורה לכ"ז מפי' המשניות להרמב"ם לעיל פ"ה מ"ג שחטו שלא לאוכליו דפירש כגון קטן או זקן או חולה והתם היינו שלא לאוכליו לבד א"כ דוקא בקטן שא"י לאכול כזית אבל אם יכול לאכול כזית אף בקטן לבד כשר וכן פירש הרע"ב שם וא"כ אדרבה מוכרח דהפי' שאינן בני דעת הייו שיכולו לידי ניתר. שוב ראיתי בב"ם שם בחלי' ב' דביאור שם דהרמב"ם איננו מפרש כפירש"י ולדבריו נסתר מה שהובאתי לעיל מחלי' ב' הנ"ל אבל הראיה חשניה נכונה:

יבין תפארת ישראל יבין

שזכרנו: לה) בשעת זריקה כשר היה: לו) דמדמלאוהו מת, לא חיישינן שמא בשעת שחיטה מי היה. מיהו בגל ארוך כל כך עד שאפשר שלא האהיל אז עדיין עליו, פטור: לז) לאכילת פסח, דכשיש ועבדים יחד לא, משום זנות, ועבדים וקטנים יחד לא, משום משכב זכור, וקטנים לחודא נמי לא, דמדאינן בני דעת שמא יפסלוהו, אבל בשם בהן דעת והגיעו לעונת נדרים, וכמו כן נשים או עבדים כל חד לחודייהו שרי: לח) דאנינות לילה דרבנן, ובמקום כרת לא גזרו וא"ת ויהיה נמי דאוריתא ניתא עשה דאכילת פסח ודחי ל"ת דאונן, י"ל כיון דאין אכילת פסח מעכבת הו"ל כאכילה שאר קדשים דנמי מלוה ואפ"ה גלי רחמנא דאינה דוחה לאנינות. אמנם טבילה צריך, דלמא הסיח דעתו וטמא בשאר טומאות. אבל אם וודאי הסיח דעתו צריך כל אדם הזאה ג' וז' [ביומא ד"ל ע"כ] מיהו לערב דקאמי אטבילה נמי קאי, דאי יטבול ביום, הרי עדיין נשאר באנינותו ושמא יסיח דעתו אחר שטבל ויטמא בטומאת ערב: לט) שמעמ שמת לו מת שחייב להתאבל עליו, והו"ל ביום שמועו' אונן דרבנן: מ) רגילים היו לקבור תחלה בקרקע לחה, כדי שיתעכל הבשר מהר, ולאח"כ

כפורש מן הקבר. ולריך הזאה שליפי ומביעי ולא נחלקו ב"ש ובית הלל אלא בערל נכרי שמל ביום י"ד דב"ש סברי גזירה שמא יטמא לעבה הבאה ויאמר אשתקד לא טהריתי מכל טומאה וב"ה אומרים אשתקד לא טהריתי מכל טומאה עד יום ערב פסח שטבלתי ואכלתי. השתא נמי אטבול ואוכל. ולא ידע דאשתקד נכרי הוה ולא מקבל טומאה עכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. ובית שמאי סברי לא גזרינן. אבל ערל ישראל כגון שמתו אחיו מחמת מילה דברי הכל טובל ואוכל פסחו לערב ולא גזרינן ערל ישראל אטו ערל נכרי:

בקדשים מא) גר שנתגייר בערב פסח. בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב. ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר מב):

כפורש מן הקבר. פירש הר"ב ולריך הזאה ג' וז' וכו' ["עיין מ"ש במשנה ה' פרק י"א דפרה] גזירה וכו' ויאמר אשתקד לא טהריתי מכל טומאה וכתב רש"י ואף ע"ג דמשום זבח בעי שמא משום כפרה כיון דאי אפשר דלייתי כפרה דהא לא קיבל טומאה בגיותו אי אמרת גגזר לא מייתי לעולם פסח וכולי האי לא גזרו ע"כ. וכתב הרמב"ם בפרק ו' מהק"פ והלא גזירה זו מדבריהם והפסח בכרת והיאך העמידו דבריהם במקום כרת ביום הקריבה [לאפוקי ממ"ש במשנה ב' פ"ו] שהוא יום י"ד. מפני שאין הגר מתחייב במלות עד שימול ויטבול ואינו טובל עד שירפא כמו שבארנו בענין [הגרות] ["והוא בפי"ד מהא"ב] לפיכך העמידו דבריהם במקום זה שהרי זה המל יש לו אלא שיטבול עד שיבריא ולא יבא לידי חיוב כלל עכ"ל. ומ"ש הר"ב אבל ערל ישראל פירש"י שאם יש לו עכשיו טומאה הוא נזהר בה שלא בערלתו מקבל טומאה כשאר בני אדם ליכא למיגזר ביה משום שנה הבאה ע"כ. ומ"ש הר"ב דברי הכל טובל ואוכל כו' הכי איתא בגמרא ובברייתא. וכתבו התוספות תימה לריב"א דלא מצינו במס מקוס טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן עכ"ל. והרמב"ם בחבורו פ"ו כתב ישראל ערל כו' שחטין עליו אחר שמל ולא הזכיר וטבל. ולי נראה לייחס לשון הברייתא והגמרא דאע"ג דלעניין מילה אין לריך טבילה כלל מ"מ לענין הרגל לריך טבילה כדתנן במ"ב פרק ב' דבילה. והוי אמינא דזה שמל וטבל. לגזור אטו ערל נכרי דמל ונמי וטבל:

יבין תפארת ישראל יבין

ואח"כ קוברין העצמות אצל האבות במקום ככבד, לו מעלין העצמות לא"י, וביום שלוקטין אחרים העצמות אל אביו ואמו, חייב להתאבל כל היום ההוא מדרבנן: מא) לערב, דאפילו ביום שני מדאורייתא: מב) ולריך הזאת ג' וז'. וא"ת הרי הו"ל מקולי ב"ש ומהומרי ב"ה ואיך לא נמנה בפ"ד דעדיות, י"ל כיון דאית בה נמי קולא לב"ה דפסור מכרת בכלא עשה פסח ראשון מ"כ י"ל כדאיתסיל בבהמ"ד בכה"נ איתסיל [בחולין ל"ב ב'] [ונ"ל דלהכי קאמר „כל הפורש מערלה", ולא קאמר כל שהערלה פרשה ממנו, לאתמעינן דבגר מיירי, ופירש מלסיות שוב ערל, דשכו"ס אפילו גמול נקרא ערל, [כנדרים פ"ג מי"א], דדוקא בגר מיירינן שמל ישראל לשנה הבאה, ויסבור כמו שאשתקד הועיל לו הטבילה לכל טומאותיו שמקודם, כמו כן השתא, ולא יסיח יודע שאשתקד עכו"ם היה, שאינו מקבל טומאה, והשתא נתגייר ומקבל טומאה, אבל ישראל שמל את עצמו, אף על גב שאינו ג"כ עבילה, בכל ישראל שלריכים עבילה קודם לרגל [כבילה פ"ב מ"ב] אפ"ה א"ל סותת ג' וז', ולא גזרינן ישראל אטו עכו"ם:

הלכתא גבירתא כללא דפרק ח

פרק ח משנה א, האשה שבביתו בעלה, ושחט עליה אביה, ושחט עליה בעלה תאכל משל בעלה ורק ברגל א' הסמוך לנישואין כשהיא רדופה ור"ל משתדלת ונחפזת ללכת לבית אביה: תאכל משל אביה וסכאן ואילך ממקום שהיא רוצה ומבררת בשעת שחיטה, וכן יתום קטן ששחטו עליו אפוטרופסין, יאכל ממקום שרוצה נמשא"כ בגדול נעשה כממנה עצמו על ב' פסחים ואינו אוכל אלא מהנשחט ראשון]; וכן עבד של ב' שותפין באין מקפידין וע"ו יאכל ממקום שרוצה [דאילו מקפידין שלא ימנה עם חבירו לא יאכל פשל שניהן: ומי שחציו עבד וחציו ב"ח לא יאכל משל רבו או בדעצמו נולראב"ד הלכה כמשנה אחרונה דאוכל משל עצמו] עד שיעשה כולו ב"ח: מ"ב. האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח, אעפ"י שדרכו לשחוט גדי; ועבדו שחט טלה, ביון דלא פי' המין יאכל ממנו: ובשחט גדי וטלה, שניהם יוצאין לבית השריפה, שאין נמנים על ב' פסחים ונבטלך יאכל מהראשון עי' תפארת]: ובפי' המין, ושכח מה אמר לו רבו, שוחט גדי וטלה ומתנה, אם גדי א"ל, גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה א"ל. טלה שלו וגדי שלי, ונהוא שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה ויאמר לו שוחט שניהן כדי שתשחט כמו שאומר לך רבך, והרי האחד מהן שלך, ע"מ שאין לרבך רשות בו, ובשליח שאינו עבד א"צ לזהז: מ"ג. עד כמה נמנין על הפסח עד שיהא בו כזית לכל אחד ויכולי למנות ולמשוך ידיהן ממנו עד שישחט; נמנו עליו וחזרו ונמנו עליו, הראשונים שיש להם כזית אוכלים, והאחרונים שאין להם כזית אינם אוכלין וחייבין בפסח שני: מ"ד. המסנה אחרים עמו על חלקו בלי ידיעת בני חבורה, אחר שנצלה יכולין בני חבורה להפריד חלקו, שיאכל הוא בפני עצמו עם המנויין שלו בחבורה ב', וליחיד אינם רשאים להוציא מחבורתם שיאכל בפני עצמו, רק באם הוא גרגרן: מ"ה. ובים וזבות נדות ויולדות נדחים לפסח שני, ככל מי שאינו יכול לאכול בליל פ"ו מפני טומאתו, ואין שוחטין על הזב וזבה שראו ג' ראיות, רק אחר שספרו ז' ימים ומבלו בשביעי והערב שמשן ובאם י"ד ניסן הוא ביום הבאת קרבנם, שהוא יום ח' שלהן, ומסרו קרבנותיהן ביד ב"ד ככל מחוסרי כפרה שחל יום הבאת קרבנותיהן בי"ד; וזב או זבה שראו שתי ראיות וספרו שבעה ימים ומבלו בשביעי, שוחטין עליהן בכר ביום ז', ואוכלין בערב, וכן שומרת יום בנגד יום טובלת ביום השמור ושוחטין עלי' ואוכלת לערב [ובראה הזב זוב אחר זריקת הדם, וכן שומרת יום כנגד יום בראתה דם אחר הזריקה פטורים מפסח שני, ואין שוחטין על הנדה אלא בח' שלה, שהרי אינה טובלת ביום ז', שיהי' לה הערב שמש אח"כ אלא טובלת ויוקא בליל ח', ואינה ראויה לאכול קדשים אלא עד ליל תשיעי: מ"ו. האונן נדחיינו ביום המיתה של א' מז' מתי מצוה] במת לו מת אחר חצות נמשא"כ בקודם חצות דנדחה לפסח שני] כיון שכבר נתחייב בפסח אין שוחטין עליו אלא עם אחרים [לא בפני עצמו שמא במרדתו יטמא למת] וטובל ואוכל, דאנינות לילה רק מדבריהן, וה"ה במת לו מת בי"ג, וקברו ביום י"ד דאנינות דיום הקבורה מדרבנן ואינו תופס לילה נואפי' בשאר קדשים הוא מותר] ויום שמועה ויום ליקוט עצמות דינו כיום קבורה; מי שחופר בגל לבקש בתוכו מת אם הוא חפור שם, אין שוחטין עליו, אלא עם אחרים, ובשחטו על עצמו בלבד, ולא נמצא מת אוכל לערב, ובנמצא אחר זריקת הדם, או דוקא בנודע שהי' בודאי סמא בשעת זריקה, כגון שגל עגול, חייב בפסח שני, משא"כ בספק אם הי' עומד בשעת זריקה על הטומאה; מי שחבוש ביד ישראל חוץ להומת ירושלים והבטיחוהו לצאת לערב, שוחטין עליו אפי' בפני עצמו [ולירושלמי דוקא עם אחרים] וכשיצא יכנס לירושלים ויאכל, ובחבוש ביד עכו"ם אין שוחטין עליו עד שיצא וכ"כ הרמב"ם פ"ה מק"פ ה"ם וצ"ע שהוא מירושלמי, ולבבלי בהבטיחוהו שוחטין עליו עם אחרים] ובשחטו עליו בדיעבד ויצא אוכל, ובלא יצא פטור מפסח שני; חולה וזקן שיכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהן אלא עם אחרים, ובשחטו ואינם יכולים לאכול פטורים מפסח שני; וביכלו לאכול ושחטו בדיעבד עליהם בפ"ע אוכלין: מ"ו. משתדלין שלא

מוכח דעשה דפסח דיש בו כרת דוחה לעשה דאורייתא. א"כ היאך השיב מצורע בהא דלא העמידו דבריהן. מה ראיה דנהי דר"י לנפשיה סבר דאפילו עשה אין בו באמת, אבל ס"מ מצי סובר ג"כ דאפילו הי' בו עשה היה נדחה מפני הפסח דהא הברייתא סובר כן וא"כ ל"ש לומר לא העמידו דהא אף אלו העמידו שיהא בשל תורה הא גם דאורייתא ממש נדחה מפני הפסח אע"כ מוכח דר"י פירושי מפרש וס"ל לסוגיא מסברא דעשה דאורייתא לא היה ראוי להיות נדחים מפני הפסח אלא כיון דמדרבנן הוא נדחית ולא העמידו דבריהן לעשות כש"ת: אמנם ס"מ קשה לי הא האמת כן הוא דאף אם הוא דאורייתא ראוי שידחה מפני פסח דכן מוכח בזבחים דף ל"ג ע"ב דאמרינן רבינא אמר למלכות אתמר וע' בתוס' שם דהא עדיין איכא לאקשויי דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ועוד הא בעי בעידנא ותירצו דעשה שיש בו כרת עדיף הרי דאף ל"ת ועשה דאורייתא נדחים מפני הפסח וא"כ איך השיב מצורע בכללא דלא העמידו הא אף אם יעמידו דבריהם יהי' נדחה מפני פסח וצלע"ג הבינני ד' ואלמדה תורתיך: ובהרא"ש פ"ג דמ"ק סי' נ'. אבל אינו נוהג אבילות והכי קאמר אע"פ שהכמים עשו חיזוק לדבריהם כש"ת והעמידו במקום עשה כאן לא החמירו עליו ואתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד דדבריהם ואע"פ שלא עשו כן לענין שופר כו' תמוה לי מאד למאי צריך הרא"ש לבנום בפרצה דחוקה להלק בין שופר דעשו חיזוק. ובין אבילות דלא עשו חיזוק. הא חוינן דלפי מה דהביא הרא"ש תחלה שיטת הרי"ף והראב"ד דדייקי מסוגיא דהכא ראיכא אבילות דאורייתא. מוכח דאף בדאורייתא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד אלא דר"י

גר שנתגייר. עדיות פ"ה מ"ב:

שנויי נוסחאות

ב ע ר ב פסח כד': ובמסכת"ל ערב פסח; בכי"ק ובכי"מ ג' ערב פסחים; בכי"ל ערבי פסחים וכ"ה בעדיות פ"ה מ"ב. (אח) פ ס ח ו בכי"ק ובכי"ל ליתא.

תוספות חדשים

נמי קדשים וכ"ם הרמב"ם פ"ו מהק"פ: תוי"ט ד"ה בפורש כו' תימה לריב"א כו' עכ"ל שמעתי לתרץ בשם תכס אחד דאיתא במגילה פ"ג מ"ג סתוגן ומתוסר כפורים לריכין עבילה לקדש והטעם משום שהיו אסורים בקודש עד המיזנה והסיתו דעתם ושמל נעמל ע"ם בתוי"ט וא"כ הי' ערל והא דלא תסב עם ערל. דשם מיירי במעלת שאינה בתרומה ועדל ג"כ בתרומה אמור ול"ל דלא דמי דאם עבדו רבנן מעלות במידי דשכיח לא יעשין מיהא מידי דלא שכיחי: (ממהורש"ת ע"ל):

ראשון לציון

ת תוי"ט סד"ה כפורש מן הקבר כו' מ"מ לעתרת הרגל כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

שם [אות מז] בתוי"ט ד"ה כפורש כו' במקום כרת. בגמ' אמר רבא ערל הואה ואיזמל העמידו דבריהן במקום כרת אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהן במקום כרת כו' מצורע מאי היא דתניא מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח וראה קרי בו ביום מובל ואוכל כו' יבא עשה שיש בו כרת כו' ואמר ר"י דבר תורה אפילו עשה אין בו ובתוס' ד"ה ואמר ר"י כו' ר"י לא פליג אבריי דלאו תנא הוא כו' אלא פרושי קא מפרש לה נדמה דקתני ויודחה לעשה שאין בו כרת לאו דוקא אלא איסור דרבנן הוא] וכן מוכח דגבי יולדת כו' ע"ש וכן ביבמות האריכו להוכיח דרק פרושי קא מפרש וקשה לי הא בפשוטו מוכח כן דאם איתא דהברייתא ס"ל דהוי דאורייתא א"כ

הוכי' דליכא אבילו' כלל מדאורייתא אבל הסברא יכולה להיות קיימת דאף אילו הי' דאורייתא הי' היין נדרחה עשה אבילות דיחיד מפני עשה דרבים דיו מ. וא"כ רווחא שמעתא שפיר דגבי שופר ביום דבמלאכה דאורייתא אין עשה דשופר דוחה ל"ת ועשה דיו"ט ה"נ ממש היה נדחה מפני אבילות דרבנן לא היה נדחה דהיו מעמידים דבריהם בש"ת לזה עשו שבות של דבריהם בשל תורה. והעמידו דבריהם באילו הי' ש"ת. אבל באבילות ל"ש דהעמידו דבריהם בש"ת דהא אף אילו הי' דאורייתא עשה דרבים די"מ. ומיושב יותר לישנא ראתי עשה דרבים בו' והיינו להמתיק דבאמת אלו לא היה אבילות דאורייתא נדחה מפני יו"ט גם שלא ישתה לכתחילה על יחיד, שנאמר יעשו אותו, ובדיעבד כשר כשראוי לאכול את כולו, וצריך כל א' מבני חבורה ראוי לאכול כזית, שנאמר איש לפי אכלו, ואפי' חבורה של מאה ואין כל א' יכול לאכול כזית, אין שוחטין עליהן; אין עושין חבורת נשים ועבדים או קטנים ועבדים אלא תהיה קלות ראש ביניהם, אבל עושים חבורה כולה נשים אפילו בפסח שני ואף דנשים בשני רשותז או כולה עבדים ושוחטים על הקטנים שיהיו מבני חבורה, לא שתהי' חבורה כולה קטנים שאינם בני דעת, וכן לא חבורה כולה חולים או זקנים או אונים, אפ"י שהן יכולין לאכול, ראיל ואכילתן מעיטה שמא ישאירו, ובדיעבד ששחטו כשר, וכן לא חבורה שכולו גרים שמא ידקדקו בו יותר מדאי נובזה תירץ ע"ר אאמ"ו רבינו הגדול תמיהת התו' רצ"א ב' ד"ה שמא, דכתבו על הגמרא דאמרה שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול דירושלמי אומר בהיפוך, שמתוך שהם מקולקלים אין מדקדקין ויביאוהו לידי פסול ופי' ע"ר זצוק"ל כוונת הירושלמי דר"ל שלא ידקדקו לידע אמתת הדין שבאמת כשר הוא על פי דינא, אבל ידקדקו ויהפירו כי יותר מדאי, והיינו ממש דקדוק דאמר הבבלי ואין סתירה בין הבבלי לירושלמי] ויביאוהו לידי פסול: משנה ח. ישראל ערל שמל בע"פ שוחטין עליו אחר שמל; אבל גר שנתגייר בערב פסח ומל ומכל אין שוחטין עליו, שאינו אוכל לערב, והי' כפורש מקבר שצריך ז' ימים ואח"כ יטהר:

ציונים

פ"ט א מי שהיה. נ"ג ע"ג מ"י ע"ה מ"ל ק"ם ה"ח: שאלו פטורין. מ"ל עם ה"ג: באיזו היא דרך רחוקה. נ"ל ע"ב יהוכלמי פסח"ס פ"ו ה"ב מ"י פ"ה מ"ל ק"ם ב"ה: מן המודיעים. ספרי בהעלותך מ"ו פ"ס מ"ו: לפיכך. מ"ל ב"ל פ"ו נמ"ל פ"ב מפ"ו בהעלותך מ"ו פ"ס מ"ו:

שנויי נוסחאות

פ"ט א כ"ב (ממא) או שהיה בדרך רחוקה נכי"מ ב' וכי"ל ומשני"ר.. ממא או בדרך רחוקה וכ"ם נכי"מ מ' (ופס ליתא למ' ממא ועי' תו"ט); נד"נ.. ממא ודרך רחוקה. שאלו נד"נ וכי"מ מ' אלא שאלו. מהברת נד"נ וכי"ק ומשני"ר מן ההברת; נכי"מ ב' מן הברת. ב איזו היא. ממשני"ר ואי' זו היא. המודיעים נכי"מ המודעים; נד"נ וכי"ק ו ב מ ב ר"ר המודיעים ועי' תוגיגה פרק ג' מ"ם וכ"ם ברע"ב. מאיסקופת העזרה ממשני"ר.. עזרה נכי"ק מאסקופת.. וכן בסמוך: נד"נ אפילו מאסקופת עזרה. אמר ר"י ממשנ"ר ד' המתרגמים ומשמ' ריוא אמר לי' ר"י. עלי ה' נד"נ על ה' שברחוקה ועי' רש"י; נכי"ק וכי"מ ב' עליה; נלגדות התלמוד על רחוקה. לומר נכי"ל בלומר; נד"נ וכי"מ מ' לומר לך. לא מפני שרחוקה ודאי נד"נ וכי"ק ומשני"ר.. שהיא רחוקה..: נלמ"ת לא שהיא רחוקה ממש; ב מ ב ר"ר לא מפני שרחוק. מאיסקופת נד"נ אפילו מאסקופת.

תוספות הדשים

פ"ט א הרע"ב ד"ה שאלו פטורים כו' נשיכן הם לא עשו כו' ע"ל והוא מפיקו' הכמה"ם והוא לכאורה עד הגמרא ועי' מ"ם סרמ"ן זצ"ל:

תוספת יום טוב — מי שהיה פרק ט פסחים — ר"ע מברטנורה

פרק ט **א מי** שהיה טמא. שאלו פטורין מן הה. ד ת. הטמא לו בהיה בדרך רחוקה פטרן הכתוב מלעשות פסח ראשון ועיקר כרת בפסח ראשון הוא. לפיכך אם לא עשו פסח שני פטורים מן הכרת: ואלו חייבין בהכרת. הטוגג לו החטוא חייבין היו בפסח ראשון אלא מהסנגה והאונס עכבהן וכשהזדו ולא עשו פסח שני חייבין בהכרת. כדכתיב (נמדבר ט) והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה מבמע דעל כל אחר סגגות ואונסין אחירעו בראשון מון מטמא ודרך רחוקה חייבין כרת אם לא עשו פסח שני: **ב** מן המודעים. אם מקום רחוק מירושלים מהלך ט"ו מילין והוא שיעור מהלך אדם בינוני בימי ניסן וימי תשרי שהימים והלילות שוים מהגן החמה עד בין הערבים שהוא שעת הקרבת הקרבן: חוץ לאסקופת העזרה. אפילו היה קרוב לירושלים ואלה ונחעכב ולא הגיע לאסקופת העזרה עד סוף שעת הקרבת הקרבן נהון בדין דרך רחוקה. ור' עקיבא סובר שאין לו אלא דין נאנס אבל לא דין דרך רחוקה. הואיל וסיה מן המודעים ולפנים. והלכה כר"ע: לפיכך נקוד על ה'. של רחוקה. אני שמעתי לדרוש רחוק

פ"ט א שגג וכו' יעשה את השני. גרלה דיליף לה מהאם אים דכתיב בפסח שני כדיליף מינה בברייתא לזכין ומלוקים ובועלי נדות [ומוב ראיתי בירושלמי טמא לגפש אין לי אלא טמא לגפש אנוסים או שוגגין מנין. ת"ל אים אים ריבה. עד כדון כרבי עקיבא [כלומר דדרים כפל לשון שבא לרבות]. דרבי ישמעאל [כלומר דסבירא ליה דבריה תורה כלשון בני אדם] הני דבי רבי ישמעאל לא טמא לגפש בהרי דרך רחוקה. ולא דרך רחוקה בהרי טמא נפש. הלד הטוה שבהן שלא עשה את הראשון יעשה את השני אף אני אף אני מרבה אנוסין או שוגגין שלא עשו את הראשון יעשו את השני]: אם כן למה נאמר טמא. כתב רש"י בגמרא פריך הא אילטריך דאי בעי למיעבד בראשון לא מצי עביד. אלא [קאי א]דרך רחוקה דאטם הוי דלא מצי עביד ואי בעי למיעבד על ידי שלומו מצי עביד מיתם הוא דאם ראמנא עליו ואי עביד תבא עליו ברכה והילכך הואיל ושאר אונסים אדמי לבני אונס דדרך רחוקה למה לי דאיכרא ראמנא טפי מאונס אחרינא: אלו פטורין מהכרת. כתב הר"ב דעיקר כרת בפסח ראשון. ומיהו בפסח שני נמי כתיב ביה (נמדבר ט) חטאו יעשה. לרבי דיליף ממנדף שהוא מבדף ה' דכתיב נביה (ויקרא כד) ונכא חטאו והוא בכרת כדתנן ברים מסכת כריתות. ודקדוק מלת מהכרת כתבתי במשנה ב' פרק קמא דחלה: **ב** [*מן המודיעים ולחוץ. כתב הר"ב מהלך ט"ו מילין והוא שיעור כו' מהגן החמה עד בין הערבים שהוא שעת הקרבת הקרבן. דבין הערבים כתיב ביה כתמיד. ותמיד לעפ"י שנשחט מבם ומחלה זמנו מן התורה מתחלת שבע ואילך. שמתחלת החמה להתעבים כלפי מערב קלת ומשחרי כותלי דהכי אמרינן ביומא. [רים] פרק ג' לגותיה דאברהם [תפלת הערב עלו] מכי משחרי כותלי דהייט מחלות היום ולהלן. ופרכינן עלה מהא דתנן תמיד נשחט בשש ומחלה. ומשני אלו כותלי בית המקדש דלא מיכווני רחבים מתחתיהן ולא משחרי בעיקום פוריתא עד חצי שבע ומיהו זמן שחיטה מתחלת שבע ואילך ונמשך עד בחשקע החמה. ומשתקע החמה לא. דהם נפסל בשקיעת החמה. בהיזהו מקומן. לך לשון רש"י. ועיין פ"ג משנה ב': לפיכך נקוד על ה' וכו'. כתב הר"ב אני שמעתי לדרוש רחוק ה' וכו'. וביתושלמי ה"א שברחוקה נקוד אים רחוק ולא דרך רחוקה

יכין — תפארת ישראל — יכין

פ"ט א) פסח ראשון: ב) דלכתוב רחמנא אים אשר לא יכול לעשות פסח ראשון יעשה השני, והכל בכלל: ג) טמא הדרך רחוקה: ד) בהזידו ולא עשו השני, פטורין, דהרי הכתוב פטרן מראשון: ה) אחר אנוסים: ו) בהזידו ולא עשו השני: ז) מודיעים היא עיר שרחוקה מירושלים ט"ו מיל, דרך שיעור מהלך אדם בינוני מן החמה עד זמן שחיטת הפסח בין הערבים: ח) [שוועלט] ט) שבמלה רחוקה

אור גדול

פרק ט משנה א ואלו חייבין בהכרת. ובגמ' (ס"ם ב') יכול לא יהא עגוש כרת אלא שהי' מהור ושלא הי' בדרך רחוקה ערל וממא שרץ ושאר כל הטמאין מנין ת"ל והאיש. ועיין שם בתוס' ד"ה האי מיהוא חוי, ולא הבנתי קו' הא מלת זכריו מעכבין בשעת עשי' וגם מילת עצמו פשיטא דלא גרע ובכלל מילת זכריו היא. וא"ב א"א הקשה הפסח עד שיטול תחלה ראיתי במהרש"א שהרגיש קצת ולא הרגיש טוב

רחוק חמש אמות מאסקופת העזרה. אפילו אינו רחוק אלא חמש אמות בלבד בסוף שעת [הקרבת] הקרבן נדון כדין דרך רחוקה: **ג** והשני חמץ ומצה עמו בבית. דכתיב (במדבר ט) ככל חקת הפסח יעשו אותו א)מצמע מצות שבגופו כגון גלי ועל מצות ומרורים יאכלוהו טושן אותו ככל חקת הפסח אבל מצות שעל גופו ממקום אחר כגון תפביהו שאור ולא תפחש על חמץ אין עושין אותו ככל חקת הפסח: הראשון טעון הלל באכילתו וכו'. דכתיב (ישעיה ל') השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ליל המקודש לחג שסות פסח ראשון טעון הלל. ושאינו מקודש לחג אינו טעון הלל: זה וזה טעונים הלל בעשייתן. לילה מיעט קרא משיר. יום לא מיעט: **ד** לא יאכלו ממנו זבין. דגבי טמא לנפש כתיב אים דרסינן מינה אים נדחה ואין לבור נדחין ב)(אבל נני זיבה אף ביבור נידחין): ואם אבלו פטורים מכרת. דאוכל קדשים בטומאת הגוף דכתיב (ויקרא ז) כל טהור יאכל בשר. וסמיך ליה והנפש אשר תאכל בשר כו' וטומאתו עליו ונכרתה. בשר הנאכל לטהורים. טמאים חייבין עליו משום טומאה. ואינו נאכל לטהורים כגון פסח הבא בטומאה אין טמאין חייבין עליו משום טומאה: אף על ביאת מקדש. פוטר הזבין והזבות אם נכנסו למקדש פטורות כשפסח נדחה מפני הטומאה. דכתיב (במדבר ח) ויבאו בני המחנה כל לרוע וכל זב וכל טמא לנפש בזמן שטמאי מתים מסתלחין זבין ומצורעים מסתלחין אין טמאי מתים מסתלחין, אין זבין ומצורעים מסתלחין. ותנא קמא לא דרים לקרא להכי דכולהו אינטריכו לחלקם ממחנותיהם ואין הל' כר"ח: **ה** לילה אחד

ולחוץ י): **ג** מה בין פסח הראשון לשני. הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא. והשני מצה וחמץ עמו בבית. הראשון טעון הלל באכילתו. והשני אינו טעון הלל באכילתו יא) זה וזה טעון הלל בעשייתן. ונאכלין צלי על מצה ומרורים. ודוחין את השבת יב): **ד** הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וזבות יג). נדות ויולדות. ואם אכלו פטורים מכרת. רבי אליעזר פוטר אף על ביאת מקדש יד): **ה** מה בין פסח מצרים לפסח דורות. פסח מצרים מקדו מבעשורו) וטעון הזאה באגודת אזוב על המשקוף ועל שתי מזוזות. ונאכל בחפזון בלילה

רחוקה]: **ג** מה בין פסח ראשון לשני. שייר דראשון נשחט בג' כתות כדתנן משנה ה' פ"ה ואין הכ' נכחט בשלש כתות כדאמינא בתוספתא ושייר נמי ביקור ד' ימים דליתיה בשני כדאיתא בגמ' [דף ל"ו]. תוספות*. ["ועיין לקמן במשנה ה' בד"ה מקחו וכו']: והשני מצה וחמץ עמו. כתב הר"ב מצות שבגופו כגון גלי ועל מצות ומרורים אף על גב דעל מצות ומרורים מקרא מצה הוא בפסח שני הכי קאמר דכלא דכל חקת וגו' מרבה גלי דדומיא דפרטא דעל מצות ומרורים: ודוחין את השבת. פי' רש"י דשני כתיב ביה במועדו למ"ד קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני ע"כ. ופלוגתא דתנאי בגמרא דף ל"ג ע"ב. וכתבו התוספות במסכת יומא פרק ה' דף ל"א דלמ"ד דהך במועדו אראשון קאי ילף ליה מכל חקת הפסח. ועוד אחריכו לפרש ע"ש. ובגמרא. שבת אין טומאה לא מאי טעמא. מפני טומאה דחיתיו

דאוכל קדשים בטומאת הגוף דכתיב (ויקרא ז) כל טהור יאכל בשר. וסמיך ליה והנפש אשר תאכל בשר כו' וטומאתו עליו ונכרתה. בשר הנאכל לטהורים. טמאים חייבין עליו משום טומאה. ואינו נאכל לטהורים כגון פסח הבא בטומאה אין טמאין חייבין עליו משום טומאה: אף על ביאת מקדש. פוטר הזבין והזבות אם נכנסו למקדש פטורות כשפסח נדחה מפני הטומאה. דכתיב (במדבר ח) ויבאו בני המחנה כל לרוע וכל זב וכל טמא לנפש בזמן שטמאי מתים מסתלחין זבין ומצורעים מסתלחין אין טמאי מתים מסתלחין, אין זבין ומצורעים מסתלחין. ותנא קמא לא דרים לקרא להכי דכולהו אינטריכו לחלקם ממחנותיהם ואין הל' כר"ח: **ה** לילה אחד

יחזור ויעשה בטומאה ע"כ. ותניא נמי הכי בספרי: **ד** לא יאכלו ממנו זבין. כתב הר"ב דגבי טמא לנפש כו' ואין לבור נדחין. [ומסיים רש"י אבל נני זיבה אף לבור נדחין]. ואם תאמר אמאי תכן זבין כו' לאכמוטינן טמאי מגע טומאתא והיה נראה לי לומר דמשום רבותא דאם אכלו פטורים מכרת נקטינהו להכך דטומאה יולא מגופן ואפילו הכי פטורין. אלא שהרמב"ם כתב בפ"ו מהק"פ דטמאי מגע טומאתא הרי אלו אוכלין כמו טמאי מת והכ"מ הביא ראיה לדבריו: אף על ביאת מקדש. לפיו הר"ב כשפסח נדחה מפני הטומאה. כבר כתב ג"כ זה הלכין במשנה ו' פרק ז'. ולשון הבריתא בפסח שבא בטומאה. ומ"ש הר"ב ותנא קמא סי' אינטריכו לחלקם ממחנותיהם דדפירש

במשנה ח' פרק קמא דכלים: **ה** מקחו מבעשור כו'. דכתיב (שמות יב) בעשור לחדש הזה ויקחו. זה מקחו מבעשור ואין פסח דורות מקחו מבעשור. ["ואף על גב דמהך קרא דמקחו מבעשור שמעינן לביקור ממוש ארבעה ימים לענין תמיד כמ"ש הר"ב במשנה ה' פרק ב' דערכין. ולעיל במשנה ג' כתבתי דפסח דורות צריך [נמי] ביקור ארבעה ימים. ובגמרא יליף לה דף ל"ו מדכתיב (שם יג) ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה שיהו כל עבודות החדש הזה בזה. כבר כתב רש"י שם דמיהו לענין מקחו מבעשור אמשינו לאין צריך שיפרים מבעשור. אלא יקח שנים שלשה טלאים מבעשור ובבעת שחיטה [יפרים] אחד מהן. והאי הזה דגבי ביקור. דרים ליה למלתא אחריתא הייתו למעוטי פסח שני. ועיין עוד מה שכתבתי במסכת ערכין שם] וכתיב (שמות יב) ואכלתם אותו בחפזון. אותו נאכל בחפזון ואין אחר נאכל בחפזון. בגמ'. ומעון הזאה וכו' א"ל לימוד דמשום ולא יתן המשחית בעבר בגיל ההוא נגעוו להזאה כמפורש בכתוב: בלילה אחד. פירש רש"י בגמרא וה"ה פסח דורות נמי לילה אחד עד כאן וכדמייתינן זה הכלל במשנה דסוף פרק ב' דמגילה כמ"ש הר"ב שם. ואהי נמי דתכמים גזרו ואמרו עד חצות. אין לפרש דתנא דידן בא לחלק בין שאר מלרים לכל דורות בדבר במדבריהם. אחדא דכל מלרים נמי היה ראוי לגזרה זו. ועוד כמה פסחי דורות נעשו קודם גזירת חכמים כי כן הסברא נותנת. ואף על גב דכסוף מכילתין תכן עד חצות ומרחורייתא כמו במפרש שם הר"ב. אפילו הכי ליכא לפרושי למתניתין דהכא דאחיא כי ההוא תנא ומחלק בהכי בין שאר מלרים לכל דורות. דלאוהו תנא אף פסח מלרים אינו נאכל אלא עד חצות. דהא הנהו קראי דקא ילף מיניהו בפסח מלרים כתיבי. אלא מתניתין דהכא כרבי עקיבא דבגמרא דסוף מכילתין. דסבירא ליה מן התורה נאכל כל הלילה. אלא בתכמים עשו סייג. וכוותיה מתניתין דסוף פרק שני דמגילה. וכתבו התוספות ואם תאמר א"כ אמאי תנייה כלל במתניתין כיון דמיירי בזה. וי"ל דתנייה

תגב

ג מה בין. ל"ה פ"ח פ"ו: ע"ל מה' ק"פ הע"ו: **ד** הפסח. ל"ה א"ב פ"ו פ"ח נטרוס ו' פ"ח בריתות ל"ב פ"ח פ"ו: ע"ד מה' ניחם מקדש מ"ב ואפ"ו מה' ק"פ פ"ח: **ה** מה בין. ל"ו פ"ח מקרא מבעשור. בכילתא נח פ"ג ועי' תוספתא פ"ח:

שנויי נוסחאות

ג (פסח) הראשון. בד"ל ובכי"ק ליתא. אסור בבל יראה ובל. בכי"מ מ' ישנו בבל..; בד"ל ובכי"ק ובמסני"ל..ובבל. מצה וחמץ עמו במסב"ב ובמסני"ל חמץ ומצה..(באכילתו זה וזה טעון הלל) בעשייתן. בכי"ק ליתא בכי"ם; בכי"מ ובכי"מ ובמסני"ל.. טעונין..; בד"ל.. טעון.. בעשייתו. על מצה ומרורים במסדו"ם ובכי"מ מ' ובכי' על מצות..; בכי"מ על מצה ומרור. **ד** שבא בכי"מ ב' הבא. (מכרת) בד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובמסני"ל ליתא. ר' אליעזר פוטר. במסני"ל ר' אלעזר..; בכי"מ מ' ר' אליעזר אומר. אף (על) ביאת מקדש. בכי"מ מ'.. המקדש וליתא. **ה** מבעשור בד"ל בעשור. הזאה באגודת אזוב בד"ל הזאת אזוב; בכי"מ מ' ואגודת אזוב. ועי' רש"י. מזוזות בד"ל ובכי"ק ובמסני"ל ה מ ז ו ז ו ת. בלילה אחד בד"ל ובכי"מ מ' לילה אחת; בכי"ק ובמסני"ל לילה אחד וכ"ה במס"ב בדפו"י; בכי"מ ב' ללילה אחד.

ראשון לציון

פ"ט ג תוי"ט ד"ה מה בין פסח כו' כדתניא בתוספת' כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

פ"ט ג (אות מה) בתי"ט ד"ה כה. בראיתא בגמרא דף צ"ו תוספות בתוספות כתבו עוד דבתוספתא דלא קתני ביקור י"ל דלא קחשיב אלא הגך שנוהגין בפסח לבדו וביקור

אור גדול

כולו ובנ"ל. גם יש לע"ד לבאירה ל"ל הלאו הערל לא יאכל הא א"י להמנות על הפסח מעשם מילת זכריו דמעכב לעשי' א"ב הוי שלא למנויו. ואי בדיעבד כשר ואינו מעכב מילת זכריו בעשי'

יבין תפארת ישראל יבין

דוחה טומאה: יב) אבל טומאה אינה נדחה מהשני, דמפני טומאה דחיתו ואיך יחזר ויעשהו בטומאה מיהו שייר גם בבבא זו בבירה עגם ומותר, דשייך בתרוייהו: יג) דבזיבה אפילו לבור נדחין לפסח שני. [וכתב אאמ"ו ע"ר הגאון זלוק"ל דבשמו במשנתיו מלורע, מדבל"ו אי אפשר שיאכל, דהרי פסח נאכל רק לפנים, ומלורע אסור לבוא]: יד) בבבאם זבין וזבות וכו' למקדש בשעת הקרבת פסח הבא בטומאה פטורין: טו) בי' לחודם. ואף דפסח דורות נמי בעון בקור ד' ימים, עכ"פ

ל"ל

רחוקה שכתוב בפרשה ז: י) דכל ביקוד למעט בא, כלומר שמי מכאן אלו הינה. וי"א מדכתב רבה על הנקודה דרשינן הכתב, כאילו כתיב „רחוק", דר"ל אים רחוק ואין דרך רחוק, ר"ל שמרוחק ע"י טרדותיו לא ע"י חולשתו שא"י לרוץ לבוא לשם קודם שקיעת החמה, אמרה תורה שא"ל שישלח אחר לשם ע"י שום להקדיש לשמוש הפסח בעבורו: יא) תנא ושייר ביקור, שיהיה מוכן ד' ימים קודם יום שחיטה, ושנשחט בג' כתות, דשייהן אין רק בראשון ורק ראשון

אחד. ופסח דורות נוהג כל שבעה יז): ן אמר ר' יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה. ותמורת הפסח אינה קריבה יח). ואין לי לפרש יט). אמר רבי עקיבא אני אפרש. הפסח: שנמצא קודם שחיטת הפסח כ). ירעה עד שיסתאב וימכר. ויקח בדמיו שלמים כא). וכן תמורתו כב). אחר שחיטת הפסח כג). קרב שלמים כד). וכן תמורתו: ן המפריש נקבה לפסחו. או זכר בן שתי שנים כה) ירעה עד שיסתאב וימכר. ויפלו

לגב דכתי למיתני וחמולו כל היום ופסח דורות נוהג כל שבעה: אחד. עיין מ"ם במשנה ד' פרק שני [ומשנה ה' פרק ג' דערכות]: ["ופסח דורות נוהג כל שבעה. וא"ת שלמה כתות שמחטו פסח דורות היאך אתה מוצא בכל מצרים וראיתי ירושלמי בפרק תמיד נשחט [משנה ה'] אלתנן החם הפסח נשחט בשלש כתות ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא ניסן כח בקולו של משה והיה קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך מ' יום ומה היה אומר ממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת. וממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת. ואל תתמה ומה אם אבק שאין דרכו להלך אתמר (שמות ט) והיה לאבק בכל מצרים. קול שדרכו להלך לא כל שכן. ע"כ. ואע"ג דלא קאמר אלא שתי כתות קילר במובן דמהיכי תיתי כלל לומר שהיה קולו של משה מהלך כו'. אלא ממה שבינינו דפסח [נשחט] בשלש כתות א"כ הכי נמי בשלש כתות עשה משה הרי דלא כהתוספות. אלא אף בפסח מצרים היה שלש כתות]: ן שתמורת הפסח קריבה. פירש הר"ב שלמים אחר הפסח. וכן לשון רש"י. ולכאורה רולה לומר דקריבה דוקא אחר הפסח, ולא ידעתי למה דהא שלמים קרבים במועד ואפילו בחג עצמו אם אם שלמי חגיגה. כדתנן בפרק שני דחגיגה. ואפילו אם נפרש אחר אחרבעה עשר בניסן דהייט אחר זמן קרבן פסח. מ"מ קשיא. למה לא יוכל להקריבו באחרבעה עשר עצמו כשאר שלמי חגיגת אחרבעה עשר דתנן במשנה ג' מפרק שני. ובברייתא. תמורת פסח אחר הפסח קריבה שלמים. והכי פירושו שאם המיר אחר שחיטת הפסח. ואם לכך מתכוונו רש"י והר"ב וכאילו אמרו תמורת הפסח אחר הפסח קריבה שלמים. אבתי לא ניחא דלא היו לריכים לפרש כן בדבר יהושע. שהרי הוא אומר אין לי לפרש: ירעה. פירש הר"ב דדחייה בידים. וכתבו התוספות דאפילו למאן דאמר דיש פרק ו' דיומא דאין בעלי חיים נדחים ועיין שם שהיטו דוקא כגון שנמצאו בעלים או במשכו ידיהם עד כאן ודלא כרש"י שכתב בגמרא דף ל"ח דמשנתינו שברה בעלי חיים נדחים. וניחא שבתא דהר"ב והרמב"ם לא כתבו דמשנתינו דלא כהלכתא. דהא תנא קמא הוא דס"ל הכי ביומא. ובהדיא פסק שם הרמב"ם כוותיה. ודלא כפירוש הכי כתב בפ"מ בפרק ד' מהק"פ בדברי הרמב"ם שם שבירא ליה דמשנה זו דלא כהלכה וא"ל שתרעה אלא הקרב שלמים מכוש דאין בעלי חיים נדחים. ועוד אוכיח בפ"ד במשנה דלקמן דלהרמב"ם ירעה אפילו למ"ד אין ב"ח נדחים: שיסתאב. פי' הר"ב שיפול בו מום. עיין בפירושו למשנה ט' פרק בתרא דמנחות: ויקח בדמיו שלמים. פירש הר"ב דמותר הפסח קרב שלמים. בסוף פרק ב' דשקלים. כלומר וכל שכן תמורתו: וכן תמורתו. כתב הר"ב ה"ה דמלי ר"י למיתני בפסח עצמו וכו'. ובגמרא הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה ופירש"י ולא אמרינן מתחלתה שלמים היא. ואפילו המיר קודם שחיטה לא קבעתה זמן השחיטה בשם פסח ואין בה דיחוי. אלא אף היא נקבעת בפסח ונדחית: ן המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים. ואינם ראויים לפסח דכתיב (שמות יב). שה תמים זכר בן שנה: ירעה עד שיסתאב. במשנה ג' פ"ג דתמורה מפרש הר"ב אמאי לא המכר בלא מום דזהו מומו. הואיל ולא חזיא למלאיה. והתוספות כתבו דהכא מודה ר"ש דהתם הואיל והיא ראויה לשלמים. והפסח אחר פסח קרב שלמים הלכך לא הוי מום ע"כ ואפי' הכי אינו קרב שלמים אלא ירעה וכו' דקבעתו הפרשה והכי הוא נקבוע בנדחה שאין הוא עצמו קרב אלא דמיו: ויפלו דמיו לנדבה. פירש הר"ב לתיבה וכו' וכן כתב הרמב"ם. ומה בין עולת נדבה לעולת עצמו תניגן פ"ג דתמורה משנה ד'. וא"ת ומאי שנא מאשם דתנן בתמורה פ"ג הפרים נקבה וכו' דיביא מדמיו אשם. וי"ל

אחד ופסח דורות נוהג כל שבעה. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני ולאכל בחפזון בלילה אחד וחמולו כל היום ופסח דורות חמולו נוהג כל שבעה דבפסח מצרים כתיב (שמות י"ג) ולא יאכל חמץ היום אתם יוצאים קרי ביה ולא יאכל חמץ היום. באתם יוצאים בלבד: ן שמעתי. מרבותי: שתמורת הפסח. קריבה שלמים אחר הפסח: ותמורת הפסח אינה קריבה. ויש תמורת פסח שאינה קריבה היא עצמה שלמים אלא תרעה עד שתפול בה מום וחמכר ויביא בדמיה שלמים. דמותר הפסח קרב שלמים: ואין לי לפרש. שכתבתי על איזו שמעתי תקרב. ועל איזו תרעה עד שתסתאב: הפסח. שאבד והפרים אחר החתיו ונמלא פסח ראשון קודם שחיטת הכני שהיה עומד לפניו בשעת שחיטו' הרי קבעתו

בשעת שחיטה בשם פסח וזה שלא הקריבו דחהו בידים ולא יקרב הוא עצמו שלמים: עד שיסתאב. שיפול בו מום שלא יהיה ראוי לקרבן: וכן תמורתו*). אם המיר בו בהמת חולין אחרי כן: לאחר הפסח. כלומר ואם לאחר שחיטת הכני נמלא הרי לא קבעתו שעת שחיטה בשם פסח ולא נדחה בידים ויקרב הוא עצמו שלמים: וכן תמורתו. וה"ה דמלי ר' יהושע למיתני בפסח עצמו יש פסח קרב ויש פסח שאינו קרב: ן ויפלו דמיו לנדבה. נותנים אותם המעות לתיבה שבמקדש ומקריבין מהן עולות נדבה:

לא

במשנה ג' מפרק שני. ובברייתא. תמורת פסח אחר הפסח קריבה שלמים. והכי פירושו שאם המיר אחר שחיטת הפסח. ואם לכך מתכוונו רש"י והר"ב וכאילו אמרו תמורת הפסח אחר הפסח קריבה שלמים. אבתי לא ניחא דלא היו לריכים לפרש כן בדבר יהושע. שהרי הוא אומר אין לי לפרש: ירעה. פירש הר"ב דדחייה בידים. וכתבו התוספות דאפילו למאן דאמר ריש פרק ו' דיומא דאין בעלי חיים נדחים ועיין שם שהיטו דוקא כגון נמצאו בעלים או במשכו ידיהם עד כאן ודלא כרש"י שכתב בגמרא דף ל"ח דמשנתינו שברה בעלי חיים נדחים. וניחא שבתא דהר"ב והרמב"ם לא כתבו דמשנתינו דלא כהלכתא. דהא תנא קמא הוא דס"ל הכי ביומא. ובהדיא פסק שם הרמב"ם כוותיה. ודלא כפירוש הכי כתב בפ"מ בפרק ד' מהק"פ בדברי הרמב"ם שם שבירא ליה דמשנה זו דלא כהלכה וא"ל שתרעה אלא הקרב שלמים מכוש דאין בעלי חיים נדחים. ועוד אוכיח בפ"ד במשנה דלקמן דלהרמב"ם ירעה אפילו למ"ד אין ב"ח נדחים: שיסתאב. פי' הר"ב שיפול בו מום. עיין בפירושו למשנה ט' פרק בתרא דמנחות: ויקח בדמיו שלמים. פירש הר"ב דמותר הפסח קרב שלמים. בסוף פרק ב' דשקלים. כלומר וכל שכן תמורתו: וכן תמורתו. כתב הר"ב ה"ה דמלי ר"י למיתני בפסח עצמו וכו'. ובגמרא הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה ופירש"י ולא אמרינן מתחלתה שלמים היא. ואפילו המיר קודם שחיטה לא קבעתה זמן השחיטה בשם פסח ואין בה דיחוי. אלא אף היא נקבעת בפסח ונדחית: ן המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים. ואינם ראויים לפסח דכתיב (שמות יב). שה תמים זכר בן שנה: ירעה עד שיסתאב. במשנה ג' פ"ג דתמורה מפרש הר"ב אמאי לא המכר בלא מום דזהו מומו. הואיל ולא חזיא למלאיה. והתוספות כתבו דהכא מודה ר"ש דהתם הואיל והיא ראויה לשלמים. והפסח אחר פסח קרב שלמים הלכך לא הוי מום ע"כ ואפי' הכי אינו קרב שלמים אלא ירעה וכו' דקבעתו הפרשה והכי הוא נקבוע בנדחה שאין הוא עצמו קרב אלא דמיו: ויפלו דמיו לנדבה. פירש הר"ב לתיבה וכו' וכן כתב הרמב"ם. ומה בין עולת נדבה לעולת עצמו תניגן פ"ג דתמורה משנה ד'. וא"ת ומאי שנא מאשם דתנן בתמורה פ"ג הפרים נקבה וכו' דיביא מדמיו אשם. וי"ל

דמתני'

*) כרע"ב ד"ר נא דבור זה „וכן תמורתו כו'" בסוף ד"ה הקודש הפסח שאבד כו' הוא עצמו שלמים וכן תמורתו אם המיר בו כו', והכל דבור אחד וכן התוי"ט שינה את מקום הדבור הזה לאחר הד"ה עד שיסתאב.

יכין תפארת ישראל יכין

א"ל ללקחו ד' ימים קודם שחיטה, ובבקרו מוכר סגי: טז) ה"ק וחמולו אינו נוהג רק יום א', ופסח דורות אסור בחמץ כל ז'. והא דנקט כולהו בפסח מצרים, ורק לעניין חמץ נקט פסח דורות, ולמה לא נקט כולהו בפסח מצרים, אי כולהו בפסח דורות. נ"ל דנקט בכל חד מה שכתוב בו בפירוש ודו"ק: יז) ר"ל שמעתי מרבותי, שם תמורת הפסח שנקרבת היא עצמה שלמים, ויש תמורת פסח שאינה קריבה, רק תרעה עד שתומם, ויביא אז בדמיה שלמים. וה"ה דהוה מצי למימר יש פסח קרב שלמים ויש פסח וכו', רק קמ"ל דאפי' תמורה איכא דלא קרבה, ולא אמרינן מתחלתה שלמים היתה: יח) שכתבתי איזה שאמרו שדינו כך ואיזה כך: יט) שאבד הפסח, והפרים אחר תחתיו, ונמצא הראשון קודם שחיטת הכני: כ) דמדעומדין שניהן לפניו בשעת שחיטה, הו"ל אותו אלא שחטו, כדחהו בידים, ולהכי לא יקריבנו עוד: כא) בהמיר בפסח זה אח"כ גם כך דינו: כב) ר"ל אם נמלא הנאבד אחר שחיטה הכני: כג) דהרי לא נדחה בידים: כד) והתורה אמרה זכר ובן שנה:

שיטלו

שנויי נוסחאות

ן קודם שחיטת מכני"ר . . לשחיטת. ויקח בדמיו נד"ל ובמכל"ל ובמכני"ר ויביא . . אחר (שחיטת) נד"ל ובכי"ק ובכי"מ לאחר ולינתא וכ"ה בנע"ב. קרב שלמים נד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובכי"ל יביא . . ן שתי שנים בכי"ק שתים שנים. וימכר כו' לנדבה במכל"ל . . ל נ ד ב ה לשלמים ע"ם; בכי"ל וימכר ויביא בדמיו שלמים וכ"ה בכי"מ ותוס' ועי' תוי"ע.

ראשון לציון

ה תוי"ט סד"ה ופסח דורות כו' אלא אף בפסח מצרים היה שלשה כתות עי' יסל"מ: ן תוי"ט ד"ה ירעה פי' הר"ב כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

וביקור נוהג נמי בתמיד נוקשה לי דמ"מ אמאי לא חשיב מקחו מבעשור דנוהג רק בפסח לבד ואפשר כיון דזה החילוק הוא רק בפסח מצרים לא חשיב לה: וביומא דף כ"ט כתוס ד"ה אלא אפילו כו' בסוף דבריהם בתבו דאפשר לומר ג"כ דפסח ראשון זמנו אחר

אור גדול

בעשי' א"כ מאי מדיק יבמות (ע"א א') הא לאיסורא כתב קרא. וע"כ דמעכב וא"כ קשיא דהוי שלא למנוייו. ואי למתו אחיו מחמת מילה התינח לרש"י אבל לר"ת דמתו אחיו מסילה לא הוי ערל קשיא. אמנם יעויין (דף ס"ב) דמחלק בערלים לענין זריקה בין מנויין לאינן מנויין יעו"ש ברש"י ותוס' משמע דחל המינוי דערל וצ"ע מיבמות (ע"א א') וכנ"ל. נ"א כתבתי כ"ז אלא להעיר ברהיטא לעיין בעת הפנאי. ולמה שכתבתי יש להעיר נמי נבדף ס"ג דלבאורה שם שפיר חוי רבותא בשחטו לערלים דהא מבואר ביבמות (דף ע"א) דהיכא דא"א לו למולו איננו מעכב מילת

לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח. דהוה ליה פסח שמתו בעליו ואין כאן מצוין: ח הפסח שנתערב. שלמה טלאים. אחד של פסח. ואחד של אסם. ואחד של עולה שנתערבו. כולן ירעו עד שיסתאבו: ויביא בדמי היפה שבהן. עולה דשמא היפה עולה היא. ובדמי היפה שבהן אסם דשמא היפה אסם היא. ובדמי היפה שבהן פסח. אם קודם הפסח נסתאבו כולן. ואם לאחר הפסח נסתאבו יביאם לשלמים דשמא היפה פסח היא. ואותו מותר שצריך להוסיף על הב' עד שיגיעו לדמי היפה יפסיד משלו. וכילד עושה. אם היפה שבהן שוה שלש מביא ג' שלעים מביאו וטוטל השלש האחד ואומר. כל מקום שהיא העולה הרי היא מחוללת על שלש זו. ויביא ממנו עולה. וטוטל השלש הב' ואומר. כל מקום שהוא אסם הרי הוא מחולל על שלש זו. ויביא בו אסם וכן לשלמים: נתערב הפסח בבכורות. שמתן דמם ולם הפסח היא: ר' שמעון אומר אם הבורות כהנים יאכלו. כולן בו בלילה שהבכור נאכל לכהנים ויקרב פסח לשם פסח בכ"מ שהוא. ובכורות לשם בכורות בכל מקום שהן ואף ע"פ שהן ממעטין בזמן אכילת הבכור. שהבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד ועכשיו אין אוכלין אותו אלא עד חצות כזמן הפסח ונמצאו מביאין קדשים לבית הפסול. ר"ש סבר שיכולין להביא קדשים לבית הפסול ורבנן פליגי עליה ואמרי ירעו כולן עד שיסתאבו ויביא מעות בדמי היפה שבהן כדאמרן בפסח שנתערב בזבחים ואין הלכה כר"ש: ט צא ובקש. את האבוד ושחוט עליו: אם שלו נשחט ראשון. הוא"ל והם אמרו לו שחוט עליו על שלו הם נמנים ושלהן ישרף דפסח בלא בעלים הוא ואוכלין כולן משלו: ואם שלהן נשחט ראשון. הוא אוכל משלו.

דמיו לנדבה (בה). המפריש פסחו ומת (בו). לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח. אלא לשם שלמים: ח הפסח שנתערב בזבחים (בז). כולן ירעו עד שיסתאבו. וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה. ובדמי היפה שבהן ממין זה (בח). ויפסיד המותר מביתו. נתערב (בט) בבכורות (ל) רבי שמעון אומר אם חבורת כהנים יאכלו (לא): ט חבורה שאבדה פסחה. ואמרה לאחד צא ובקש ושחוט עליונו (לב). והלך ומצא ושחט. והם לקחו ושחטו. אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו. והם אוכלים עמו משלו (לג). ואם שלהן נשחט ראשון. הם אוכלין משלהן (לד)

דמתני' דהכא סברה כמ"ד ב"ח נדחים כדאיתא בגמרא אמתני' דהכא ס"מ ב"ח נדחין. דאין לפרש הכא כמ"ש התוספות לעיל בדמייה בידים דהכא כיון דדרך הקדש דחי לה לא מקרי כ"כ דחוי בידים הלכך מ"ד אין ב"ח נדחים לא מודה בכה"ג. וכמ"ש התוס' לעיל לעניין אחר. ותמיהני על הר"ב והרמב"ם שהי' להם לכתוב דמתניתין דלא כהלכתא כמ"ש לעיל. ובחבורו פ"ד מהק"פ כתב ירעה וכו' ויביא בדמיו פסח ואם לא נפל בו מום עד שהקריב פסחו יביא בדמיו שלמים והיינו כמתניתין דתמורה גבי אסם. ומזה ראיה גמורה למ"ש לעיל. דהרמב"ם ס"ל ירעה אף למ"ד אין ב"ח נדחים. דהא הכא דכתבתי ע"פ התוס' דמ"ד דסבר אין נדחין ס"ל ה"ג דאין נדחין ואפ"ה כתב הרמב"ם ירעה אלא ודאי דאיהו ס"ל דירעה דהכא לאו דחייה היא. אלא יפלו לנדבה הוא דהוי דחייה. וכ"ש דס"ל בירעה דלעיל דלאו דחייה היא. ומיהו גירסת רש"י וכן התוספות ויביא בדמיה שלמים ועיין במשנה דלקמן. ולרש"י הא דקאמר בעלי חיים נדחים. היינו מדלא קרב עצמו שלמים אלא ירעה. וכדפי' רש"י בגמרא. ולהרמב"ם מבוס הא לא איריא דנחת עליה קדושת הגוף דליבעי מום כדפי' בפ"ג דתמורה משנה ג' אלא מדתנן יפלו דמיו לנדבה: לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח. פירש הר"ב דאין כאן מצוה וצריך שלא בעלים. עיין במשנה י' וי"א והכא מיירי שלא נתמנה בנו עמו כדאיתא בגמרא: ח [ויומכרו ויביא כו'. פירש הר"ב וכילד הוא עושה כו' מביא ג' שלעים מביאו כו' ואומר כל מקום שהיא העולה כו' וכפירוש רש"י ויביא מעות למילתיה דאל"ה הרי הוא מחליף. שמביא שלמים בדמי האסם או בדמי העולה. והרי קדושת הבהמה חלתה על מעות דמיה ואין מצוין מקדושה לקדושה ע"כ. וקשיא לפי זה מאי ימכרו דתנן וכפ"ח דזבחים דף ע"ח ע"ב פירש"י וימכרו ממלאו דמי עולה. עולה. דמי שלמים. שלמים. ואינו יודע אילו עולה ואילו שלמים. הלכך יצול מעות כנגד דמי היפה ויאמר כל מקום שהם מעות עולה כו'. ומ"מ מסיק דא"ל דל"ג וימכרו כו' מכח הסיפא והעתקתי דבריו שם מבמה ב' בד"ה ירעו כו'. ועוד עיין שם בד"ה וימכרו כו' מ"ש בזה בשם הרמב"ם ז"ל]: ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה. ולא אמרינן דיפלו דמיו לנדבה כדלעיל דמתני' דהכא כמ"ד אין בעלי חיים נדחים והיינו נמי דפירש הר"ב ויביא בדמיו פסח. ואילו לעיל תנן יפלו לנדבה. ולפי זה ה"ג טליה פירקא דהתערובות פ"ח דזבחים דתנן בהו יביא בדמי היפה שבהן ממין זה וכו'. ולגירסת רש"י והתוספות דלעיל לא קשה כלל. ויש לי ראיה לדבריהם דבפ"ח דזבחים דף ע"ג ע"ב אמתניתין דזבחים שנתערבו מין בשאינו מינו דיביא מדמי היפה שבהן ממין זה וכו' אמר רבא השתא דאמור רבנן לא נקריב לי אקריב לא אדלי. ומסיק דכמאן דאמר בעלי חיים נדחים אמר לבמעתיה. מבמע דהנך דינין כמ"ד ב"ח נדחים נמי אתיין ואפילו הכי יקריב מאותו מין ולא אמרינן יפול לנדבה. א"כ מבמע ודאי דלעיל נמי לא גרסינן יפלו לנדבה אלא יביא שלמים. וצריך לדחוק להרמב"ם לומר דרבא דיבא בעלמא קאמר ולא מהדר אמתני': ויפסיד המותר. דברי הרמב"ם בפירושו אינם מובנים לי: נתערב פסח בבכורות. פירש הר"ב דמתן דמם שוה. ומסיים רש"י ואין מצוונין תעשה חזה ושוק ולא סמיכה. ולא נסכים: רבי שמעון אומר אם חבורת כהנים יאכלו. כתב הר"ב ורבנן אמרי ירעו כו' ויביא בדמי כו' והתערובות אוכל כולם בחורת בכור בעל מום

וכדפירש

יבין — תפארת ישראל — יבין

בה) שיטילו דמיו לחיבה שהיה בעזרה, להקריב מעות שבתוכו עולות נדבה, דשהמזבח, פנוי: כו) ונאבד פסח בלי בעלים: בז) ר"ל שנתערב עם אסם ועולה יחד: בח) דשמא היפה עולה היה, או פסח, או אסם [ולהכי לא הוצרכה המשנה שיביא כדמי היפה, רק ג' פעמים, משום לא' משנ' שהיה ודאי יפה, פשיעא שלריך להביאו יפה בכח"ה, ולא שיך נביה הא דתני בסיפא שיפסיד המותר מביתו] : בט) הפסח: ל) דמתן דם [הוא ובכור סוין, ושניהן אל"ל הנופת חזה ושוק, וסמיכה ונסכים: לא) כל התערובות בעל פסח, ואעפ"י שמעמע זמן אכילת בכור מאכל לב' ימים ולילה א', ונכסו נפסל מחלוה. ר"ש ס"ל מביאין קדשים לפסול. מיהו לרבנן דינו כפסח שנתערב בזבחים לעיל שירעו ומכשיומנו מביא כדמי היפה שבהן ב' בהמות לשלמים, והבהמות שהוממו גופייהו, אוכלן בחורת בכור בעל מום. ונ"ל דס"ש במעשר רק נקט בכור לרבותא דל"ג בבהמה אלא ישראל. ענ"ל דלר"ש לריך לשחוט כולם, קודם להמיד וימרם בדמן עד אח"כ [כפ"ת מ"ג] דאל"כ הרי עובר על עשה דהשלמ': לב) את האבוד כשהמצאנו: לג) מדעשיהו שליח, ושלהן ישרף מדנשחר בלי בעלים: לד) דהרי חזרו מהשליחות

עודם

מוער כט

הספריש נ"ח ע"א מ"ר פ"ד מ"ר ק"פ ס"ה: ח הפסח. נ"ח ע"ח מ"ר פ"ד מ"ר ק"פ ה"ח: ט חבורה. נ"ח ע"ב קדושין מ"ת מ"ב. מ"ר פ"ג מה' ק"פ פ"ד.

שנויי נוסחאות

ח (בו"ן) ירעו בד"ל וכ"ק ליתא. ויפסיד המותר מביתו כ"מ ת' ויפריש המותר.. וכ"ה בכל הד' היסים; כ"מ ת' הפסיד מותר מביתו. ט שאבדה פסחה כ"ק ונמסב"ב ונמסב"ל שאבד. וכון הוא, דהפועל הזה הוא עומד גם בלשון המשנה כמו ולבדה דרך שדהו לחוצות פי"ג מ"ז ובכולו יוצא הוא ביו"ד (פיעל) כמו לחיד את מנוחיו (שם מ"ב). ואמרה לאחר בד"ל ונמסב"ב ואמרו.. ; כ"ק ונמסב"ל אמרו.. אוכלים עמו (משלו) בד"ל ובכ"ק ובכ"מ ובכ"א ונמסב"ל ליתא.

תוספות הדשים

ז במשנה לא יביאנו בנו אחריו בס"ם מוקי לה ר"ל שמת אביו לאחר הלות וכ"ש היא לס"ל ב"ח אינם נדחים ע"ש וכ"פ הרמב"ם בפ"ד מהלכות ק"פ כה"ל:

תוספות רע"ק

אחר תמיד של הערביים כדתניא יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערביים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערביים לבד אבל פסח שני הי מיניי דבעי קדים ועביד ברישא והא דלא חשיב לה במתני' דהבא ל"ל תנא ושייר: ז נאות ממנו] בתוי"ט ד"ח ויפלו. ומזה ראיה גמורה) עיין תשובות חכם צבי סימן מ"ה:

אור גדול

מילת זכריו דהכול לו בחיב ולאו בר מהילא הוא, ומעתה בשבת דמילה שלב"ז אינה דוחה שבת א"ב לאו בר מהילא הוא ואינגו מעכב בשעת עשו' א"ב הוי שפיר ס"ד דהפסח כשר דהא יכול למול בלילה בשעת אכילה ואף בל"ו שפיר ל"ל בקו' התוס' הנ"ל (ס"ם ב') דגבדא בר אכילה הוא ותקוני הוא דלא נתקן. וא"כ שפיר איצטריך לאשמועינן דאף בשבת פסול דלא מוכח ממתני' דתמיד נשחט. וצ"ע בכ"ז.

וכדפירש הר"ב במשנה ב' פ"ח דזבחים ע"ש: **ט** [והוא אוכל משלו והם אינם אוכלים עמו. אתאן כרבי יוסי בפרק דלעיל משנה ז' דס"ל דשותפין פסח על היחיד והלכה כמותו וא"ג אפילו כרבי יודא דאמר אין שותפין פסח על היחיד וכגון שהמנה עליו אחרים וכדאתיס במשנה ד' ועיין מ"ש לקמן במשנה י"ח]: ופטורין מפסח שני. פירש הר"ב דממ"ב בראשון נמנו וכן לשון רש"י רולה לומר בזה שנשחטו ראשון. וא"ב באחד מן הנשחטים באחד אלא שאין ידוע איזהו כדי שיהיו רשאים לאכול ממנו: לא אמר להן כו' אין אחראין כו'. כתב הרמב"ם אף ע"פ שהיה בלבם שישחטו כל אחד מהן על חבירו לו שהיו שם רמיזות ודברים שאומדין הדעת בהן שכל אחד שימלא ישחטו על חבירו. וכתב בכסף משנה דל"ל דמיתורא דמתניתין למד כן. דאל"כ מאי קמל"ן. פשיטא. ע"כ. ולי נראה לו עוד ראיה דבברייתא אמרו אמרו חכמים יפה שחיקה לחכמים קל וחומר לטפשים. שנאמר (משלי יב) אויל מחרים חכם יחשב ואי איתא דבכה"ג דברים שבלב הוו דברים שתיקותיה מאי תהניא ליה: ר' שנתערבו פסחיהן. ברור הוא כי זה התערובות לא כפל אלא קודם שיבחנו הפסח. הרמב"ם: אחד מאלו בא לו אצל אלו. כתב הר"ב דאמרינן בברייתא בגמ' דאסור למשוך כל בני החבורה מן הפסח ולהניחו בלא בעלים. ויליף מדכתיב (שמות יב) ואם ימעט הבית מהיות משה. משמע אם רצו מתמעטין ומשכין. ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים דאם ימעט משמע שיש שיור. ועיין לקמן: של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה. פירש הר"ב

אל מיי' פט ה"ה. אמר לדן כו' לא אל. מיי' פט ה"ו: ו שהי חברות. ג"ה פ"ב ע"ב ו' פט ה"ז:

שנויי נוסחאות

(ואם) אינו ידוע בד"ל וכמכי"ל ליתא; בכי"ל אינו יודע. שניהן באחד בכי"ק וכמכי"ל .. באחת. הוא אוכל משלו כו' ופטורין מלעשות פ"ש כמכי"ל בלו כלן הדברים בטעות כפי מה שכתוב לעיל בס"פ גבי אמר להן כו' ואם אינו ידוע כו', ובסיפא בלו הדברים הכתובים לעיל כלן ע"ש. (צאו) ושחטו בד"ל ובכי"ק וכמכי"ל ליתא. אם שלהן כו' עמהן, ואם שלו כו' משלהן בד"ל הסדר. אם שלו.. ואם שלהן.. עמהן דומיא דריסא; בכי"ל הן אוכלין משלהן והוא אוכל עמהן נ שלו יוצא לבית השריפה ז. (ואם) א"י בכי"ק ליתא. שניהם באחד בד"ל ובכי"ק וכמכי"ל.. באחת. אמר להן ואמרו לו כו' עד סוף המשנה ליתא בכי"מ מ' (ובלה"מ סס ליתא) ועי' לקמן. אוכלין (כולם) בד"ל ובכי"ל ליתא. (ואם אין ידוע איזה מהם נשחט ראשון שניהן כו' לבית"ש). במש"ד פירוש ובכי"ל וכמכי"ל ליתא כ"ש וק ליתא גם בלה"מ בכי"מ מ' ועי' לעיל; בד"ל אם אינו ידוע שניהם וליתא לגבי איזה מהן נשחט ראשון. זה לזה בד"ל ובכי"ק וכמכי"ל זה בזה: ר' וכך הם בכי"מ .. היו וכן בסמוך במשנה ז. בא (לו) כו' בא (לו) בכי"מ מ' ליתא. אם שלנו (הוא) הפסח הוה בד"ל .. משלנו .. בכי"ק ליתא; בכי"מ מ' .. שלנו פסח זה ידינו משובות משלך. שלנו אם שלך פסח זה ידיך משובות משלנו ונמניתה ע' שלך וכ"ה גפי' כ"ל (בס ונמנינו על שלך) ולכן מסובב ומינו הגון הוא (ד"ס). ונמנית במכי"ל ונמניתה, דמשה חמשה. בכי"מ מ' .. בני אדם ועי' רש"י. מושכין להן אחד בד"ל ובכי"מ נמשכין להן.

לקיטים

תוי"ט ד"ה הוא וכו' וכגון שהמנה וכו' רל"ל דלעיל דר' יהודה ברבי לעיל דהלי דקתני בהלי בבא הוא אוכל משלו והם אינם אוכלים עמו שהו דוקא אם היה בענין שהמנה

והיא אוכל משלו לח). ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון. או ששחטו שניהן באחד. הוא אוכל משלו. והם אינם אוכלים עמו. ושלהן יצא לבית השריפה לי). ופטורין מלעשות פסח שני לי). אמר להן לח) אם אחרתי. צאו ושחטו עלי. הלך ומצאו ושחט והן לקחו ושחטו. אם שלהן נשחט ראשון. הן אוכלין משלהן. והוא אוכל עמהן. ואם שלו נשחט ראשון. הוא אוכל משלו. והן אוכלין משלהן. ואם אינו ידוע איזה מהם נשחט ראשון. או ששחטו שניהם כאחד. הן אוכלין משלהן לט). והוא אינו אוכל עמהן מ). ושלו יצא לבית השריפה מי) ופטור מלעשות פסח שני לי). אמר להן מא) ואמרו לו מב) אוכלין כולם מן הראשון. ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון שניהן יוצאין לבית השריפה מג). לא אמר להן. ולא אמרו לו. אינן אחראין זה לזה מד): ו שתי חבורות שנתערבו פסחיהן מה). אלו מושכין להן אחד מו) ואלו מושכין להן אחד מו). אחד מאלו בא לו אצל אלו מז). ואחד מאלו בא לו אצל אלו. וכך הם אומרים מח). אם שלנו הוא הפסח הזה מט). ידיך משובות משלך. ונמנית על שלנו. ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משובות משלנו ונמנינו על שלך וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה נ). מושכין להן אחד מכל

עסרי לא נמנה על שלהן והן אוכלין משלהן שהרי חזרו בהן מן האכוד ומשכו ידיהן ממנו: והן אינן אוכלין עמו. שמא שלהן נשחט ראשון ומשכו ידיהן מזה: ושלהן יצא לבית השריפה. שמא שלו נשחט ראשון ואין נמנין על השני: ופטורין מפסח שני. דממ"ב א) בראשון נמנו ואפילו לא מעכבת: אמר להן. אותו היחיד שהלך לבקש את האבוד אם אחרתי תמצאו עמכם ושחטו עלי. והן לא אמרו לו שחוט עליו: הוא אוכל עמהן. ושלו יצא לבית השריפה. כיון שהמתינו על שלהן הרי נמשך מן הראשון וחזר בו משליחותו: ושלו יצא לבית השריפה. שמא שלהן נשחט ראשון ונמשך [משלו שהרי] עשאן שלוחין: ופטור מפסח שני. דממה נפשך בראשון נמנה ואפילו לא מעכבת: אמר להן. שחטו עלי אם אחרתי: ואמרו לו. בקש ושחוט עליו: יאכלו כולם מן הראשון. דהוא שלוחם והם שלוחיו: ואם אין ידוע איזה ראשון שניהם ישרפו. ופטורים מפסח שני: אינן חייבין באחריות זה לזה. אין להם טענה זה על זה. אין חוששין איזה ראשון. אלא הוא אוכל משלו. והן אוכלין משלהן: ו אלו מושכין להם אחד. מן הפסחים. ואלו מושכין להם אחד: אחד. מבני חבורה ז בא לו אצל בני חבורה ז. ואחד מזו בא לו אצל ז: וכך הם אומרים. לאותו יחיד הבא אצלם: אם שלנו הוא. אותו הפסח שמשכנו אצלינו יפה בררנו את שלנו. המשך ידך משלך והמנה עמנו על שלנו: אם שלך הוא פסח זה. הרי אתה עליו וידינו משובות משלנו ויהא לבני חבורה האחרת ונמנינו על זה

שלך. נמצא אם החליפו הרי נמשכו כל החבורה משלהם ונמנו על אותו שבררו. וכך אומרים בני חבורה השניה ליחיד הבא אצלם. ועל כרחם צריך אחד מאלו לבא אצל אלו ואמנות עמהן ולא אמרינן ימשכו אלו משלהן בכל מקום שהוא ואלו משלהן ויחזרו וימנו אלו על אחד ואלו על אחד משום דאמרינן בברייתא בגמ' דאסור לימשך כל בני החבורה מן הפסח ולהניחו בלא בעלים. ורוצים למשוך מפסחם ולמנות על אחר כשאמרו הרי ידינו משובות משלנו. הרי עתה בלא בעלים מיד וזה אסור. ועכשיו כשאחד מחבורה ז בא אצל האחרת ממה נפשך אין כאן פסח בלא בעלים. אם יפה בררו להם הרי כל בני חבורתו עליו חוץ מן האחד שפירש מהן ומשך ידו. ואם החליפו הרי הלך אחד מהם עם פסחו. וכשמשכו הנותרים ידיהם הימנו נשאר הוא עליו: וכן חמש חבורות של חמשה חמשה. בני אדם שעתערבו פסחיהן כל חבורה וחבורה מושכין להם אחד מן

הפסחים

מ) כ"ה ברע"ב ד"ל וברע"ב שבדפוס פראג וקראקא שעם התוי"ט (דפוסים ראשונים) וכ"ה שם בתוי"ט בלשון הר"ב שבגיה, ושייך שפיר לומר ,וכן לשון רש"י כי כ"ה ברש"י ,בראשון', וע"ז כתב התוי"ט רולה לומר בזה שנשחט ראשון, והכ"ד כתב על פירוש התוי"ט כי לו נראה להגיה ברע"ב ,באחד' במקום בראשון, והמדפיסים אח"כ עד היום תקנו גם ברע"ב גם בתוי"ט ,באחד' וזה קלקלו את דברי התוי"ט הבלתי מובנים כ"כ (פי"ז).

קודם שחיטת האבוד: לה) מדלא עשאן שלוחים לשחוט עליו: לו) דשמא נשחט אחר שחיטת האבוד: לז) דממ"ב בתוי"ט שנשחט ראשון ולא, ואפילו לא מעכב: לח) אחר מבני החבורה אמר להחבורה בשעה שילא לבקש, אם וכו', והם לא עשאוהו שליח: לט) דהרי לא עשאוהו שליח שישחוט: מ) דשמא שלו נשחט ראשון: מא) דשמא שלהן נשחט ראשון: מא) אם אחרתי וכו': מב) כשתמצא האבוד שחטוהו עליהן: מג) וממ"ב פטורים מפסח שני: מד) אין משגיחין אחה נשחט ראשון, והוא אוכל משלו והן משלהן: מה) קודם שחיטה, והרי אין פסח נאכל אלא למעוייו: מו) מן ב' הפסחים: מז) ר"ל א' מחבורה ז בא אצל חבורה האחרת, משום שאסור להמשך כל החבורה מפסחם: מח) ר"ל כל חבורה אומרי' ליחיד שבא אצלם אם וכו': מט) שמשכנו לנו: נ) שנתערבו פסחיהן, אז י' בני אדם שבכל חבורה וחבורה מתחלקין לי' הפסחים, ועשו

בפסחים. וחמשה לגשים שבכל חבורה וחבורה מתחלקין [לחמשה] פסחים שאם החליפו לא יהא כאן פס' שאין אחד מבעליו הראשונים עליו: וכך הם אומרים. כשנעשו עתה החבורות החדשים אומרים הר' לאחד אם כלך הוא פסח זה. הרי ידינו ארבעתנו מסולקות מד' פסחינו בכל מקום שאם ונמנינו עמך. וכן הוא וג' חוזרין ואומרין לשני וכן הר' לכל אחד שבחבורה. וכל חבורה וחבורה כן: יא שנים שנתערבו פסחיהן. ראובן ושמעון שנתערבו פסחיהן ראובן מושך לו אחד. ושמעון מושך לו אחד. ראובן הולך וממנה עמו אחד מן השוק. ואומר כל מקום שהוא פסח שלי. הרי אתה נמנה עליו. וראובן בא לו אצל פסח שמשך לו שמעון. ושמעון בא לו אצל פסח שמשך לו ראובן וכך אומר לו ראובן ליהודה הנשאר על פסח שמשך לו שמעון. אם שלך הוא פסח זה. שיפה בירר לו שמעון תחלה הרי ידי משוכות משלי והריני נמנה עמך על זה. ואם שלי הוא פסח זה. שלא כוונתי מתחלה לברור יפה ואין זה פסח שנמנית עליו עם שמעון. הרי ידיך מסולקות משלך. והמנה עמי על זה. ולכך הולכך כל אחד לנמנות עמו אחד מן השוק. שאם באו להתעות כשהן ימידים ולומר אם שלי הוא פסח זה ושלך שלך. הרי יפה בררנו. ואם לאו. הרי אני מושך ידי משלי. ונמנה על שלך. נמצא כשהוא מושך משלו. הרי הוא מניח את פסחו בלא בעלים. שעדיין לא נמנה עליו אחד. והא ליכא למימר שימנה כל אחד על שלו חבירו קודם שימשוך ידו משלו. דאין נמנין על שני פסחים כאחד. ואין זה מנוייו:

חבורה וחבורה. וכן הם אומרים (נא): יא שנים שנתערבו פסחיהם (נב). זה מושך לו אחד (נג). וזה מושך לו אחד (נד). זה ממנה עמו אחד מן השוק (נה). זה ממנה עמו אחד מן השוק (נו). זה בא אצל זה (נז). וזה בא אצל זה (נח). וכך הם אומרים (נט) אם שלי הוא פסח זה. ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי. ואם שלך הוא פסח זה. ידי משוכות משלי. ונמניתי על שלך:

הר"ב שאם החליפו לא יהא כאן פסח שאין אחד מבעליו הראשונים עליו. לאפוקי אם חבורה אחת שבהן של ארבעה אפשר שיתחלף פסח שלהן לחבורה חדשה שנתחדשה מהארבעה שבאו מן ארבע חבורות של חמשה ונמצא שאין עליו שום אחד מבעליו הראשונים. והא אמרן בלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים. ועיין לקמן: יא זה ממנה עמו אחד מן השוק. פירש הר"ב שאם בא להתעות כשהן ימידים כו' הרי מניח את פסחו בלא בעלים לגבל כממנה עמו אחד מן השוק קודם לכן הרי יש כאן בעלים. ואע"ג דליכא אחד מבני חבורה הראשונים. ולעיל אמרינן דדוקא של ה' ה' אבל של ה' וד' לא. משום דאין אחד מבני חבורה ולא אמרינן שימנו עמהן א' ויהיו גם כן של חמשה. מפרשינן בגמרא דמתניתין דלעיל כר"י דס"ל דבעינן דוקא אחד של בני חבורה יהא קיים עליו. ולהכי לא מהני לעיל. שימנו עליו אחד מן השוק. והא דמהני הכא משום דר"י לטעמיה דס"ל בפרק דלעיל מכנה ז' דאין מוחתין את הפסח על שיהיד הלכך מעיקרא לאמנויי אחריני בסדיה קאי. ולאחד מבני חבורה דמי. ולא קשיא דמתניתין דהכא דלא כהלכתא דפסקינן לעיל כר' יוסי דלא כר' יהודה. דלר' יוסי נמי דינא הכי דמפורש בברייתא דאיתא ס"ל דאין לריך שיהא אחד מבני חבורה דוקא אלא שלא יהא בלא בעלים כלל. ולא עוד אלא דבמתני' דלעיל אפי' של ה' וד' ליכא נמי הקנתא למנות אחד מן השוק. ומ"מ הרמב"ם בפ"ג מהק"פ הערתיק מתני' דלעיל כלשונה משום דהך פלוגתא דבלא בעלים לא הגיה בפלוגתא דפרק דלעיל כלל. והויא מחלוקת בברייתא וסתם במשנה דהלכה כסתם. ומ"ש הר"ב והא ליכא למימר שימנה וכו' קודם שימשוך. וכ"כ רש"י בכאן. וקאי נמי אמתניתין דלעיל ונמרו לה עד הכא. משום דהכא הוה אמינא דלא מנרתינן ליה שימנה אחד מן השוק: אם שלי כו'. וכמו כן יאמר השני לחבירו. הרמב"ם:

יבין תפארת ישראל יבין

י' חבורו' חדשו', ובכה"ג כל פסח ופסח יבאר עכ"פ ה' מבעליו הראשוני' עליו. אבל אם לגשי חבורה אחת פחותה ממניין הפסחים, כגון שנתערבו ה' פסחים, וחבורה אחת מהן של ד' בני אדם, אי אפשר להם בתקון זה, ואז צריכה אותה החבורה הקטנה להמנות עמם ה' מהשוק, כדי שיהיו מספר אנשיה כמניין הפסחים: נא) כשמשכו כל חבורה חדשה פסח א', אומרי' ד' שבכל חבורה להחמשה, אם שלנו הוא הפסח הזה וכו', וחוזר הוא וג' מהחבורה ואומרים להאחר כך, וכן לכל הה' וכן בכל חבורה וחבורה: נב) ראובן ושמעון: נג) פסח א': נד) שאומר להאורח כל מקום שהוא פסח שלי תהא נמנה עליו, ולהכי צריך לאורח, כדי שבשימשוך ידיו מפסחו אח"כ, לא יבאר פסחו בלי בעלים: נה) ראובן נלוה על האורח שבירר לו שמעון: נה"ו שמעון נלוה על האורח שבירר לו ראובן: נו) ראובן ושמעון כל אחד להאורח שבא אצלו:

הלכתא גבירתא כללא דפרק ט.

פרק ט משנה א. ב. מי שהיה טמא בשעת שחיטת פסח נטהטומאה שאין שוחטין עליו, דהיינו שאינו יכול לאכול פסחו בליל מ"ו מחמת טומאה, לאפוקי הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהן ב"ד. דטובל ושוחטין עליו, ובשיעריב שמשו יאכל, ושמא מת שחל שביעי שלו ב"ד, אעפ"י שטבל והוזה עליו, דראוי לאכול קדשים בערב, נדחה לפסח שני] או שהיה אז בדרך רחוקה, שהיה בינו ובין חומת ירושלים מ"ו מיל או יותר בעליית השמש דיום י"ד, דאז אינו יכול להגיע לירושלים אחר חצות בשחיטת הפסח, כשיהלך ברגליו בנחת ובשבנוכה לעשות הפסח אי"ה בזמנינו, שהמציאו התחבולה להלך במהירות ע"י שבילי ברזל, איזענבאהן ויהי' שם איזענבאהן, אזי יהיה דין דרך רחוקה משונה ממה שקבעה המשנה, על פי ב"ד הגדול שיהיה אז אי"ה בירושלים תוב"ב*)] או נאנס באונס אחר או עשנג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח בי"ד לחדש אייר בין הע"בים ודוחה שבת שאין תשלומין לראשון אלא רגל בפ"ע. ובלא עשה השני במזיד בטמא או בדרך רחוקה פטור מכרת, משא"כ באונס אחר חייב כרת נובהלך ולא הגיע מפני שעכבוהו בהמות בדרכם או שהיה חולה ברגליו, והוא בירושלים ולא הגיע לעזרה עד שיעבור זמן הקרבן, ה"ז אנוס, וחייב כרת בחזיד ולא עשה השני, ולראב"ד בנתעכב מדוחק הבהמות הוא בדרך רחוקה ממש ופטור: הזיד ולא הקריב בראשון, ולא הקריב בשני אפי' מחמת שונג חייב כרת, ובכלל מזיד ג"כ ממא שיכול לטהר בפסח ראשון, שלא טבל וישב במומאתו וכן ערל שלא מל: מ"ג. הנפקותא בין ראשון לשני, הוא דהראשון אסור בחמץ בכל יראה ובל ימצא, ואינו נשחט על חמץ, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, ומעון הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואשר שיבא בטומאה, כשרוב הקהל טמאין, או הכהנים או כלי שרת; משא"כ בפסח שני; ושניהם דוחין את השבת ומעונין הלל בעשייתן, ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומ"ור, ואין מוחירין מהן, ואין שוברין בהם עצם, שאין השני שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו והן המצות שבגופו, ועליו נאמר ככל חוקת הפסח יעשו: מ"ר. פסח שבא בטומאה נאכל בטומאה, דהיינו לטמאי מת, וכיוצא בהן מטמאי מגע, לא הטמאים שהטומאה יוצאת מגופן בזבים וכו' ובאכלו פטור נועי' לעיל ה"ז מ"ד ובגבנטו לעזרה אעפ"י שנעשה הפסח בטומאה חייבין כרת, ובעשו עבודה חייבין מיתה

*) עתה הדרגא כי מפני שמגרתי בגמרא פסחים (דף נ"ד ח') ת"ר כיס עומד תוך למודיעים ויכול לכנס כפוסים ונפרדים יכול יהא מיינ, מ"ל ונדרך לא היס.

יא שנים. נ"ח פ"ב, פיי' פס פ"ם:

שנויי נוסחאות

וכן הם אומרים כד"נ ובכ"ק ובמפני"ר וכך הוי.. יא שנתערבו פסחיהם בכי"מ ח'. זה עם זה. זה בא אצל זה וזה. (בא) אצל זה בד".. בא לו.. בא לו.; בכי"מ ח' בא זה.. וזה אצל זה וליתא. הם אומרים בכי"ק ובמפני"ר הוא אומר. קולי (הוא) פסח זה בכי"מ כ' ליתא; בד"נ ובכי"ק וכי בכי"ל .. הפסח הזה וכן בכמוך.

לקוטים

שהמנה עליו אחרים שאל"ב ה"נ שלו יוצא לגית הקריבה מהעטם שבחתו על הימיד דהא כיון דלר' יהודה מדאורייתא הוא שאין שוחטין על הימיד דמסיק ליה מקרא דלא תוכל לזבח ח"ב אם אם שחטו על הימיד ודאי דלא מצי אכיל ועובר עליו מכוס לא תאכל כל הועבה כל תאכל דא"ל דלר"י נמי אסמכתא בעלמא הוא ולעולם דרבנן דהא מדבעי התם בש"ס ור' יוסי כלי בלחד מאי עביד ליה מסמע דדרשא גמורה היא ל"ב הלי בבא דהוא אוכל וכולי אריך לאוקמה בסמכא אחרים אבל אין ר"ל דלר' יהודה כולה מתני' כשהמנה אחרים דבבא דאם אין ידוע דסיפא דקתני ובלו יצא לגית הקריבה בע"ב לא אחוקמה בשהמנה אחרים דאם כן למה נשרף יאכלוהו אחרים אלא כדכתיב ושחתה לא תוקבי מס שהק' הרמ"ז וז"ל תימא דא"ב לא מסכחת לה שלו יצא לכה"ם דליכא פסח בלא בעלים ע"ב דגם הנו"ט ידע זה ואין כוונתו אלא כדאמרן וגם מ"ב הרמ"ז שד דילמא דגם ר' יהודה מודה בכה"ג כי דא"ל לומר כן כיון דמדאורייתא הוא לדידיה כדהוכחנו: (מ"ל) שם ד"ה לא כו' ולי כ' וכו' כיב הרמ"ז אין זו ראיה דהיכי מוכח מכאן דאפילו אם היו רמיות אינן כלום וכ"ב גם הכ"ד ולא ידענא מאי קושיא דשמיר מי' דראיה מוכחת היא דאם אי' דרמיות מהנו ליה מאי קאמר הם"ם יפה שתיקה הרי זה ששתק ואם"ה יוצא לבה"ם מפני הרמיות הרמז ומה טובו ומה יופיו א"ן דאפילו קורן בעיניו מולל בגליו וקולי לא איכפת מידי

מידי כל זמן שלא דיבר וכזה יפה כח הסתיקה: (מ"ג):
בא"ד מכלן מ"מ וכו' פירש"י מפני דבר כזה תמהו וכו' ומלאה דכוותו לייסב דהיכי קאמר דכל כולי יפה סתיקה לחכמים הרי הסתיקה כד"ת היא נלמדה וכדאיתא בירושלמי דבכלות כל סעודת ניסן ופעמים דאוריתא טעין ומשום הכי קאמר מפני דבר כזה דוקא הוא בתמהו יפה סתיקה וכו': (מ"ג)

מיתה בידי שמים, מידא ממאי מת שדחקו ונכנסו להיכל בפסח שבא במומאה סטור אעפ"י שלא הותרו אלא לעזרה, הואיל ואין אני קורא בהן אל מחוץ למחנה - תשלחום: מ"ה. ההבדל בין פסח מצרים לפסח דורות, שפמ"צ, לקיחתו מבעשור, וטעון הגעת דם באגודת אזוב למשקוף וב' מזוזות, ושיאכל בחפזון, משא"כ פ"ד, וכ"ש פסח שני, אעפ"י שנאמר בו ככל חוקת הפסח יעשו אותו: והמוצו של פס"צ לא היה נוהג רק יום א' ואיסור חמץ מפסח דורות כל ז': מ"ו. מי שאבר פסחו ומצאו לפסח אחר שהפריש בבר פסח אחר, והרי שניהן עומדין יקריב איזה מהן שירצה לשם פסח, והב' שלמים, וכמצאו אחר ששחט פסחו הרי זה יקריב שלמים, ואם המיר ועשה תמורה - בזה הנמצא, אז רק בנמצא אחר שחיטה, דהוא שלמים תמורתו ג"כ תקריב שלמים. משא"כ בנמצא קודם שחיטה, דראוי ג"כ להקריבו לפסח, אפי' המיר אחר השחיטה, אין תמורתו קריבה, אלא תרעה עד שיפול בו מום ויביא בדמיו שלמים: כ"ז, המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויביא בדמיו פסח, ובאם לא נפל מום עד שהקריב פסחו, יביא בדמיו שלמים, הפרי ז פסחו ומת אחר חצות, אין בנו מביאו לפסח, אא"כ הי' נמנה עם אביו דזולת זה מביאו שלמים, ובמת קודם חצות נדחה בנו, דהוא אונן, לפסח שני: מ"ח. פסח שנתערב בשלמים יקריבו בולן שלמים; ובזבחים אחרים ירעו עד שיפול בהם מום ויביא בדמי חיפה שבהן ממין זה דזבחים, ובדמי היפה שבהן פסח, באם נסתאבו עדיין קודם פסח, ובנסתאבו לאחר פסח, יביא בדמי היפה שבהן שלמים תחת פסח, ויפסיד המותר מביתין; ובנתערב בבכורות ירעה הכל עד שיסתאב ויאכלו כבכור בעל מום, ויביא בחמה שיפה כיפה שבהערובת, ויאסר כ"מק שהוא הפסח תחול קדושתו על זו ויקריבנה שלמים, באם קרב כבר פסחו: מ"ט. חבורה שאבד פסח' ואמרו לאחר צא ובקש ושחוט עלינו, הלך ומצא פסח שאבד ושחט אותו, והם לקחו פסח אחר ושחטוהו, אם שלו נשחט ראשון, הוא אוכל משלו והן אוכלין עמו, והשני ישרף, ואם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן, והוא אוכל משלו, ובאין ידוע, איזהו נשחט ראשון, או בנשחטו שניהן כאחת הוא אוכל משלו, והן אינן אוכלין עמו, ושלהן נשרף ופטורין מפסח שני. כל זה ברק אמר' החבורה להשליח. משא"כ באמר ג"כ השליח להחבורה, אם איחרתי שחטו עלי, הלך ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו, אם שלהן נשחט ראשון הוא נגרר עמהם על פסחן, והשני נשרף, ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו, והן משלהן, ובאין ידוע או שנשחטו כאחת הן אוכלין משלהן, והוא אינו אוכל ושלו נשרף ופטור מפסח שני (נועי' תו' דצ"ח, ב', ד"ה ופטורין דכתבו דלא דמי לפ"ח מ"ב, בשכח רבו מה אמר לו אם נדי או טלה, דבשכח לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני, ותמה רבינו מהרש"א דאמאי לא דמי דכמו רשם, כי אזדריק לא הוי לאכילה ה"נ הכא כי אזדריק לא הוי לאכילה ועי"ר ובזוק"ל בני' הש"ס שלו כ', וז"ל ושותא דמרן לא ידענא, דהתם בשעת זריקה ודאי לא הוי חזי, כיון דשכח באותה שעה ואם גם היה רבו שם בשעת שחיטה, לא היה יודע על איזה צוה אותי, משא"כ הכא אולי באותה שעה עדיין לא נשחט שלהם, ואילו היה שם בשעת שחיטה היו יודעין שזה או זה נשחט ראשון והוי חזי לתן ודו"ק): מ"י. ב' הבורות שנתערבו פסחיהן קודם שישחטו חבורה זו לוקחין כבש אחד מן התערובת, והשניה לוקחין הב', וא' מבני הבורה בא אצל אלו, ואחד מבני השנייה אצל הראשונה, וכל הבורה אומרת לזה האחד שבא אצלם, אם שלנו הפסח הזה, ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו, ואם שלך הפסח הזה, ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך, וכן חמש חבורות מה' ה' בני אדם, או עשר חבורות מי' י', מושכין להן אחד מכל חבורה לחבורה האחרת, וכך הם מתני' ואומרים, ושוהטין: מי"א. שנים שנתערבו פסחיהן, זה לוקח אחד מהתערובת וזה לוקח האחר, זה ממנה על פסחו אחד מהשוק, והאחר ממנה עמו אחד מהשוק, כדי שיהיה ב' חבורות, ואח"כ יביא אחד משניהם אצל אלו, ויביא שוב א' מאלו אצל האחר, ומתנה כל א' עם חבירו שבא אצלו מחבורה שנייה, כלעיל, אם שלי הפסח זה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי, ואם שלך הוא ידי משוכה מפסח שלי ונמניתי על שלך, ונמצאו שלא הפסידו בלום:

ציונים

פ"י א ערבי פסחים. נ"פ ע"ח: סמוך למנחה. מיי' פ"ו מה' מלא הי"ב כמ"ג כסין מ"ה פוס"ע מ"ח מ"ו פמ"ח מ"ו: עד שתחשך. מיי' פס מוס"ע מ"ח מ"ו כמ"ב כמ"ו מ"ו: אפילו עני. כמ"ל מ"ו כ' מיי' פ"ז מה' מלה ה"ח מה"ב עכ"ן פ"ח מוס"ע מ"ח מ"ו מע"ב מ"ו: ג' נכ"ה: ולא יפחתו. מיי' פס ה"ז מוס"ע פס מע"ו ו"ג:

שנויי נוסחאות

פ"י א ערבי פסחים נכי"ק ונמסב"ב ונמסבי"ר ערב פסחים (ועי' תוס') וכ"ה נסי' ר"ח וברש"י. ואפילו עני נכי"ק ונמסב"ב אפילו..

תוספות חדשים

פ"י א במשנה לא יאכל כו' וכ"פ בס"ע סי' תע"ח. וסיים וקודם שעה י' מותר לאכול מלה עשירה אבל מלה בינונית נס

תוספות רע"ק

פ"י א [אות נ] בתוי"ט ד"ה ואפילו עני. עד שתחשך, ובספר ברית שלום על התורה כ' בפרשת בא בשם החכם מוה' יעקב זצ"ל דיש לפרש לפי מה דאי' ריש ברכות משעה שעני נכנס לאכול פתו. ופירש"י עני שאין לו נר אוכל מבע"י. ולזה קאמר הכא דאפילו עני שבישראל שאין לו לקנות נר ובבל השנה אוכל מבע"י אפ"ה בליל פסח לא יאכל עד שתחשך:

תוספת יום טוב — ערבי פסחים פרק י פסחים — ר"ע מברטנורה

פרק י **א סמוך** למנחה. פירש הר"ב בתחלת שעה עשירית. ומנחה דהכא מנחה קטנה היא דלא כמנחה ב' דפ"ק דשבת דהכא קטנה מעטה וסני בהכי. וטעם לפי מנחה כתבתי בדפ"ד דברכות: עד שתחשך. דלא זמן לאכילת מלה כדתניא בתוספתא הפסח ומלה ומרור מלוהן מתחשך וטעמא משום דכתיב (שמות יב) ואכלו את הבשר בלילה הזה. ומלה ומרור לתקנו לפסח. תוספות: ואפילו עני כו'. דס"ד דהסיבת עני לא חשיבא הסיבה דאין לו על מה להסב ואין זה דרך חירות. וי"מ דאדעיל קאי *עד שתחשך ואפילו עני בישראל. פירוש עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך. תוספות: ואפילו מן התמחוי. גמרא פשיטא. לא נצרכה אלא לאפילו לר"ע דאמר עשה שבאכך חול ואל תעשה שבאכך הלכות

פרק י **א ערבי** פסחים סמוך למנחה. קודם למנחה מעט. כמו חצי שעה. בתחלת שעה עשירית. דתמיד קרב בתשע ומחצה והוא ה) זמן המנחה וקודם למנחה חצי שעה. הוי בתחלת שעה עשירית: לא יאכל אדם. כדי שיאכל מלה לתאבון משום הדור מלוה. ולחם פשיטא דלא מצי לאכול. דחמץ אסור משש שעות ולמעלה. ומלה נמי הא אמרינן בירושלמי האוכל מלה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו. ולא נצרכה אלא לשאר אוכלין שלא ימלא כריסו מהן: עד שיסב. במטה. ועל ב) הבלתן כדרך בני חורין: ולא יפחתו לו. נבאי לדקה המפרנסים את העניים: ואפילו הוא מתפרנס מן התמחוי. דהיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה מי שיש לו מזון [שתי סעודות] לא יטול מן התמחוי: ד' כוסות. כנגד ד' לשונות של גאולה שיש בפרשה

פרק י **א ערבי** פסחים סמוך למנחה א). לא יאכל אדם ב) עד שתחשך ג). ואפילו עני שבישראל ד) לא יאכל עד שיסב ה). ולא יפחתו לו ו) מארבע כוסות של יין ז). ואפילו מן התמחוי ח):

ה) בנרע"ב ד"ה והוא, החלת זמן" המנחה ודפוסי הוי"ט הרמ"בונים (פרלא וקרמקא) ליתא למלת תחלת. ב) ועל בנרע"ב ד"ה, לו עני.

יכין — תפארת ישראל — יכין

פ"י א) ר"ל קודם למנחה קטנה, והיא בע' בעות ומחצה, וסמוך לה היינו בתחלת שעה י', שהוא תחלת רביעית האחרון של יום: ב) מלה עשירה, אבל שאר מלה אסור אפילו מבבוקר, ופירות ובשר וכדומה, מותר כל היום רק לא יאכלו כדיסו מהן [תע"ח]: ג) כדי שיאכל מלה לתיאבון, ומה"ט אסור נמי במלה כל היום, דבמלה שיוכל לגאת בה בלילה החמירו טפי כדי שיאכלנה בלילה לתיאבון. מיהו מלה שמתבשלה עד שנהמטבה וגימוחה, [כמלה בריאה], או [מלה קלעסקטן], מותר לאכלן בע"פ, אבל מלה מטוגן, [כמלה לחקסטן, וקוגעל] או [פאנקוכען] שנעשה ממלה [רייביכם] או ממלה שרוויים, אסורים בע"פ [פרי מגדים שם]. מיהו מרור מדקו"ל בזה"ז בלילה רק מדרבנן, שרי ביום, ויש אוסרים. ויין מעט אסור, ומיהו שרי דמרובה גריר תאות המאכל [שם]: ד) שלהן דרכו להסב, גם אין לו כרים להסב עליהן [תע"ב]: ה) יסב על מטה או ספסל, ויסמוך על יד שמאל בשעת אכילת מלה ומצוה ד' כוסות, אבל מרור א"ל הסיבה [תע"ה]. ומי שהוא אבל. צריך הסיבה, ויסבה מעט, ויאכל קיטל בלי כסף [מ"י תפ"ב סק"ס ולמג"א וט"ז שם פטור מהסיבה]. וכן אבל אביו, י"א צריך וי"א א"ל הסיבה. ותלמיד אבל רבו א"ל הסיבה. ואמה א"ל הסיבה, חוץ מהסבה חשובה, ולדיחן כולן חכמים [וג"ל דאיש אמ"מ סי' ס"ב], ואפ"ה אין מוהגות להסב, דסומכין על רמבי"ם דבזה"ז אין חיוב להסב. וכל הצריך הסיבה ואכל לא שתה בלא הסיבה, לדיחן שאין דרכו בהסיבה א"ל לחזור לאכול ולשתות בהסיבה, די"א דבתרלינו פטורים מה"ט מהסיבה, ואף דלא קיי"ל כן, עכ"פ בדיעבד יצא [תפ"ב]: ו) אפילו לאמה [שם]: ז) כנגד ד' לשונות מגאולה מצרים, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי, [וג"ל מגמרמזים לד' חפצים שנעשו להם בגאולת מצרים, והוצאתי, כנגד שכל פרך „הגוף", והצלתי כנגד „ממונם" שנצלו ממצרים תחת עבודתם שם רד"ו שנים, וגאלתי תחת „בכודם" שנתגדל כשנעשו מצרים על ידן ויצאו הם ביד רמה, ולקחתי כנגד רוח „הרוחני" שהשיגו כשלקחם הקב"ה לו לעם ונתן להם התו"ק, ולכן לאחר שיצאו כוס ישועות על כל חסד וחסד לבד]: ח) ר"ל אפילו עני שבעניים מתפרנס מהתמחוי, אם לא נתנו

בפרפרת וחרת. והולחתי. והגלתי. וגחלתי. ולקחתי: **ב** מברך על היום. בתחלה קדוש היום וחת"כ בפה"ג. בתחלה קדש היום. וחת"כ בת היין. וכשם שקדש לכניסה. כך קודש לברכה: מברך על היין. תחלה. וה"ה למקדש על הפת. שהיין חו הפת גורמים לקדוש היום. שחם חין לו יין חו פת לח יקדש: **ג** הביחו לפניו. הירקות. כדי שיכיר תיוק וישחל. לפי שחין דרך להביח ירקות קודם סעודה: מטבל בחזרת. לחו דוקח חזרת. דטבול ראשון זה הוי בשחר ירקות. חלח חם חין לו שחר ירקות מטבל בחזרת במקום שחר ירקות. ולשון מטבל חוכל. ולפי שכל חכילתן ע"י טבול היתה. קרי לחכילה טבול. ומיהו טבול זה לחו בחרוסת הוח. מדקתני לקמן הביחו לפניו מלה וחזרת וחרוסת. מכלל דעדיין לח הוכחו: עד שמגיע לפרפר חת הפת. לחכילת מלה והח קמ"ל שחין חכילה חחרת מפסקת בין חכילת ירקות לחכילת מלה. דקודם שיגיע לחוחו חזרת של מלוה שמברך עליו על חכילת מרור חוכל מלה החלה. כדכתיב (במדבר ט) על מלות ומרורים. מלות ברישח והדר מרורים: וחרוסת. שעושים מתחים ולוזים. ובטנים. ושקדים. וכמה מיני פירות

ב מזגו לו (ב) כוס ראשון (ג). בית שמאי אומרים מברך על היום (ד). ואח"כ מברך על היין (ה). ובית הלל אומרים מברך על היין. ואחר כך מברך על היום (ו): **ג** הביאו לפניו (ז) מטבל בחזרת (ח). עד שמגיע לפרפרת הפת (ט). הביאו לפניו מצה (י) וחזרת (יא) וחרוסת (יב).

לברות הכח משום פרסומי ניסח מודה: **ב** מזגו. ושתו בין מסכתי (משני ט) תרגומו ואשתו בחמרח דמזגית: בש"א כו'. עיין ברפ"ח דברכות וכן בטעמייהו דב"ה: **ג** הביאו לפניו מטבל בחזרת. כן גירסת ספרים מדוייקים. וכן גי' התוס' והר"ן ועל כרחינו גי' הר"ב נמי הכי הוח. דלח גרס בהדיח הביחו לפניו הירקות ח"כ מחי בחזרת דקתני וברישח קתני מטבל בחזרת ולח פי' בהביחו לפניו מהו. וכסיפח מפרש הביחו לפניו מלה כו' ולח פי' שחוכל חו מטבל במה שחסר זה. גילה זה: מטבל בחזרת. כתב הר"ב לפי שחכילתן ע"י טבול היתה קרי לחכילה טבול. והל"ל מטבל החזרת וכתבו התוספות דבקרח נמי מסתעי הכי (ירמיה ל') כי תקריני בפוך עיניך. ממחת הפוך בעינים. ומ"ם הר"ב דטבול זה לחו בחרוסת. מדקתני לקמן הביחו כו' חבל חזרת שנחו לעיל כמ"ש דמבלל דתקן מטבל בחזרת ש"מ שהביחו וחלו היתה בכלל ההבחה החרוסת כמו כן הל"ל מטבל חזרת בחרוסת ומה שהקשו בתוס' דלחן מסיפח רחיה דהח קתני הכח חזרת. ותנייה נמי בסיפח. לח קשיח ולח מידי משום דחזרת דרישח לח פסיקח ליה. דהח טיבול ראשון הוי בשחר ירקות. ועדיף טפי בשחר ירקות. דרב

חחח ברי' דרבח מהדר חשחר ירקות לחפוקי נפשיה מפלוגתח דחמוריח חימתי מברך על חכילת מרור חו בטבול ראשון חו בטבול שני. הלכך הדר תנייה בסיפח לומר דבהבחה שניה ח"ח חלח בחזרת ודומיו. דתנן במשנה ו' פ"ב. ולח בכל ירקות דעלמח. ומ"ש תוס' דלח"ק דס"ל דחרוסת בח לבטל חחרם בבחזרת יהח לריך ג"כ בטבול ראשון כשהוח בחזרת. חי' הרח"ש בשם הר"ר יוסף ז"ל משום דטבול ראשון חינו להוחיל חלח להכירח בעלמח. ורגילין כל הסנה שחוכלין חזרת בלח חרוסת וחינם חשמים לחרם. גם עתה נמי לח חשו חכמים חס יחכלוהו בלח חרוסת כמו שעושין בשחר ימות הסנה חבל טבול שני שהוח של מלוה הזהירו חכמים שלח יהח בו חשש סכנה ע"כ: לפרפרת הפת. הגי' בספר מדויק לפרפר וכן נרחה לשון הר"ב ונרחה דמפרש פרפר מלשון שלו הייתי ויפרפרני [לחוב יו] ופרש"י ל' פירורים וכח"י ודעדקינני ומיהו חפי' חי גרסינן פרפרת ניחח ולח קשיח חפירושו דמשנה ב' פ"ו דברכות כדכתב הר"ן בשם הרמב"ן דמלה נופה קרי לפי שהיח עשויה רקיקים וה"ק עד שמגיע לפרפרת דהייגו פת שהיח מלה עכ"ל. והערוך גורס ג"כ. פרפרת הפת. ומפרש פת חכילת מלה: וחרוסת. פירש הר"ב

ששמין

יכין תפארת ישראל יכין

נתנו לו מהלדקה מחוייב לעשות מלחכה, חו למטר מלבושו לעורך ד' טוסות [שם]. ותמחוי הוח קערה שרגילין היו לחזור בה בכל יום ומותנין בה הבעלי בתים כל ח' מעט הבשל מקדירתו, לפרנס בה העניים: ט) [לייגשענקטן] [ומלת מזג דומה בקריחתו למלת מסך שפירושו [מישען], מפני שערבו מים ביינם בשעת שתייה. וג"ל דלהכי קחמר מזגו דמשמע שחתרים מחזיים, דקמ"ל דלח ימזוג הב"כ בעלמו, רק חחר, דרך חירות [כרמ"ח תע"ג]: י) ושיעור כל כוס לריך שיחזיק רביעית הלוג, שהוח כשיעור ביצה ומחלה. וישערנו כך, יטול קדירה מלח מים, ויריקנו לתוך כלי חחר, ויתן לתוך הקדירה הרקיעת ג' ביצים, ויחזיר המים עליהן, ומלח שהנותר מהמים בכלי החחר, הוח כשיעור ג' ביצים, וכשיחלוק המים, יהיה כל חלק רביעית. וי"ח שממלח ב' קליפות ביצים ביטוים, הוח ג"כ שיעור רביעית. מיהו טעימת כל כוס, של ג' הרחשונים סני ברובו של רביעית, חוץ מכוס ד' לריך לשתות רביעית שלם, מדלריך ברכה חחרונה [תפ"ב]: יא) ר"ל חומר קידוש: יב) בורח פה"ג, משום דתחלה בח היום וחח"כ היין, ותו דיוס נורס ליה סיבח: יג) דהדיר קודם לשחיטו חדיר, וחו דיין נורס לקידוש שיחמר. ובמקדש על הפת ג"כ פליגי מה"ש, ובטולהו קיי"ל כב"ה: יד) לח פי' החנח מה הביחו, וסמך על מה דסיים, מטבל בחזרת, ור"ל הביחו לפניו מיני ירקות, כדי שישחל התיוק, מדלחן דרך להביח ירקות קודם בליעת הפת והבע"ב מטבל וכו': טו) ר"ל לפיכך חין לו ירק חחר רק חזרת שיחכלנו חח"כ לשם מלוה עם המלה, חפ"ם יטבלנו ויחכלנו השחח ג"כ להיכירח דהנוקת וכלעיל, ומה, על חכילה דהשחח, יטבל ויברך על חכילת מרור חבל לח בפה"ח

מדחיטו נחכל חי, וטיבול שני יחכל בלח ברכה [מג"ח תע"ס סק"י. ולח"י, חטיבול ראשון יברך בפה"ח ועל חכילת מרור]. מיהו חס יש לו שחר ירקות, עדיף טפי שיחכל בטיבול ראשון שחר ירקות. ושיעור חכילת מלה, כזית, דהיינו כחלי ביצה, וכמו כן במרור, ויומעך החלל שבירק, כדי לשער יפה [תפ"ו]. וכסיסתה מעט מים חמין לחר חכילת המרור, יסיר חריפת המרור מפיו כרגע [ספחים קט"ז ח', וכן חמי רגיל לעשות]. וחולה חו זקן שחינו יכול לחכול מרור כשיעור, לח יברך עליו. ובחינו יכול לחכול מלה קטנה, ישהון המלה ויחכל פרורים כשיעור זית [קפ"ח ס"ו], וטוב יותר לשרותה שליחה במים, ויחכלנה קודם שתהיה נמוחה [תפ"ח ס"ד]: טז) כ"ל דמלת „עד" לשון טרם הוח, כמו עד שחתה מזהירני על בני, הזהיר בני עלי [ספרי פרשת פנחס] וכ"כ עד שהשחלני וכו' [כ"ק מ"ה ח'], וה"ל בבח חחריתח הוח, וה"ק טרם וסמוך שיגיע לפרפר חת הפת [כך הגירסה נכונה], ר"ל קודם שרולה לשבר הפת, כמו שנוהגין לשבר מלה החמלעית מדקרחת לחם עוני, ודרכו של עני בפרוסה [כפסחים קע"ו כ'], חו הביחו לפניו וכו': יז) ג' מלות, דהיינו ב' לחם משנה שלריך בשבת ויו"ט [כשבת קי"ז ב'] שיברך על העליונה המוליח, וחחד פרוסה מניח בחמלע בין השנים, שיברך עליה על חכילת מלה. והח דקחמר הביחו לפניו. ה"ח משום שעקרו השולחן חחר הקידוש וסלקוהו מלפני בעל הבית כדי שישחל התיוק, לכן קחמר דהשתח לחמירת הנדה החיזורוח [תפ"ס]: יח) [מעערלעטינג], וי"ח [לחטיך], ולח"ו [קחפף זחלחס]: יט) שעושין מהחנים חו הפוחים מרוסקים זכר לטיח ומשיחין בתוכו קנמון חתוך לפתילות דקות זכר לתבן, ולחנוח זכר

ליבאל

ב מזגו. קי"ד פ"ח: ב"ש אומרים. עי' נדרים כ"ח ב"כ סוכה נ"ו ע"ח תוספתא נדרים פ"ה ובירושלמי יומא פ"ז ה"ב וירושלמי מזל פ"ז ה"ח: מברך על היין. עיי' ע"ח מה' מלה ה"ח המ"ב עפ"ן ע"ח סוס"ע תו"ח כי' מ"ב סעי' לי: **ג** הביאו לפניו. קי"ד ע"ח עיי' פ"ח מה' מלה ה"ח המ"ב עפ"ן ע"ח סוס"ע ל"ח כי' מ"ב כעי' ד':

שנויי נוסחאות

ג הביאו לפניו מטבל בחזרת במשניות דפוס ריוון ובמכני"ל.. ירקות וחזרת מטבל בחזרת ועי' תוס' ותוי"ט. לפרפרת הפת במס"ד פירוו.. ולפת (?) כרע"ב לפרפר את הפת ועי' תוי"ט.

תוספות חדשים

כה בלילה אכור כל היום. יין מעט לא יכנס אכל הרבה מבבר תלות המאכל וכתבו האחרונים ולא יכנס ביומר כו' דודאי מקלקל תלות המאכל ומלה שנאכה בתקנה ואחר כך נתפרכה ונעלמה ביין וסמן אמורה לאכול בע"פ ולענין הסיבה בס"ע סי' תע"ב ס"ה בן אכל אכין לריך הסיבה. והכ"מ פסק אינו מיסב אא"כ נתן לו אביו רשות. ותלמיד לפני רבו אינו מיסב. אפילו אינו רבו מובהק ושאר כל אדם אם

ראשון לציון

פ"י א הר"ב ד"ח ארבע כוסות כו' והולחתי והגלתי כו' עיין יסל"מ:

לקוטים

ג הרע"ב ד"ח הביאו לפניו סירקות וכו' הוי' כו' הביאו לפניו הבלתן וכן מוכרח דאי ר"ל הביאו הירקות מאי קאמרי' בגמ' ח"כ ליבאו' שאר ירקות ומהכן דלא אמרי' שאר ירקות ללמד שאם אין לו ירקות מטבל בחזרת גם מיבול ראשון: (קול הרמ"ז) שם ד"ח עד שמגיע וכו' פירש"י ולשב"ם קודם שיגיע לאותה חזרה שאוכל אחר מלה ועיל דקרא לאותה אמם פרפרת לרמוז שאין לריך ברכת בפה"ח על הטבול הכי לפי שברכת הפת פוטרת ומש"ה קרייה פרפרת הפת והתו' כתבו שקראה פרפרת הפת לרמז דמלה קודמת למרור וא"כ הוי מרור פרפרת דידה ע"כ: (שם)

שעושין מתאנים וכו' ודכין הכל במדוכה. וע"ם זה נקרא חרוסת מלשון חרס בגמרא דף קי"ו בברייתא הרס זכר לטיט ופירש רש"י חרס שכותשין בו הדק זכר לטיט. ומ"ש הר"ב ומשימין בה תפוחים משמע דאף לת"ק משימין בה תפוחים על כל פנים מדלא כלליהו בהדי תאנים ולוזים וכו' וזו לא יצאתי מכון לו. גם הרמב"ם לא הזכיר כן בפירושו: ושני תבשילין. רב יוסף אמר צריך שני מיני בשר. אחד זכר לפסח. ואחד זכר לחגיגה: רבי אליעזר בר צדוק אומר מצה. כתב הר"ב זכר לתפוח שהיו יולדות שם בביתם בלא עצב. מסיים רש"י ולא יכירו בהן מצרים דכתיב (ש"ה ח) תחת התפוח עוררתיך: מצוה. כתב הרמב"ם לדעתו שחייב אדם לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת חרוסת ואינה הלכה ע"כ. אבל בחבורו פסק כמותו בפ"ז מהלכות קרבן פסח משום דפליגי אמוראי אליבא וכדכתב המגיד ומ"מ בפ"ח לא כתב שם ברכה שמברכין עליו וטעמא כדכתב הטור סימן תע"ה שאין מברכין על החרוסת אע"פ שהוא מצוה לפי שהוא טפל למרור:

ד וכאן הבן שואל. פי' הר"ב במזיגת כוס שני יהיה הבן שואל מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה. רש"י: הלילה הזה מרור. הא דלא אמר כולו מרור משום [דאליגין] שאר ירקי בעבול ראשון. תוספות. ולפי שבמשנתינו נשנה גם בעבול ראשון חזרת הוצרכו לפרש כן: הלילה הזה כולו לני. מוקי לה בפ' אלו דברים [ע:] כגון תימא דאמר חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח והיינו נאכלת אלא לני. תוספות: שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת. מסיק בגמ' דהכי קתני שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת דאנו כולי יומי לא סגי דלא מטבלא חדא זימנא: ד כל שלא אמר שלשה דברים אלו כו'. דכתיב (שמות יב) ואמרתם זבח פסח הוא. פי' באמירה של"ל פסח זה באנו אוכלים ואתקום מצה ומרור לפסח. ול"ל נמי מצה זו ומרור זה: לא יצא י"ח. כלומר לא יצא י"ח כראוי אבל לא יצא י"ח כלל לא קאמר ודאיתה בסוכה [פרק ב' משנה ז'] א"כ היית טהג לא קיימת מצות סוכה מימיך לאו דוקא דהא לא הוי טעמא אלא משום דלמא אתי לאמשוכי בתר שולחנו וכל היכא דלא אמשיך לא סגי דלא יצא אלא ודאי כדאמריגן. הר"ן. ועיין מ"ש בפרק ב' דסוכה: מצה

מצוה. פיי' פ"ז מה' מלה פי"ח;ובמקדש. פיי' פ"ח מה' מלה ה"ח: ד מזגו. קפ"ז פ"ח פיי' פ"ז מה' מלה ה"ב המ"ג פשון מ"ח מתש"ב פ"ה המ"ג סעי' ז': ח רש"ג. קפ"ז פ"ח: כל שלא אמר. פיי' פ"ז מה' מלה ה"ה ופ"ח שם ה"ל:

שנויי נוסחאות

(ושני תבשלין) בד"ג ובכי"ק ובמסני"ר ליתא ועי' רע"ב. רבי אליעזר בר צדוק במסנ"ב דפוס ספד"מ ר' אליעזר בן צדוק וכ"ה ר' אליעזר גם במסני"ר. מצוה. בכי"מ מ' לעולם מצוה; בד"ג מצות בחרוסת. (היו) מביאים בכי"ק ובמסנ"ר ליתא. (גופו של) פסח בכי"מ מ' ליתא. ד וכאן.. שואל (אביו) בכי"מ מ' .. את אביו; בכי"מ וכן.. שואל לאביו; בד"ג ובמסני"ר ליתא ועי' רש"י ורשב"ם ורע"ב. בבן במסני"ר בבן לשאול. מה נשתנה כו' וסמתות שונות יש במספר המלות ובסדרן. לפניהו ד' שאלות בסדר זה מצה, מרור, צלי, מבול וכ"ה במס"ב; בד"ג מצה, מרור, מבול, צלי; בכי"מ מצה, מבול, צלי, מרור; בכי"ק ובמסני"ר ג' שאלות בסדר זה מבול, מצה, צלי וליתא למרור וכן ליתא בכי"מ מ' (ובס הסדר מצה, מבול, צלי) וכן ליתא בכי"ף ובכת"ם. חמץ ומצה בד"ג חמץ או מצה. הלילה הזה במסני"ר בכל המקום והלילה. (אנו) אוכלין בשר במסני"ר ליתא. אנו מטבילין פעם אחת בכי"ק ובמסני"ר מטבילין; בכי"מ אין אנו מטבילין פ"א וכ"ה בכי"ף (וסס .. אפילו פ"א): במסנ"ב אין אנו חייבים לטבל אפילו פ"א. ועי' בלה"מ בהגלי ובגמ' שם, ולפי דעתו של (בן) בכי"ק לפי...: בכי"מ מ' ליתא. שיגמור כל הפרשה (בולה) במסני"ר שהוא גומר כל הפרשה וליתא וכן ליתא בד"ג ובכי"ק (ובהם שהוא גומר [את כל הפרשה]). ד (הזה) אומר בכי"ק ובכי"מ ליתא. (ואלו הן) בד"ג ובכי"ק ובמסני"ר ליתא וכן ליתא ברמב"ם בסדר ההגדה. מצה ומרור בכי"ק ובמסני"ר ומרורים וכ"ה ברמב"ם שם. המקום בד"ג הקב"ה. בד"ג ובכי"ק ובמסני"ר הסדר כאן פסח .. מרור .. מצה וכ"ה בכי"ף ובכת"ם וברמב"ם

פירות ומשימין בה תפוחים ודכין הכל במדוכה ומערבין בחומץ וטחנין עליה תבלין קנה וקמון כעין פתילות דקות חרוסות זכר לקש ולריך שתהיה עבה זכר לטיט: שאין חרוסת מצוה. אלא לרפואה לבטל ערף החזרת. ערע וקשה לגוף כאחרים: ר"א ברבי צדוק אומר מצוה. זכר לתפוח שהיו יולדות שם בביתם בלא עצב. וזכר לטיט: ד וכן הבן שואל. בכל הספרים אין כתוב וכאן אלא וכן. כמו כן בנות ללפתד דוברות (במדבר כז) כלומר ודין הוא שבמזיגת כוס שני יהיה הבן שואל מה נשתנה: והלילה הזה כולו צלי. בזמן שבית המקדש קיים היה הבן שואל כך: מתחיל בגנות. מתחלה עובדי ע"ז היו אבותיו ועבדים היינו: ומסיים בשבח. שקרבנו המקום לעבודתו ונאל את אבותינו ממצרים: ה כל שלא אמר ג' דברים אלו. שלא פי' טעמן של שלשה דברים אלו: וחותם

ושני תבשילין (ב). אף על פי שאין חרוסת מצוה (א). רבי אליעזר בר צדוק אומר. מצוה (ב). ובמקדש (ג). היו מביאים לפניו גופו של פסח (ד): ד מזגו לו כוס שני. וכאן הבן שואל אביו (ה). ואם אין דעת בבן. אביו מלמדו. מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה. הלילה הזה כולו מצה. שבכל הלילות. אנו אוכלין שאר ירקות. הלילה הזה מרור. שבכל הלילות. אנו אוכלין בשר צלי. שלוק. ומבושל. הלילה הזה כולו צלי (ו). שבכל הלילות. אנו מטבילין פעם אחת (ז). הלילה הזה שתי פעמים (ח). ולפי דעתו של בן. אביו מלמדו. מתחיל בגנות (ט). ומסיים בשבח (י). ודורש (יא) מארמי אובד אבי. עד שיגמור כל הפרשה כולה: ה רבן גמליאל היה אומר. כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח (יב). לא יצא ידי חובתו (יג). ואלו הן. פסח. מצה. ומרור. פסח. על שום שפסח המקום על בתי אבותינו

יכין תפארת ישראל יכין

לישראל שנמשלו לאגוז, שנתרסקו בתוך הטיט [תע"ג]: כ) כנגד פסח וחגיגה. ונהנו בעצם של זרוע, וכזית בשר ברחמו לני, ובילה לעוזה [שם]: כא) דאינו בא רק לבטל טעם חריף שבמרור במזיק לגוף: כב) שנעשה מתפוחים, זכר לטיט וזכר לאילני תפוח, שהיו יולדות שם בביתם בשדה מירחת המצריים, ויולדות שם בביתם בלי עצב, ולר"ח בר לחזק צריך לברך עליו אקבו"ל על אכילת חרוסת. ולא קיי"ל כן: כג) כלומר ובזמן שביהמ"ק קיים: כד) ר"ל גם גוף הפסח לגוי הביאו לא לפניו: כה) כ"ל דמלת „כלו", ר"ל אע"ג שבכר היה יכול לשאל כשאכלו ירק קודם הסעודה, הכם באחור ישבחנה, להמתין בשאלתו, דאולי יפרשו לו הענוי, או אולי יראה עוד שטייס וישאל על הכל ביחד, וכשרואה שמוזגין כבר הכוס לשתות ולא פרשו לו. אז שואל על הכל מה נשתנה [ואולי גם לזה רמז רש"י במ"ש

תוספות חדשים

לא שתה בדיעבד בלא הסיבה יצא חמץ הזה. וגם הכשים חייבות באכילת מצות ובכזית מצה ושיעור הכוס הרביעית ושתה לכתחלה כולו ובדיעבד ברובו: ד תוי"ט ד"ה שבכל כו' מסיק בגמ' כו' ע"ש. אמר המגיה בגמ' מסיק כן על הברייתא. אבל במשנה בכ"ש נרים בהדיא אין אנו חייבים לעבל אפילו פעם אחת ומעות נפל בכל ספרי מסנ"ר ולא ראיתי לשלות בו יד להגיה בפנים:

ראשון לציון

ה תוי"ט סד"ה כל שלא אמר כו' מצה זו ומרור זה. כל זה כתבו תוס' במשנה דהכא ד"ה ואמרתם:

(פ"ז הל"ה ופ"ח הל"ד). הפסוקים לכל אחד המובאים במס"ב ליתא בכל המסניות ובמסני"ר ובמס"ב בדפוסים הישנים. ובדפוסים החדשים הוסיפום עפ"י המהרש"א שהגיה אחר ד"ו (ש"ת). ד"ס.

מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים. לשון הרמב"ם בסוף הלכות חמץ ומצה. על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקב"ה וגאלם מיד שנאמר (שם) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וכן גירסת הרא"ש במשנה. ובריש"ף גורס כגירסתנו אבל גורס כמו שנאמר ויאפו וגו' וכתב הר"ן שגא' ויאפו את הבצק וגו' ולא יכלו להתמהמה שאילו יכלו להתמהמה היו מחמיצין לאותו דפסח מצרים לא נסג אלא לילה ויום [כדכתב הר"ב במ"ה פרק דלעיל] ולמחר היו מוחרין במלאכה ובחמץ ולפיכך אילו יכלו להתמהמה החמיצו עיסותיהם לעורך מחר שלא הוזהרו בכל ירחה אלא מתוך שלא היה להם פנאי אפאוהו מצה וזכר לאותה גאולה נצטוו באכילת מצה עכ"ל. דקדא דלא ירחה בפרשת והיה כי יביאך ה' אל ארץ כתיב (שם יג) ואע"ג דכל יום ט"ו היו אסורים לאכול חמץ כדאמר לילה ויום. מ"מ במלאכה היו מוחרין שלא נעטוו במצרים על שביתת יום טוב ונאמר לפניו הללויה. טעמא כתבתי לעיל במשנה ז' פרק ה': והיו

בית

יכין תפארת ישראל בועז

לד) (א) פסח, על פסח של בתי ישראל, שהיו רואיים להדם תחת כפות רגלי מדת הדין כמו המצריים מדהיו עע"ז כמותם, ומפ"ה הקב"ה פסח עליהם: לה) ומצה על שלא הספיק בצקם להחמיץ [כך הגירסא ברא"ש] כמו שנגאלו קודם הזמן הקבוע, מדהיו רואיים להשאר במצרים ת' שנה, ונגאלו בשנת רד"ו, כמו כן נצטוו במצה שיאכלו לחמם קודם זמנו הראוי: לו) ומרור ע"ש וימררו את חייהם, שגם על המרירות שנתמרר חיי אבותינו בריכין אנו לשבח לשמו ית', דקשי השעבוד הבלים מניין הת' שנה: לז) תשעה מיני שבחים נאמרו כאן, נגד תשעה הנלגלים שחשבתו קדמונים, לומר שהפך הקב"ה טבעם וטבע כל הבריאה, בעבור ישראל עמו, השר את כל העולם והטבע תחת כפת רגלם: לח) ולזמן לומר הללל

בגוי ושפוי כזאת יצאו כשה מתחת סרסות אבי טורף. אמנם הקב"ה ברוב רחמיו הפך הג' מניעות הנ"ל שלדרכם יהיו כולן שבות למהר נאולתם וכל מניעה ומניעה לחתה חבירתה. דלדרכם מפני שהיו ישראל רעים וחטאים הוצרכו להגאל קודם זמנם, דלולי שאמרו כפי זמן הקבוע, הא נשחתים ומחוטאים עד אין מרפא, ובני להגאל עוד, לכן הוצרכו להגאל קודם זמן הקבוע. ומפני שהיו נאולתן קודם זמן הראוי, לכאי היו צריכים המצריים למהר חייהם, כדי שיפלים קושי השעבוד את זמן הראוי. כמלא שגם מרירות השעבוד חסר גדול הי'. לכן נתה התורה הקדושה לעשות זכר לג' עניינים אלו ע"ו ג' דברים שהן שוים לג' הענייגים הנ"ל בג' מיני הסחתות. דהיינו פסח על שם שפסח וכו', הוא הסחתות הסח עם מניעה הא'. מפני שלא כשהיה הקב"ה עובר בגלגלי הופה בתוך מצרים ומרוף זרוע אף קדקד, ובביבו נסערה מאוד, היו ישראל רואיים להיות מיכים ונרמסים, תחת שעבוד פרסות אביריו ואעפ"כ הוא בחסדו ובחמלתו פרס כנפי רחמיו עליהם נגון והמלט. כנגוד בוסס במלחמה, ותולעה מהעקמת לפני רגליו, והוא בחן ובחסד חס עליו מלדורסו, ושוסת עליו ברחמים רבים. עוד לותנו תה"ק, לאכל מצה, על שום שלא הספיק וכו', שהוא הסחתות בתואר עם מניעה הב'. שגם המצה נעשית בחפזון, שהרי לא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם הקב"ה לגאלם, וע"י שאתגרשו ממצרים ונלעלו הרעים' בשבת החימוץ, והולרך לאפות מצה, דהיינו קודם זמן הרחוי לחימוץ עיסה. כמו כן ישראל ע"י שלטולה ומרדהם בלי מנוח מעבודת הפרך, לא תקן עיסתם כראוי לעבודת ה' [עי' ברכות י"ז א] ומהחשש שלא יתפגמו ויתקלקלו ביותר, הולרך הקב"ה לאפות עיסתם מהר ולהוציאם קודם זמן הגזירה. עוד נצטוו לאכל מרור על שום שמררו המצריים חיי אבותינו, והוא הסחתות הטעם עם מניעה הג', שכמו המרור בחחלתו חריפותו יומר לחיך אוכלו, וכהם יפך לשון הטועמו, ואעפ"כ אכילתו טוב לבריאות הגוף ולעבל מהר מזונות קשים שבמעיים. כמו כן קושי השעבוד ולאו רע ומר הי' לשיות הגרמים הכם, אבל עכ"פ הי' לטוב להם לעבל מהר הגזירה הקשה להשאר עם ת' שנים, וע"י קושי השעבוד מהרו ויצאו קודם זמנן. או ל"ל דג' מיני הסחתות הללו של פסח, מצה, ומרור, מרמזים לג' דברים שעל ידן נמהר גאולת ישראל ממצרים. הא' מצד הקב"ה ורחמיו יתברך ומשמרו הברית והבטחה אשר נשבע לאבע"ה, נגד זה נצטוו לעשות פסח שהוא שוה בשם עם מה שכסח הקב"ה ברחמיו על בתי ישראל במצרים. הב' מצד ישראל, דאע"ג שהיו רעים אז כמו שאמרנו, עכ"פ עדיין לא החמיץ עיסתם לגמרי, והיו רק בחולה מסוכן שיש עדיין תרופה למכתו. ופוק חזי מה עלתה בהן, שהרי זכו למה שלא זכה שום דור, שהרי זכו לומר זה אני, ולראות גנוי שכינה בהר סיני, ולראות שפחה על היס יותר ממה שראה יחזקאל [סוטה ד"ל ע"ב] ולכן על שם זה נצטוו במצה, שהוא שוה בתואר עם מעמד ישראל אז. דהרי ידוע דעיסה ובצק הן מסל אנוף, שגלות גם הוא מכמה מיני יחד, והשאור הוא משל היצ"ה שבו, וכמו שאמר"ל [ברכות י"ז א] רבש"ע נגוי וידוע וכו' ומי מעכב שאור שבעיסה וכו', ר"ל השאור שבגוף. ולכן קאמר שכמו שעיסת המצה לא החמיצה, כך לא הספיק בצקם של אבותינו במצרים להחמיץ בהועבות מצרים, עד שנגלה עליהן הקב"ה. וכן במצה כתיב ויאפו את הבצק, שנגאלו קודם שהחמיץ גם הוא. הג' מצד פרעה בהשעבוד משום שמרמו המצרים חיי אבותינו יותר מהנגזר עליהן ועל לא דבר, ואיך יהיה לדיק מם לפני רשע, ולכן היה הדין מוהן, שגם אם לא היה הקב"ה מבטיח לאע"ה לעמוד לימין בניו, עכ"פ שופט כל הארץ רואי שיעמוד לימין בניו להושיעו משופטי נפשו. ועל שם זה נצטוו במרור שהוא שוי במרירות עם הארבה, שאין בני אדם יכולים לאכלו מבלי מבלי שיוריד דמעות תחת מרירות עבודת מצריים ועגוייה, עד בעם עיניים מלאות דמעות נעקו אל ה' מושיעם. או כ"ל לפרש בחופן אחר. דידוע דכל מה שיארע לו לאדם תלוי בג' דברים. במזל, בגדלתו, ובעבייתו. ובמצרים היו בולם לרשותם, דמזלם, היא תעודה העליונה הנסתרה, [עי' בגירושיו סוף קדושין] הי' גרוע מאד, בא ראה מה שאמר פרעה, רמז מי

רעה

בכל דור ודור. מ"ר פ"ז מהל' מצה ה"ו: לבניך. מ"ר פ"מ מהל' מצה ה"ה: למי שעשה. נר.וס מ' ע"ח

שנויי נוסחאות

על (שום) שנגאלו נד"ל וכי"מ מ' ניתא. (אבותינו במצרים). נכי"ח ישראל.. נכי"ק וכי"מ מ' ליתא נד"ל במצרים. ברור נכי"ק וכי"מ נ' מרורים. (המצריים) נכי"ח ליתא. בכל דור כו' עד לפיכך ליתא נכי"ק. לראות נכי"ח להראות וכ"ה בסמ"ג עשין (מצ) ועי' אבודרהם. (הוא) יצא כו' ממצרים נכי"מ מ' ליתא. (שנאמר כו' ממצרים) במס"ד פיזו וכי"מ נ' ליתא וכן ליתא בהמב"ם בסדר הגדה. ועי' אבודרהם. ביום ההוא (לאמר כו' ממצרים) נכי"מ מ' ביום ההוא וגו' ועי' ד"ס. אנחנו נד"ל וכי"ק אנו. להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי (ע') במס"ל.. לשבח לפאר לרומם לנצח ולגדל למי (ז') ; נכי"מ נ'.. לשבח להדר לרומם לגדל ולנצח למי (ז') ; נד"נ.. לשבח לרומם לפאר ולהדר למי (ו') ; נמס"ד פיזו.. לשבח לרומם ולפאר ולהדר לגדל ולנצח למי (ח') ; נכי"ל.. לשבח לפאר לרומם ולהדר ולקלס למי (ז') וכן ליתא לברך ולעלה נסרע"ג ובאבודרהם ; נכי"ף כ"י.. לשבח לפאר לרומם לגדל ולברך למי (ז') ועי' תוי"ט. (לאבותינו ואלנו נכי"ק ובמסנ"ל ליתא, הוציאנו נכי"ק ובמסנ"ל והוציאנו. (מיגון לשמחה כו' ומשעבוד לגאולה) נכי"ק וכי"מ נ' ובמסנ"ל ליתא וכן ליתא נכי"ף ; נד"נ ליתא וממשעבוד לגאולה; נכי"מ מ' ליתא סיגון.. לאור גדול. תלמוד נכי"מ מ' שיר חדש הללויה ועי' בתוס'. נ מ ר ד כ י.

ן [*בית שמאי אומרים כו' ובית הלל אומרים כו'. כ"ל דס"ע סברי רוב הלל אחר מזונו וכדתניא [דף ק"ט ע"א] רבי אליעזר אומר חוטפין [אוכלין מהר] מצות בלילי פסחים בשביל תיטוקות שלא ישנו ותניא ר' עקיבא בע"פ היה אומר הניע עת לעמוד מבית המדרש בשביל תיטוקות שלא ישנו וקשבתי בית שמאי דיש למהר ולא לומר קודם המזון רק מזמור מ' וב"ה סברי כיון דבמזמור הראשון לא נזכר קריעת יס סוף לריך שיאמר גם הכני שיש בו הזכרת קריעת יס סוף כיון שאומר אח"כ ברכת הגאולה כי לא עושנו ישראל מיד מצרים עד שנקרע להם היס ועוברנו המצרים ושם נאמר ויושע וגו'. ולא שייכא פלוגתא זו לסעודה אלא קולי ב"ש ותומרי ב"ה במס' עדיות דקולייהו דב"ש לפני המזון אומרא היא לאחר המזון שאדם כבד בטבעו ולריך שיחעוף [כ"ל שלא שיסרוף שינה שלו]: ולא היה חושש. דר' טרפון לא הוסיף להאריך בדברי בקשה ולא היה אומר אלא הודאה. הוספת: ן ברכת השיר. כתב הר"ב אית דאמרי נשמת כל חי וכתבו התוס' דקורלו ברכת השיר לפי שבשבחות אומרים אותו אחר פסוקי דזמרה. ולאית דאמרי יהללוך. פי' הרשב"ם דברכת השיר כלומר ברכת השבח דגומרין בו בא"י מלך מהולל בתשבחות: [*בין הכוסות הללו. בין [ב'] ראשונים לשנים אחרונים אם רצה לשתות ישתה. [רשב"ם]]: בין שלישי לרביעי לא ישתה. פי' הר"ב שלא ישתכר כו'. ואי"ת כבר משוכר כו' יין שבתוך המזון אינו מבכר. בירושלמי הביאו הרי"ף וכתב ב"י סי' תע"ג דהפסר לומר דאף בין ראשון לשני לא ישתה כדי שלא ישתכר וימנע מעשות הסדר וקריאת ההגדה

ן עד היכן. קב"ר פ"ג ק"ז ע"ד: עד הלמיש. מ"י פ"ח מה' מלה ה"ט: ן בי נו. ק"ו ע"ב מיי' פ"ז ופ"ח מה' מלה ה"י: במ"ע עמין מ"ת מוס"ע או"ח סי' תפ"ט: דבריו. מיי' ומת"ע שם מוס"ע או"ח סי' ת"ל ס"ח: בין חכוסות. ק"ח פ"ל ירושלמי מגילה פ"ג ה"ה מיי' פ"ז שם וסמ"ג שם מוס"ע או"ח סי' תפ"ג: בין שלישי. מיימון וסמ"ג שם מוס"ע או"ח סי' תפ"ג:

ן בית שמאי אומרים. עד אם הבנים שמחה. ובית הלל אומרים עד הלמיש למעינו מים ס) וחותם בגאולה מא). רבי טרפון אומר. אשר גאלנו. וגאל את אבותינו ממצרים. ולא היה חותם מב). רבי עקיבא אומר. כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתינו לשלום. שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך. ונאכל שם מן הזבחים מג) ומן הפסחים כו' מד) עד ברוך אתה ה' גאל ישראל מה): ן מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו מו). רביעי גומר עליו את ההלל מז). ואומר עליו ברכת השיר מח). בין הכוסות הללו אם רוצה לשתות ישתה מט). בין שלישי לרביעי. לא ישתה נ):

שנויי נוסחאות

ן אם הבנים שמחה בכי"מ מ'... שמחה הללויה ונגמ' מכמע דט"ס היא (ד"ס). ובה"א עד הלמיש בכי"ק בה"א עד הלמישו (?). אשר גאלנו בכי"מ מ' בטעות עד אשר גאלנו; בכי"מ כ' ברוך אשר גא'. (וגאל א"א מסצרים) בכי"מ מ' ליתא. ולא היה חותם בכי"מ והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור ולא היה חותם וכ"ה בד"ל ובכי"ף ובכלא"ם (ובכס ואינו חותם); במסבי"ר והגיענו הלילה הזה ואינו חותם; בכי"ק והגיענו לליל"ה..ומרורים ואינו חותם. ר"ע אומר במס"ד פיהו ר"ע מוסיף בכי"מ.. אימר מוסיף. כן ה' אלהינו בכי"מ מ' בטעות עד כן.. (ואלהי אבותינו) בכי"מ מ' ובמסבי"ר ליתא. יגיעו בכי"מ הגיעו.למועדים ולרגלים אחרים בד"ל ליתא למ' ולרגלים;בכי"ק ליתא למ' אחרים (ובס הסדר לרגלי' ולמועדי'); במסבי"ר ליתא ג"כ למ' אחרים ולמ' ולמועדים. לשלום בכי"ק בשלום. בבנין עירך בכי"מ בציון עירך.וששים בעבודתך ונאכל במסבי"ר.. בעבודתך ובחירוש בית מקדשך ושם נאכל. (כן הזבחים ו) מן הפסחים בכי"מ מ' ליתא; במסבי"ר ובמסבי"ר להפך מן הפסחים וכן הזבחים בכי"ק מן הפסחים ומן זבחי שלמים. כו' עד בכי"מ מ' ולרגלים אחרים כו' ותותם ברוך; במס"ד פיהו אחרים כו' עד שיגיע דמם ברוך (ונ"ל דמם וכו'. ד"ס); בכי"מ מ' אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון; בכי"ק שיגיע דמן..; במסבי"ר אשר הגיע..; בכי"מ עד שיגיע דמן כו'. בכי"מ מ' ונורה לך (שיר חדש) על גאולתנו (ועל פדות נפשנו) במסבי"ר ליתא.כן ליתא בכי"ק כמו' ועל פדות נפשנו. ן מברך על מזונו בכי"ק וברך.. גאולו בל"ל יברך; בד"ל ובכי"ל מברך על ברכת מזונו. גומר (עליו) בכי"ק ובכי"ל ליתא. הללו בכי"ק האלו. אם רוצה בד"ל ובכי"ק ובמסבי"ר אם רצה:

יכין תפארת ישראל בועז

ן עד היכן הוא אומר (ב): תרוייהו ס"ל שאין לומר רוב הלל רק אחר המזון כדתניא חוטפין מצה בלילי פסחים, בשביל תינוקות שלא ישנו, רק לב"ש מטעם זה, לא יאמרו מהלל רק מזמור מ' קודם הסעודה, ולב"ה מדלא נזכר במזמור הראשון יציאת מצרים וקריעת יס סוף, לכאי ס"ל שיאמר ג"כ בלאת ישראל. [ואילה"ק הני דו"ל הכא מקולי ב"ש ומתומרי ב"ה, ואמה לא נשנה בעדיות [פ"ד]. י"ל דקולא דאתא לידי תומרא הוא, שע"י שלא אמר בלאת מקודם. יצטרך לאמרו אח"כ, כשיכבד גופו עליו מחמת אכילה ושינה] מא) ר"ל ואומר אח"כ ברכת הגאולה, ופליגי ר"ש ור"ע בטעמתה: מב) ר"ל פותח בברוך ואינו חותם בברוך, דדמי לברכת המצות והפירות, דכל הטוסח הדא הודאה היא: מג) חגיגה: מד) דנאכל לבסוף על השובע: מה) דמדהסיף דברי רצוי, הו"ל ברכה אחרוכה, צריך להתוס בה בברוך ואח"כ טוטל ידיו לאכול מצה ומרור וכוועד כדרכו: מו) בה"מ: מז) ואומר אח"כ נס הלל הגדול: מח) י"א דר"ל נשמת כל חי, שנקרא ברכת השיר מדמיוחד לשורר אותו בשבת וביו"ט אחר פסוקי דזמרה. וי"א דר"ל יהללוך, שנקרא ברכת השיר, מדהוא הברכה שאחר ההלל. ואמו נוהגין לומר תרוייהו, רק לא יסיים מלך מהולל אחר יהללוך, מדיסיים אחר שהתחיל בראתה ברכה עלמה [ת"פ]. ואחר יהללוך, מיד יאמר כוס ד' ויברך ברכה אחרונה, ואח"כ יאמר אחר הסיומים [רע"ז סס]: מט) ולא חיישינן שישתכר, ולא יאמר הגדה, דשייה שבתוך אכילה אינו משכר [אמנם ל"ל כמו דמתלקינן בשלמא בין שתוי לשכור [כלא"ת ל"ע] כמו כן מתלקינן הכא, דדוקא שתייה קלת יותר מרגילות, אם הוא בתוך האכילה אינו משכר. אבל שכרות, דשייה שתייה מרובה, ודאי אפילו בתוך אכילה משכרת, ואחר יעיד הסיון, מיהו לא חיישינן לה שישתה כל כך בתוך הסעודה]: נ) שלא ישתכר ולא יהיה יכול לגמור ההלל כתב

תוספות חדשים

ן במשנה ברכת השיר. בס"ע סימן ת"ס כתבו האחרונים שאנו מהגיס כדעת הגאון והרא"ש לומר יהללוך עד מעולם ועד עולם כו' ולא יסיים בברכת מלך מהולל כו' עד לבסוף אחר ישתכר: שם לא ישתה. וכתב בס"ע סי' תס"ח דאסור לשתות לאחר ד' כוסות רק מים בעלמא ומקילין לשתות לאקרי"ן או ט"ע ובקאו"י: שם לא ישתה. עיין בתוי"ט מ"ש בשם רבי יהונתן וכתב דכתב כן הרשב"ם וכן עיקר כדמוכח בהריא"ש בס"ש בשיטין

משכר: ח מפטירין. אני שמעתי לשון יפטירו בשפה (הלים כב) כלומר פותחין ואומרים ורבותי פירשו לשון הנפטר מחבירו כשנפטרין מן הסעודה אין מסיימין אותה באפיקומן באפיקו מנייטו כלומר תוליו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר לא פת ולא שום דבר גזירה דלמא אתי למיכל מן הפסח בשני מקומות אבל לאכול דברים אחרים במקומו הראשון שרי ובלבד שלא יעקר מחבורה זו לאכלם עם חבורה אחרת. ואית בגמרא מאן דפירש אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. °אפיקו מיני מתיקה דלאחר שאכלו את הפסח אין נפטרין מן הסעודה באכילת מיני מתיקה ופירות ברגילין לאכול לקנוח סעודה ואפילו במקומן שלא יאבד טעם הפסח מפיו וכן עיקר. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. כך אין מפטירין אחר מצה אפיקומן. שצריך שיאכל כזית מצה באחרונה בזמן שאין פסח ואחר אותה מצה אין נפטרין ממנה באכילת דבר אחר: ישנו כולם לא יאכלו. אם התחילו לאכול פסחיהן ושנו כולן שוב לא יאכלו דגראה כאוכל בשני מקומות דמאחר שישנו הסיחו דעתם מלאכול עוד וחשיב ליה כאכילת שתי מקומות ואומרא בעלמא הוא והוא הדין נמי למצה בזמן הזה: רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו. אריש קאי דאמר תנא קמא ישנו מקצתן יאכלו ואתא רבי יוסי למימר הני מילי אם נתנמנמו שלא נשקטו בשינה. אבל אם נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו הנרדמים לכשיעורו משנתם. והלכה כר"י: ט הפסח אחר חצות מטמא את הידים. דהא עוד הוא מחלות ואילך.

ח ואין מפטירין אחר הפסח אפיקומן[נא]. ישנו מקצתן יאכלו[נב]. כולן לא יאכלו נג). ר' יוסי אומר. נתנמנמו נד). יאכלו. נרדמו לא יאכלו[נה]: ט הפסח אחר חצות. מטמא את

ההגדה. והא דנקט דבין ג' לד' ולא ביאר בין ראשון לשני משום דמלתא דלא שכיחא היא להיות אדם שותה כ"כ קודם אכילה והכ"ר יהונתן כתב דיין שלפני המזון אינו מסכר ע"כ. וכך כ' הרשב"ם מדלא ממעט תנא אלא בין ג' לד': ח ואין מפטירין אחר הפסח. וכתב הר"ב וכך אין מפטירין אחר מצה אפיקומן. שלריך שיאכל כו'. משום דעבידי זכר לפסח בזמן שבית המקדש קיים. רשב"ם. [ולא מיבעי (לתנא דמתניתין לאשמעינן אין מפטירין) אחר מצה כיון

דלא נפיש טעמייהו (בקל יכול עבוריה טעם מצה) אבל פסח דנפיש טעמיה ולא מצו עבוריה (הוי אמינא) ליה לן בה. קמ"ל. גמרא]: ישנו מקצתן יאכלו. פירוש אותן ששנו יאכלו לכשיקיצו. ר"ן: נתנמנמו. פירש הר"ב שלא נשקטו בשינה הכי איתא בגמרא כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר. ופירש הרשב"ם לאהדורי סברא מילתא דלריכא סברא כגון בשואלין אותו היכן הנחת כלי זה וכי מדכרו ליה הנחתו במקום פלוני מידכר ואומר הן לו לאו. ובפ"ב דמגילה דף י"ח כתב רש"י אהדורי סברא דבר הבא מבינת הלב [*ומ"ש הר"ב והלכה כר"י הכי מוכח בגמרא]: ט הפסח אחר חצות מטמא את הידים. פירש הר"ב דהא עתר הוא. ובגמרא דמתניתין ר"א בן עזריה היא דסבירא ליה דמן התורה אינו נאכל אלא עד חצות כדיליף להו מקראי דאל"ה אלא מגזירה הכמים דאינו נאכל אלא עד חצות כמ"ש במשנה ה' פרק דלעיל לא הוי עתר כמ"ש ברים ברכות בשם תוספתא דפרק שני דמגילה. ומתניתין דלעיל רבי עקיבא כמ"ש שם והכי נמי מתניתין דסוף פרק שני דמגילה. ועמוד

דגמרא

ורבנן

יכין תפארת ישראל בועז

נא) כתב רבינו אליעזר משכמי במעשה ה', שני המלות מפטירין ואפיקומן, יווניות הם, [אפטיר] טעימה בלשון יון, [ואפא קומן] ר"ל אחר השומן, של פסח, כדי לקנחו מהפה. ואני שמעתי דבלשון יון [פטיירא] הוא אכילה [ועפי פאגאן] ר"ל אחר הסעודה ובלשונינו הוא [דעסערט], לו [נאכטיש], וכן פירות ומגדים שאוכלין אחר הסעודה (ג) וקאמר התנא הכא דאסור לאכל שום דבר אחר אכילת הפסח. וה"ה בזה"ז אסור לאכול שום דבר אחר הכזית מצה שאוכל בסוף הסעודה, וכמו כן אסור לשתות שום משקין אחר הד' כוסות מה"ט. וי"ל דטעם אסור השתייה, כדי שלא להעביר טעם המצה [ותמהני הרי כבר עבר ע"י ב' כסי בתראי]. אמנם עיקר טעם איסור השתייה כדי שלא ישתכר ויתנו מלספר ביציאת מצרים עד שהתפנו שנה, לפ"ז משקה שאינה משכרת רשאי לשתות: נב) הן עצמן כשיקיצו: נג) דנראה כאוכלין הפסח בב' מקומות ואע"ג דאכילת פסח מצוה דאו', יש כח ביד חכמים לעקור דבר מ"ה בשב ולא"ת [כיומות ד"ל מ'], נד) [שנומענרן], דקרי ליה ועני ולא ידע להאדורי סברא, דהיינו כשנשאלין אותו איה הנחת כלי זה. לא ידע להשיב, ואם שואלין אותו הנהתו במקום פלוני, משיב הן: נה) ר' יוסי אריסא נמי קאי, דגם במקצתן דוקא בנתנמנמו יאכלו, אבל בישנו, שנשתקטו בשינה

לא

הטבע אתם הנפש הבהמי בקבר האפול. אבל לשם נהפך האפילה הזאת לאור גדול, כי שם בעה"ב לא ישקט שמשם לעולם, ולא תחשך אורם ע"י ענני הקריות כבעה"ז, והוא תחיית המתים. ומשעבוד שמשועבדים לשלם תמיד השפר חיב היתן, שחתם א"ע אלע"ה עליו להיות בניו גרים גרורים בארץ כל ימי עולם, כמ"ש ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא לשם [דר"ל לע"ד], שא"ל שקב"ה בזמן שכרת עמו הברית, שלא יתחוב אאע"ה מהמת שכרת שקב"ה עמו ברית להיות לו ולזרעו אחריו לאלהים, יחיו זרעו בעולמם תמיד בהשלחה ושחר וכבוד. לכן אמר לו הקב"ה, לא כן, רק לנסיון הוצא האדם לעולם, וביותר צריכים לומה זו לאתגשות. ולכן ידוע תדע כי גר יהיה זרעך על הארץ, שאינה שלהם, לא לבד שיהיה רוב ימיהם בעולם כלו בגשר שהם דחוקים וסחופים אלא גם מלות הה"ק תעבה אותם גרים בארץ ואינם רשאין לאכול כל מה שירצו ואינו רשאין לעשות מה שירצו, ומתי שירצו, רק מה שיראה להן בע"הב יתי' ואינם בבלל עם הארץ, כי הם עם השמים, וצריך כל מ' לעמוד כמלאך אם על הארץ, ורחשו בשמיה, ולא יחוב מפני כל. ולכן בתמת עברו עליהם רוב ימי עולם בגשר וגירות. ולא זכו לגאולה שלמה כל ימיהם עוד]. אבל אז בביאת המשיח יזכו לגאולה שלמה לעבוד הש"ל. ולכל אלו זכו ע"י יציאת מצרים, לכן נאמר לפנו הכלל שמכר בו ה' דברים היקרים הללו, לבודות לה' על מתנותיו המפוארות אלו שמתן לנו: (ג) וגו"ל דאע"ג דנראה שהמלות נסתרשו הרבה ממה שהן במקורם בלשון יון. אבל אז"ל שהם הם בעלי לשון הקדש כרמב"ם ריש הרמות כך דרכם בקדש. שבשקבלו מלה יונית לתוך לשונינו הקדושה. כגריחוה להתיסד תחלה, לכן שבשו המלה במקורה בכוונה, והשבו לקרותה בלופן אחר, דהיינו כפי הנאות לפרשה ע"ם דרך לשונו הקדושה, כדאמרי' [שבת דע"ז ב'] דלגא דרך גנ, מחכילתא מתי תכלא דא. וכמו כן אמיתן רש"ד דב"מ, ביומית נקרא

אסמיאתם

ח ואין מפטירין. ק"פ ע"ז פ"ע ע"ח פדר"ח פ' ל"ב. מיי' פ"ח מהלכות מלה הלכה ב', סמ"ג עשין ע"ח מתש"ב אות ט' ט"ז פע"ח סעיף ח': ישנו. ק"ב ע"ח מיי' פ"ח מהלכות מלה הלכה י"ל ופ"ח מהלכות קרבן פסח הלכה י"ד סמ"ג עשין כ"ו טוש"ע או"ח סי' תצ"ו סעיף ג': ר"א נתנמנמו. ק"ב ע"ב מיי' שם טוש"ע שם: ט הפסח אחר חצות. ק"ב ע"ב, ירושלמי ברכות פ"ח ה"ח:

שנויי נוסחאות

ח ואין מפטירין במשב"כ ובכי"ק ובהשכי"ל אין מפטירין. אפיקומן בכי"ק אפיקמון.

תוספות חדשים

בפיקרן ריש ד' ק"מ וע"ש ודו"ק פר"מ: ח הר"ב ד"ה ר"י וכו' והלי כר"י. וכ"פ בס"ע סי' תע"ח ס"ב ולא יאכל אפיקומן בשני מקומות אפילו בחבר אחד. וססכמת אחרונים דלכתחלה יאכל בשני יתיתי. ואם שכח ולא אכל אפיקומן ולא מצה עד שגעל ידיו לו אחר הב ונגנך אוכל בלא ברכת המוציא. ואם לא מצה עד לאחר בה"מ אם קודם שבנך בפה"ב יטול ידיו ויברך בה"מ ובפה"ב ושתה הכוס. ואם לא מצה עד אח"כ לא יאכלנו ומ"מ פסק דיאכל אותו ויברך בה"מ בלי כוס. (בסימן תע"ז)

ראשון לציון

ח הר"ב ד"ה מפטירין כו' ורבותי פירשו כו' ברכות סד:

תוספות רע"ק

ח [אות נא] בהרע"ב ד"ה מפטירין. אפיקומן אפיקו מיני מתיקה) בס' תשבי כתב ותמוה לי איך לא ידעו שהוא לשון יון ממש אפיקומס נקרא סעודה גדולה. ומה שאוכלים אחר הסעודה נקרא אפיקומן:

לקוטים

ח במשנה אפיקומן. המוסף הערוך פי' המלת אפיקומן בלי יוני הוא פירות ומגדים האוכלים בקיומת סעודה ולפ"ז מפטירין לא הוא לי יפטירו כיון שלוגו אלא שם דבר בשלמה אם הוא מורכב ור"ל אפיקו מין לו (מנה) יכון לי' אין אומרים הוצילו מין ודוק אלא הוא לשון יפטר פסיכ"ר ולא נעתיק לחוסיף כ' כדפי' הר"ב אלא שהו יוצא לב' פעולים דוגמת מפקידים שר"ל שהם סבה בפלוני יהי' נפקד וכן בכלן

לא

דנאמר חפזון עד שעת חפזון שחפזו לצאת והייט עמוד השחר כדכתיב (שמות יב) לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ור"ל סבר עד שעת חפזון מצרים בשעת מכת בכורות שעל ידיה נחפזו למהר לשלחם מן הארץ וכו' ומתניתין דסוף פרק איזהו מקומן נמי כרבי אליעזר בן עזריה כמ"ש שם בס"ד והכי נמי מתניתין דריש ברכות מדלא תנן נמי אכילת פסחים בהדי דמני שמנותן עד שיעלה עמוד השחר: הפגול. מפרש בגמרא משום חשדי כהונה שלא יפגלוהו ברצון להפסיד את הבעלים גזרו עליו ורבנן גזרו על הטהר שיטמא את הידים כדי שלא יטעלו באכילתו ומגלן דפסח לאחר חצות הוי עוהר דכתיב בפסח (שמות יב) ואכלו את הבשר בלילה הזה וכתיב התם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות: ברכת הפסח. אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח. ברכת הזבח אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח. וזבח האמור כאן הוא חגיגת יום הארבעה עשר והלכה כר"ע:

הידים נו). הפגול נז) והנותר נו). מטמאין את הידים. בירך ברכת הפסח נח). פטר את של זבח נט). בירך את של זבח ס). לא פטר את של פסח. דברי רבי ישמעאל. ר' עקיבא אומר. לא זו פוטרת זו. ולא זו פוטרת זו סא):

סליק מסכת פסחים.

סליק מסכת פסחים.

הפגול פ"ו מ"ג פ"ה מ"ח מ"י: מ"ח מהלכות מאכלות אסורות פרק ט"ו: ברכת הפסח. קכ"ח ע"ח מ"ש מהלכות מ"ע ע"ב צמחים נ"ז ע"ח: לא זו פוטרת זו. פ"י: פ"ח מהלכות חמץ ומצה הלכה ו': סליק

שנויי נוסחאות

מ הפגול כד"ג בעשות המפעל. מטמאין בכי"ק מסמא. פוטרת זו בכי"ק פוטרת את זו וכן בסמוך.

לקיטים

לא יגרמו שאפיקומן יהיה הנפטר במסתיים (קול הרמ"ז): ברע"ב ד"ה מפטירין כו' שלא יאכל טעם וכו' ומסיים בסכסכים ח"ל ולפי שדינו ליאכל על השבע וכן כל קרבנות כדכתיב לגבולה כדרך שמלכים אוכלים ע"כ וכי' שהמלכים שבעים וכן צריכים לאכול הקרבנות על השבע לכך אמרו במתות כ"ח ומצה שזה תלוי בזה דלפי שדינו ליאכל על השבע לכך בעי' שיאכל טעמו בפיו שלא יאכל דבר אחר אחריו (שם): ברע"ב ד"ה ר"א וכו' אריבא קאי פי' שלא תאמר דאשיפא קאי כולן לא יאכלו וה"י אמר דאפי' כולם אם נתנו' יאכלו אלא אריבא קאי והכי מוכח בגמ' דאמריי יביב קמיה דרבה חזייה דהוה נגעם א"ל מינס קא נאים מר וא"ל מינומי קא מנמנמא אלמא מתני' מייתי אפי' בא' שנרדם דלא יהיה יכול לאכול שכ' דטעמא דלא קאי לאפיקא מטוש דכיון דאייתי בכולן מלן יוכח אם נרדמו או נתנמנמו וא"ל דקאי ר"י אריבא ואפיקא וה"ק נתנמנמו כולן יאכלו נרדמו מקצתן לא יאכלו דא"כ הוה אמשנה דמוקה דפליג עליה בתרתי (שם): מ במשנה בירך ברכת הפסח אע"ג דאכילת הזבח קודם וכדכתיב לעיל כפ"ו גנ"מ הקדים פסח לזבח מכוס דפסח הוא בכל שנה ושנה"כ בתגיגה דתנן לעיל פ"ו מ"ג א"ר מטוש דתגיגה דזריקה הוא בכלל הפסח שבשפיכה וכמ"ש התוי"ט לקמן (שם): תוי"ט ד"ה הפגול וכו' שלא יפגלוהו וכו' כפ"ז דף פ"ה כתב רש"י שיפגלוהו מטוש אריבא גזרו עליו טומאה כדי שיהיה זה צריך להעביל הידים קודם בקדש ויטריחוהו ע"כ ועי"ל שיהיה לו לתרפה בשילוהו מעביל ידיו שיתחדשו לעוטר ומוקם וכתבו שם פוס' וז"ל וא"ת כמו כן לא

יכין תפארת ישראל בועז

לא יאכלו טמאים בשיקולו, וה"ה בהנמנמו כולן יאכלו, והכי קיי"ל מיהו דוקא בנסתקעו בשינה אחר שהתחיל לאכול אפיקומן, אבל שינה שקודם לכן ליתא לן בה [תע"ת]: נו) מדהו"ל עתר גזרו שיטמא את הידים, כדי שלא יתעללו באכילתו: נז) באמר הטוחנו הקרבן בשעה שטוחנו, שטוחנו על מנת לזרוק דמו לאחר זמן הראוי לזריקתו, או על מנת להקטיר ממנו חוץ למקדש, או חוץ לזמן הראוי להקטרתו, דבר הראוי להקטיר ממנו, או על מנת לאכול ממנו חוץ למקום הראוי לאכילתו, דבר הראוי לאכול ממנו, וכמו כן באמר להקטיר או לאכל חוץ לזמנו או חוץ למקומו, בשעת קבלת הדם או בשעת הולכת הדם למזבח או בשעת זריקתו [ועי' תוס' כ"מ דמ"ג ב' ד"ה החובר]. בכל אלו נקרא פגול, שגזרו רבנן טומאה על הקרבן המפוגל, מטוש חשדי כהונה שחשודים לפגל ולהפסיד קרבן אדם שטוגלים אותו, לפיכך נזרו שיהיה כל בשר כביצה מהקרבן, ראשון לטומאה, וכל הנוגע בכביצה ממנו, יהיו ידיו טמאות עד הערב, ויהיה צריך לטבול ידיו קודם שיגע בקודש. ומדגזרו עליו טומאה לא יפגל, דמהרות חמירא להו טפי מפסיכות דמיס [כיומא כ"ג ב']: נח) והיא אשר קדשנו במו"ל על אכילת פסח: נט) מ"ל לברך באכילת חגיגה: ס) והיא אשר קדשנו במו"ל על אכילת חגיגה: סא) כ"ע ס"ל דדם פסח בשפיכה, שמשמיך המזרק לקיר המזבח ושופך הדם להקיר בנחת ודם חגיגה בזריקה, דהייטו ככל הקרבנות, שעומד עם מזרק הדם מרחוק ממזבח, וזורק הדם מרחוק למזבח, רק ר"י ס"ל דזריקה בכלל שפיכה, ואם שפך אותו שמחמה תורה לזרוק, יצא. אבל אם זרק הנשפך, לא יצא, להכי ברכת הפסח שעבודתו כשירה גם בתגיגה, פוטרת ברכת התגיגה, ולא איפכא: וי"ע ס"ל דבכל אחד אם שינה עבודתו לא יצא, להכי אין אחת פוטרת חבריתה:

הלכתא גבירתא כללא דפרק י

פרק י משנה א. אסיר לאכול פת נהיינו מצה עשירה, (מצה מפוררת ומבושלת) דמצה שיוצא בה בלילה אסור כל יום י"ד וכן המנהג שלא לאכול חזרת ופירות וזה גם ביום א' דפסח כדי לאבל חזרת וחרוסת לתיאבון; משעה עשירית ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון, משא"כ פירות או ירקות מעט מותר, ובאיסטנים שאפי' מעט מזיקו באכילה, אפי' זה אסור. ובין הדין להיפוך שהרבה מותר דגורר תאות האוכל ולא ישתה כ"כ עד שהוא שבע; ומעט דמיסעד סעד אסור; ובשתחשך יאכל מיד ואפי' הוא בבהמ"ד יסדר ויקום שלא ישנו התינוקות; והקידוש דוקא משתחשך, ויסדר שולחנו יפה בכלים נאים כפי כחו, וישב בדרך חירות בהסבת שמאל ואפי' עני המתפרנס מצדקה ימכור מלבושו, או ילוה או ישביר עצמו בשביל יין לד' כוסות ושיעור הכוס רביעית ואפי' נשים חייבות בזה: מ"ב. מוזגין לו כוס ראשון ומקדש עליו וסברך שהחיינו, ובשבת אומר ויכולו, ובמ"ש יקנה"ז, ושותה בהסיבה ואם שכח להבדיל ולא נזכר עד שהתחיל הגדה ישלים ההגדה עד גאל ישראל, ואח"כ יבדיל, ואפילו באמצע סעודה אם נזכר יבדיל, ולא ימתין אחר הסעודה דכיון דאסור להוסיף על הכוסות צריך שיבדיל על הכוס דהלל, וא"א ב' קדושות על כוס א', ורק קידוש והבדלה דענין א' שרי, מיהא בלא נזכר עד אחר בהמ"ז, אפילו הבדלה והלל על כוס א' שרי: מ"ג ד' ה' ו'. מביאים לפני בעה"ב קערה שיש בו שלשה מצות ומרור וחרוסת למצות מרדכנן זכר לשם וכרפס או ירק אחר שטוב חי ומבושל שמברכין עליו בפה"א, ונוהגין ליקח פעטרזיליא וחומץ או מי מלח [ובשבת יעשה מי המלח מע"ש, ובריעבד מותר לעשות מי מלח מעשז], ובשר צלי וביצה זכר לפסח ולחגיגה, ויסדר הקערה בענין שא"צ לעבור על המצות, הכרפס למעלה והחומץ פסוק לו יותר מהמצה, והמצות כהן לוי וישראל קרובים יותר ממרור וחרוסת, והם קרובים יותר מבשר וביצה [ובזמן המקדש גופו של כבש הפסח ובשר חגיגה של יום י"ד], ויגביה הקערה שיש בה המצות ויאמר בקו"ר הא לחמא עניא עד מה נשתנה וייתרגם אותו בלשון שמבין וכן כל ההגדה כר"י לונדריז, ואח"כ מזגין לו כוס שני, כדי שישאלו התינוקות, ואומרים, מה נשתנה, ואם אין לו בן אשתו שואלתו, ואפילו ת"ח שואלים זה את זה, ואם לאו הוא שואל את עצמו ואח"כ אומר עבדים היינו וקורא כל הגדה וכשיגיע למצה זו צריך להגביה להראותה למסובין לחבבה עליה ויגביה הפרוסה לחם העוני, וכן כשיגיע למרור זה, וכשיגיע ללפיכך מגביה כל א' הכוס עד שחותם גאל ישראל; וכשסניע לדם ואש ותמרות עשן ודצ"ך, עד"ש, באה"ב בכלל ובפרט, הכל י"ז פעמים, יזרוק מעט מן הכוס באצבע ולמנהגים באצבע הקטנה זרת, ולמנ"א בקמיצה, ולר"מ באצבעו; ויהיה חסת מגולה בשעה שאומר הגדה עד לפיכך שאוחז הכוס שאז יכסה המצה; וכל שלא אמר ג' דברים הללו בליל מ"ו לא יצא ידי חובתו, פסח, על שום שפסח הקקום על בתי אבותינו במצרים, מרור על שם שמררו את חיי אבותינו במצרים, מצה, על שום שנגאלו, ודברים אלו נקראו הגדה ובכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר ואותנו הוציא משם, ועל דבר זה צותה התורה וזכרת כי עבד היית בלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת להירות. ובהגיע לגאל ישראל שותה כוס שני בהסיבה ומברך בפה"ג ונולא יברך ברכה אחרונה עד אחר האחרון] ויטול ידיו ויברך ענט"י ויקח המצות הפרוסה בין ב' השלימות ויברך המוציא ועל אכילת מצה ויבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה ביחד כזית מכל אחד ויאכל בהסיבה; ואח"כ יקח כזית מרור ומשק"י כולו בחרוסת ומנערו בלי שהוי ויברך

ויברך אח"כ על אכילת מרור ואוכל בלי הסיבה: ואח"כ נוטל המצה השלישית ובוצע ממנה לכריכה עם מרור נחריין) ואומר זכר למקדש כהלל כן עשה הלל בזמן שבהמ"ק קיים היה כורך פסח מצה ומרור ואוכל וכו' [כן שמעתי מפה קדוש של ע"ר, מרן רבן של ישראל זצוק"ל בשעה שנתן הסדר וכרס"ז וכן ראיתי שבשעה שבצע מצה האמצעית לשתים, היה משלשלה במפה לאחוריו על שכמו, ואמר, לקיים מה שנאמר משארותם צרורות בשמלותם על שכמם, וכן ראיתי כשהגיע לפסוק שדים נכונו ושערך צמח ואת ערום וערירה, היה נומר הפסוק ואמר, ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך, ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי [כי ערום וערירה היא שהיו ערומים מהמצות, ולא היה בידם זכות לגאול ונתן ה' להם ב' מצות דם מילה ופסח], וכן ראיתי שהי' לו לקערת הסדר ארגז יפה מאד קמן בנוי לתלפיות תחתיים, שניים, שלישים ובהם היו מונחים חג' מצות, ולמעלה היה כעין גג עם מעקה סביב, ובתוך הגג היו קבועים כמה כנים ועל כל כן וכן היה מעמיד כל כלי בסף שלו, להשתמש בהם לסדר, והי' נתון באחת הכרפס, ובאחת המרור, וכן השאר, ובכף של כסף היה פושים הכרפס והשאר לבני הבית, והי' מתרגם כל הגדה כר"י לונדרי, והרשה לאומרה בהתלהבות גדולה, ואחר אכילת מרור וכריכה היה שותה צנצנת סים חמין שהיא רפואה בדוקה להעביר מיד שרף החד והקשה של המרור והחריין, והביא ראיה מהגמרא פסחים קט"ז א' קפא דבולהו חמימי] : מ"ז ח' ואחר כל הסעודה אוכל מצמת אפיקומן השמורה תחת הכסת כדית זכר לפסח הנאכל על השובע בהסבה בלי ברכה ויהיה זהיר לאכלו קודם חצות, וגם הלל יקרא קודם חצות [ובשבח אפילו אמר הב לן ונברך ואכל לאפיקומן בלא ברכת המוציא, משא"כ לאחר בהמ"ז דיאכל ויברך המוציא ויחזור ויברך ברכת המזון. ובכבר בירך בפה"ג לרב"י לא יאכל אפיקומן ויסמוך על המצה שאכל תוך הסעודה, ולהאחרונים יאכל ויברך בהמ"ז בלי כוס, ובשכח עד אחר הלל ימול ידיו ויברך המוציא ויחזור ויברך בהמ"ז ויאמר הלל הגדול על הכוס, ובנאבד אפיקומן יאכל כזית אחד ממצה שמורה אחרת] ואין לאכול אפיקומן בב' מקומות אפילו בחדר אחד, ובהתחילו לאכול כבר אפיקומן ונרדמו כל בני החבורה ונעורו אינם אוכלים, משא"כ נרדמו מקצתם או נתנמנמו כולם או אפילו נרדמו כולם והוא קודם שהתחילו אפיקומן אפילו היה תוך הסעודה, אין בכך כלום, ואחר אפיקומן לא יאכל שום דבר [ובדיעבד אם אוכל אין צריך לחזור ולאכול אפיקומן] ולרמנ"א אסור גם כן לשתות, ולרח"י מותר. ומוזגין לו כוס שלישי לבהמ"ז [ובאין הכוס נקי צריך שסיפה והדחה] ומצוה לחזור אחר זימון, ובעה"ב מברך אפילו ביש לו אורח ומברך בהמ"ז ובפה"ג ושותה בהסיבה. פותחין הפתח ואומר שפוך המתך ואח"כ מוזגין כוס רביעי ומתחיל לא לנו ונומר ההלל ויהללוך ונהגדול שבהן אומר הודו, ולבה"פ קמן לא יאמר לכתהלה הודו, אבל אנא מותר) והלל הגדול, נשמת וישתבח עד מלך מחולל בתשבחות ופיוסים דואמרתם זבח פסח כו' ושותה בברכה, בהסיבה, ואחריו ברכה אחרונה, ולא ישתה בין שלישי לרביעי, ולא ישתה אחר רביעי יין ושאר משקים, ולח"י דוקא המשכרים, ולאקריצען ומהם ודאי מותר, ובתאב הרבה יכול לשתות כוס המישי ויאמר עליו הלל הגדול [בלא אמרו כבר על כוס ד'ז: מ"ט הפסח אחר חצות הו"ל כשאר נותר דנגרו עליו סומאה שהוא ראשון, שלא יתעצלו ולפיכך בשהוא בביצה ממפא ירים, וכן הסיגול, בזמן המקדש כשאכל מבשר החגיגה י"ד היה מברך בא"י אמ"ה אקב"ו על אכילת הזבח, ואוכל, ואחר כך היה מברך על הפסח בא"י אמ"ה אקב"ו על אכילת הפסח, ואוכל, ואין ברכות האלו פומרת זו את זו:

נשלמה מסכת פסחים

ר"ע מברטנורה **באחד באדר פרק א שקלים** תוספת יום טוב ציונים

כתב הרמב"ם דשקלים סדר רבינו הקדוש אחר פסחים שכן נסדרו בתורה ע"כ. ונ"ל שר"ל שפרשת שקלים בבי תשא קודם לפרשת המועדות שבפרשת אמור וזה הטעם ג"כ ביומא שהקדים לסוכה כמ"ש שם בס"ד. אלא שהקדים שבת ועירובין מפני קדימתו במעלה וכו' ופסחים הואיל והיא סמוכה לשבת וגם מצוה ראשונה על ידי משה רבינו עליו השלום כמ"ש שם בס"ד [והיא בפרשת בא הקדומה לכי תשא] ואף על פי דכתיב שלש רגלים תחוג לי בפרשת משפטים קודם לכי תשא הלך רבינו הקדוש אחר פרשת מועדות דאמור. ששם ביאר הכתוב השביתה ממלאכה והקרבת הקרבנות. ובספר יוחסין. בשם רב שרירא גאון דבתר פסחים תנינן שקלים שהוא מלפניו ובאחד מעניניו:

פ"א **א באחד** באדר משמיעין על השקלים. ב"ד שולחים בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהן. לפי שבאחד בניסן צריך להביא קרבנות צבור מתרומה חדשה דכתיב (במדבר כח) זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה. חדש והבא קרבן מתרומה חדשה ויליפינן חדשי השנה דהכא מראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב) הילכך מקדימין שלשים יום דהיינו מאחד באדר להכריז שיביאו שקליהם: ועל הכלאים

פרק **א השקלים**. הם אותם שאמר שכתוב עליהם (שמות ג) זה יתנו כל העובר על הפקודים וגו'. רמב"ם: ועל הכלאים. מה שכ' הר"ב דכל תרי מילי דכל חד לחודיה שרי ונאסרו על ידי תערובות לא שייך בהו ביטול ["וכך מצאתי בתוספות פ"ט דנדה דף ס"ח] ותמיה לי והרי בשר בחלב דכל חד לחודיה שרי והוא בטומן טעם כדתנן בגמרא פ"ח דחולין ועוד *תימה דמשנה שלימה היא ברים פ"ח

מסכת שקלים

פרק **א באחד** באדר. משמיעין על השקלים א). ועל

דכלאים כלאי זרעים אסורים מלזרוע. ומלקיים. ומותרין בהלילה. ומצאתי בפרק ו' דב"ב [ל"ד.] שכתב הרשב"ם לאסור בהנאה כלאי

ריבב"ן

פירוש רבינו יהודה בן בנימין הרופא זצוק"ל ממשפחת הענוים:

פ"א **א** באחד באדר משמיעין על השקלים. לפי שצריך להביא בא' בניסן מתרומה חדשה כדאמר במגילה [דף כ"ט:] זאת עולת חדש בחדשו חדש והבא קרבן מתרומה חדשה ניסן נקנין משקלים חדשים ומה באחד באדר כדתניא דורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום ואפי' לרשב"ג דאמר ב' שבתות הואיל ושולחין יושבים במדינה בא"ו באדר מקדימין מא' באדר: משמיעין. מכריזין כמו ויעבירו

יכין תפארת ישראל יכין

פרק א א) ב"ד מכריזין בכל גבול ישראל שיביא כל אחד מחצית השקל שחייב למקדש כל שנה ושנה, ומהשקלים הללו החדשים מקריבין מא' בניסן ולמעלה תמידין ומוספים עד א' בניסן בשנה הבאה [ולרמב"ם פ"א משקלים, היה מחצית השקל מעבע מכסף נקי. שביה

לחדשי השנה, הלכך מקדימין להכריז באחד באדר שביאו שקליהן. עוד רייק כמאן, דלא כרשב"ג, דאיהו אמר דשואלין בהלכות הפסח שתי שבתות לפני הפסח, ומשני אפילו

*) הלקוטים הללו נדפסו ע"י רשד"ל בבית הוצרו" (נשכה הלשונה), מכ"י קדמוני בלי שם מחברו שנכתב בשנת קכ"ו, ועל דעת המו"ל היה המחבר בסוף הלף החמישי ובתחלת הלף הששי הלו קודם לזה כמו כן הכיא המו"ל דעתו כי הפי' הזה היה לפני רע"ב. ע"ש וז"ע. ודע דהלקוטים הללו היו לפני בעלי מפרשי היה בגמרא מהגאונים לרש"ג מ"א לקמן.

[סדר מועד ח"א]

פ"א **א** באחד באדר. מגילה י"ג ע"ב כ"פ ע"א מו"ק ו' ע"א, מיי' פ"א מה' שקלים פ"ב: ועל

שנויי נוסחאות

פ"א **א** משמיעין בכי"ק וכמשכי"ל משמעין ע"ד הכתוב וישמע שמול וגו' (פ"א ע"ו).

תוספות רע"ק

פ"א **א** [אות א] בתוי"ט ד"ה ועל הכלאים כו' ויעוד תימה דמשנה. נ"ל די"ל דגם כוונת הרע"ב ונאסרו היינו דנאסרו מלקיים אותו:

לקוטים מב"י קדמוני *)

פרק **א** במשנה משמיעין על השקלים. בית דין שולחין בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהן, כי באחד בניסן צריכין שיביאו קרבנות צבור מתרומה חדשה כדאמרינן בפ' בתרא דמגילה נכ"ט ב"ז מנא הני מילי אמר ר' טבי אמר ר' יאשי' [דאמר] קרא זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה, חדש והבא קרבן מתרומה חדשה. ובפירקא קמא דר"ה נ"ו, א"ז יליף לחדשי השנה מראשון הוא לכם